د پوهنې وزارت

تفسیر شریف

یوولسم ټولګی

تفسیر شریف - یوولسم ټولګی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي
پاميريان، نورستانيان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ايماق، هم پشه يان
دا هيواد به تل ځليږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سينه کې د آسيا به
لکه زړه وي جاويدان
نوم د حق مو دی رهبر
وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

تفسیر شریف

یوولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ .ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: تفسیر شریف

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د اسلامي زده کړو برخې د درسي کتابونو مؤلفین

اډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډیټ دیپارتمنت غړي

ټولګی: یوولسم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزير پيغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته يې ژوند رابښلی، او د لوست او ليک له نعمت څخه يې برخمن کړي يو، او د الله تعالی پر وروستي پيغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پيغام ورته (لوستل) و، درود وايو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونيز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراګانې د هېواد د پوهنيز نظام شپږګونې بنسټيز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختيا او پرمختيا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونيز نظام کې د ودې او پراختيا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونيز نصاب اصلاح او پراختيا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړيتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځيو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونيزو تأسيساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزيع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور يو، چې د باکيفيته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنيو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونيز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مديرانو څخه په درناوي هيله کوم، چې د هېواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدريس، او د محتوا په لېږدولو کې، هيڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د يوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤوليت په درک سره، په دې نيت لوست پيل کړي، چې د نن ورځې ګران زده‌کوونکي به سبا د يوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځيرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدريس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونيز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په ليکلو او چمتو کولو کې يې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له درباره څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بريا غواړم.

د معياري او پرمختللي ښوونيز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وګړي يې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزير

دکتور محمد ميرويس بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرلیکونه

لومړی لوست: په کایناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانیت دلایل(۱)............................۱
دویم لوست: په کایناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانیت دلایل (۲)............................۵
دریم لوست: په قرآن کریم کې د انسان د پیدایښت پړاوونه..۱۰
څلورم لوست: د بني آدم وقار او درنښت..۱۷
پنځم لوست: آیةالکرسي د قرآن لوړه څوکه ۲۲
شپږم لوست: څمکه د انسان د ګټې لپاره..۲۷
اووم لوست: الله تعالی سره مینه د پیغمبر ﷺ په پیروی کې ده......................................۳۲
اتم لوست: اسلام بشپړ او هراړخیز دین دی...۳۸
نهم لوست: لمونځ تل پاتې اونه شلېدونکې فریضه ده...٤٤
لسم لوست: د ظلم د مخنیوي لپاره د جهاد اجازه...٤۹
یوولسم لوست: روژه او ګټې یې ٥٤
دولسم لوست: حج د مؤمنانو د نړیوال یووالي څرګندوی...٦۲
دیارلسم لوست: له خلکو سره نېکي او ښېګڼه ٦۷
څوارلسم لوست: حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول..۷۰
پنځلسم لوست: د الله ﷻ په لار کې انفاق (مال لګول) ۷٤
شپاړسم لوست: په قرآن کریم کې انساني مساوات ۷۹
اوولسم لوست: د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه..۸۳
اتلسم لوست: د ټولنې په تهذیب کې د مؤمنانو ونډه..۸۸
نولسم لوست: په اسلام کې د معیوبو اوفقیرو مؤمنانو مرتبه...۹٤
شلم لوست: د مؤمنانو یووالی ۹۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

په کایناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانیت دلایل

قال الله تعالی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

د ځینو کلمو معناوې

خَلق: پرته له مخکینی نمونې نه د یو شي پیدا کول.

السَّمَاوَاتِ: د سماء جمع ده، اسمانونه اوهرهغه څه چې له ځمکې نه لوړ وي.

اللَّيْلِ: شپه، هغه تیاره چې وروسته له روښنايي منځته راځي.

النَّهَارِ: ورځ، خوره روښنايي.

الْفُلْكِ: کښتۍ، لويې کښتۍ.

وَبَثَّ: او خواره يې کړل.

دَابَّةٍ: دځمکې پرمخ هر خوځېدونکی شی.

تَصْرِيفِ الرِّيَاحِ: د باد لګېدنه مختلفو اړخونو ته.

السَّحَابِ: وريځ، په فضا کې حرکت کوونکې وريځ.

الْمُسَخَّرِ: په خدمت کې لګېدلی، تابع شوی.

ژباړه

بېشکه د اسمانونو او ځمکې په پیدابښت کې، د شپې او ورځې په تګ راتګ کې، په هغې کښتۍ کې چې د خلکو د ګټې لپاره په دریابونو کې ګرځي او په اوبو (باران) کې چې الله ﷻ له اسمانه را نازلې کړې دي او بیا يې ځمکه وروسته دهغې له مرګ نه په اوبو راژوندی (خړوبه) کړه او په هغې (ځمکه) کې يې هرډول ژوندي خوځېدونکي خواره کړل او (هر لوري ته) د بادونو په چلېدو کې او په وريځو کې چې د ځمکې او اسمان ترمنځ ابل کړای شوي دي، یقیناً په دې(ټولو) کې د عاقلانو لپاره(دالله تعالی پر وجود او وحدانیت) څرګند دلایل شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

پورتني مبارك آیت په کایناتو او د نړۍ په موجوداتو کې اته ځرګند او روښانه دلایل بیان کړي دي، چې د الله ﷻ په وجود او یووالي دلالت کوي.

۱. د اسمانونو پیدایښت

دغه مبارك آیت د اسمانونو پیدایښت د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو څخه ګڼي چې هوښیاران او د عقل خاوندان ددې نښو په لیدو باید د الله ﷻ په وجود او یووالي ایمان راوړي.

په آیت کې د (السماوات) لفظ جمع ذکرشوی دی، ځکه اسمانونه ګڼې او بېلابېلې طبقې لري، لکه: څرنګه چې الله تعالی په بل ځای کې داسې مهرباني کوي﴿الله الذي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ﴾ [الطلاق:۱۲] **ژباړه:** الله ﷻ هغه ذات دی چې اووه اسمانونه یې پیدا کړي دي.

دا چې د اسمانونو پیدایښت د الله ﷻ په وجود، یو والي او قدرت دلالت کوي یوه نښه یې دا ده چې الله ﷻ اسمانونه سره له دومره پراخوالي او لویوالي پرته له ستنو درولي دي او هغه یې په ستورو، لمر او سپوږمۍ روښانه کړي، ترڅو له یوې خوا اسمان ته ښایست و ښېنې او له بلې خوا د شیطانانو ویشتونکي وي چې دا ټول ښایست او ټینګښت د واحد او قادر الله ﷻ په برلاسیتوب او لوی والي ځرګند نښه دي.

۲. د ځمکې پیدایښت

د الله ﷻ د قدرت یوه بله روښانه نښه دا ده چې ځمکه یې پیدا کړې او هغه یې هواره کړې ده، ترڅو انسان پرې آرام او هوسا ژوند وکړي، هرلور ته یې تګ راتګ او حرکت وکړي، په هغې کې له پرتو زېرمو او پانګو څخه ګټه واخلي اود ځمکې پر مخ آبادي او پرمختګ وکړي.

ځمکه او اسمان د انسان لپاره د الله تعالی له لویو نعمتونو څخه ګڼل کیږي، لکه: چې الله تعالی دا لوی نعمت په انسانانو پیرزو کړی او دوی ته امرکوي: ﴿يَاأَيُّهَا الناس اعبدوا رَبَّكُمُ الذي خَلَقَكُمْ وَالَّذِيْنَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ۝ اَلَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الأرض فِرَاشاً والسماء بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ السمآء مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثمرات رِزْقاً لَّكُمْ...﴾ [البقرة: ۲۱-۲۲]

ژباړه: ای خلکو د خپل رب بندګي غوره کړئ، چې ستاسو او له تاسو نه د مخکې تېرو شوو خلکو پیداکوونکی دی، ښایي چې تاسې پرهیزګاران شئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ هغه ذات دی چې ستاسې لپاره يې ځمکه هواره کړه، اسمان يې چت جوړ کړ او له آسمانه يې اوبه را واورولې او په هغو سره يې ستاسې د روزی لپاره هر ډول حاصلات را وايستل.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه د انسان لپاره دځمکې او اسمان د گټو په هکله خپل نظرونه ځرگند کړي.

۳. د شپې او ورځې بدلون

په مبارك آيت کې د الله ﷻ د قدرت دريم دليل د شپې او ورځې منظم حرکت دی چې پر له پسې گرځي او يو د بل ځای نيسي. د شپې او ورځې حرکت، د اوږدوالي او لنډوالي، توروالي اوسپينوالي، تیارې او رڼا د اختلاف سره، سره د انسان لپاره ډېرې گټې رامنځته کوي. الله تعالی شپه د انسان د سکون او راحت لپاره، او ورځ يې د کسب اوکار او روزي حاصلولو لپاره پيداکړې ده. که چېرې شپه نه وای ، نو ډېرمخلوقات به له خوب او راحت څخه بې برخې وو، همدارنگه شپه د ستر او پردې لپاره يو ښه او مناسب وخت دی چې انسان ورڅخه په مختلفو حالاتوکې گټه اخلي، لکه: ځرنگه چې انسان له ورځې او د هغې له رڼا څخه د ډېرو کارونو په تر سره کولو کې گټه اخلي، همدارنگه د شپې او ورځې د بدلون او توپير په نتيجه کې وختونه، ورځې، مياشتې اوفصلونو ټاکل کيږي چې دا ټول د انسان لپاره د الله ﷻ له لويونعمتونو اود قدرت له نښانو څخه دي.

٤. په سمندر کې رواني کښتۍ

په مبارك آيت کې د الله ﷻ د قدرت څلورمه نښه د لويو کښتيو حرکت دی چې له سوونو او زرونو ټنو وزن سره د سمندرونو د څپو په سر حرکت کوي او انسانان ور څخه گټې اخلي. ځينو مفسرينو دا ويلي دي چې: په دې مبارك آيت کې الله ﷻ په سمندرونو کې د کښتيو د حرکت يادونه د شپې او ورځې له توپير نه وروسته کړې ده چې دا په يوې ځانگړې باريکۍ دلالت کوي اوهغه دا چې مسافرپه دريابونو او سمندرونو کې د شپې او ورځې ځارنې ته ډېر اړ وي، ترڅو وختونه وپيژني اوخپل لوري وټاکي. له همدې کبله کښتۍ چلوونکي د نجوم علم او د شپې او ورځې پېژندلو ته ډېره اړتيالري.

همدغې موضوع ته په اشارې سره الله تعالی په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَهُوَ الذي جَعَلَ لَكُمُ النجوم لِتَهْتَدُواْ بِهَا فِي ظُلُمَاتِ البَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ [الأنعام: ۹۷] **ژباړه:** او الله ﷻ هغه ذات دی چې ستاسې لپاره يې ستوري د وچې او سمندر په تيارو کې د لارې پېژندلو وسيله وگرځوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې آيتونو د نازلېدو په وخت کې دېر لږ خلک د انسانانو په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت او رول خبر وو، خو د وخت په تېرېدو سره انسانان د بشريت په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت وپوهېدل چې دا کار د قرآن‌کريم يو اعجاز او د الله تعالى د قدرت او وحدانيت ښکاره اوځرګند دليل دى.

د لوست ګټې اولارښوونې

د دې مبارک آيت ځينې ګټې په لاندې ډول دي.

❖ په کايناتو کې د هستۍ نښې نښانې د الله تعالى د وحدانيت او وجود د اثبات لپاره روښانه دلايل دي.

❖ الله تعالى د نړۍ مخلوقات د انسان د خدمت او ګټې لپاره پيداکړي دي.

❖ د الله تعالى په مخلوقاتو کې د هغه د قدرت په نښو نښانو تفکر او تدبر، د ايمان د بشپړتيا اوقوت لامل ګرځي.

❖ د شپې او ورځې پرله پسې تلل راتلل د الله تعالى په قدرت او وحدانيت دلالت کوي.

❖ د شپې او ورځې بدلون انسان ته لارښوونه کوي چې خپل وختونه منظم کړي او له هغو څخه د خپل پالونکي په اطاعت او پيروۍ کې مناسبه ګټه ترلاسه کړي.

پوښتنې

١. ذکرشوى مبارک آيت په لوړ آواز تلاوت کړئ.
٢. په دې مبارک آيت کې د الله تعالى پر قدرت او وحدانيت څو دليلونه ذکرشوي دي؟ بيان يې کړئ.
٣. په دې مبارک آيت کې د (السماوات) لفظ په څه دلالت کوي؟ د خپلې وينا د اثبات لپاره په قرآني آيت استدلال وکړئ.
٤. د انسان لپاره د ځمکې څلور ګټې بيان کړئ.
٥. د شپې او ورځې له ګرځېدنې څخه د وختونو په ټاکنه کې څرنګه استفاده کوو؟
٦. د شپې او ورځې څلور فايدې بيان کړئ.
٧. په سمندرونوکې د کښتيو ګرځېدنه انسانانو ته څه ګټه رسولى شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم لوست

په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل (۲)

قال الله تعالی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

۵. له آسمانه د باران اوريدل

د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو څخه بل دليل له اسمانه څخه باران د اوبو وريدل دي چې د هغو په واسطه وچې او مړې ځمکې راژوندۍ کوي او د ځمکې په مخ ډول، ډول بوټي، وابښه او ژوي راپيداکوي اوپه خوځښت يې راولي. په دې ذکرشوي مبارک آيت کې له اسمان څخه مراد هغه لوړ لوری دی چې د ځمکې د پاسه دی. په باوري توګه د باران وريدل له وريځو څخه د الله ﷻ د قدرت له نښو او د هغه د وحدانيت دليل دی، ځکه يوازې الله ﷻ دی چې دا اوبه له وريځو څخه را وروي.

٦. د ځمکې ژوندي کول

د ځمکې له ژوندي کيدو څخه مراد دا دی چې الله تعالی د باران د اوبو په را ورولو سره د ځمکې د ودې او رشد طاقتونه- چې د وچوالي او مرګ په حالت کې وي- په خوځښت اوحرکت راولي چې له امله يې په ځمکه کې پټ شيان څرګندوي. هر ډول بوټي، ګلونه، ميوې اوداسې نور راشنه کيږي اوسمسوريږي.

د ځمکې ژوندي کيدل او د ځمکې پر مخ د ډول، ډول نباتاتو اوحيواناتو خوريدنه د الله تعالی د قدرت له لويو نښانو څخه دي.

لکه: څرنګه چې قرآن‌کريم په بل ځای کې دا موضوع په ځانګړي بنايست سره داسې انځور کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قال الله تعـالى:﴿وَتَرَى الأرض هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا المآء اهتزت وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ [الحج: ٥] **ژباړه:** اوته وچه مړه ځمکه وينې، کله چې مـوږ پرهغې بـاران ووراوه پـه ناځاپي ډول وخوځيده، ډېره شوه اوهرراز ښايسته ښېرازه نباتات يې راوټوکول.

۷. د بادونو لګيدل

د الله تعالی د قدرت او وحدانيت بل دليل دا دی چې هغه په خپل لوړ قـدرت سـره بادونـه او هوا پيداکړې ده، په خپلې ارادې سره يې په حرکت راولي او په خپل حکمت سره يـې له يوه لوري نه بل لوري ته اړوي.

د بادونو لګيدنه مختلف ډولونه اوشکلونه لري چې قرآن کريم هريو په جـلا، جـلا نومونـو ياد کړي دي. بادونه کله له ختيځ نه لوېديځ لور ته، کله له لوېديځ نه ختـيځ لـور تـه، کلـه له شمال نه سويل ته اوکله هم لـه سـويل څخه شمال لـور تـه حرکـت کـوي. همدارنګـه بادونه ځانته ډول، ډول حالتونه غوره کوي: طوفاني يـا ملايـم، ګـرم يـا يـخ او تنـد يـا نـرم حالت چې په دې توګه بادونه يا دالله ﷻ د رحمت نښې او يا د هغـه د عـذاب ښکارنـدوی ښيګـې وي. د بادونوقوت او چټکتيا په داسې اندازه سـخته اوځواکمنـه وي چـې کلـه نـا کلـه پـه ډېـرو هېوادونو کې د هيبتناکې ورانۍ او تباهۍ لامل ګرځي.

ځينـو مفـسرينو فرمـايلي دي: د دې جملـې يادونـه ﴿وَتَصْرِيفِ الرياح والسحاب المسخر بَيْنَ السمآء والأرض﴾ د باران د اوبو په واسطه د ځمکې د را ژوندي کيدو او د ځمکې پـرمخ د ساکښانو له خوځښت نه وروسته، په دې دلالـت کـوي چـې د بـادونو او هـوا پـه وسـيله د ځمکې پر مخ نباتاتو، حيواناتو اوټولو خوځيدونکو ته ژوند حاصليږي، که چيرې الله تعالی بادونه له لګيدو څخه منع کړي ، نو په ډېره لږه موده کې بـه هـيڅ ژوی د ځمکـې پـر مـخ پاتې نشي.

۸ په فضا کې ځوړندې وريځې

د الله ﷻ د قدرت له روښانو دلايلو څخه د اسمان په مـخ ځوړنـدې او ولاړې وريځـې دي چې د الله ﷻ د خوښۍ او ارادې تابع او امر منونکې دي. ظـاهرا کـه چيـرې دغه وريځـې سپکې وي، نو بايد فضا ته پورته شي او ورکې شي او که درنې وي، نـو بايـد ځمکـې تـه راکوزې شي، خو الله تعالی په خپل قدرت او ارادې سره دغه وريځې په فضا کې خـورې کړې او ساتنه يې کوي، ترڅو د باران اوبه ورڅخه راواوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د﴿السَّحَابِ﴾ د کلمې راوړل د﴿الرِّيَاحِ﴾ څخه وروسته د دې لپاره دي چې بادونه وريځې په حرکت راولي او له يوه ځايه يې بل ځای ته لېږدوي. د بادونو دا حرکت سره له دې چې د ليدو وړ نه دی، خو په خپل ذات کې داسې قوت او ځواک لري چې ونې له ريښو سره راباسي اوآبادۍ نړوي. وريځې هم ډېرې درنې اوبه لـه ځان سره پورتـه کـوي. کله چې د باران په بڼه ځمکې ته راتوييږي له هغو څخه د ځمکې پر مخ وېروونکـي سيلاوونه را منځته کيږي چې درې او ناوونه ډکوي او لوی لوی دريابونه جوړوي.

يوازې دعقل او پوهې څښتنان پوهيږي

په دې مبارك آيت کې چې کومې لويې نښې اونښانې ذکرشوې دي، پردې دلالت کـوي چې نړۍ اوکاينات سره له ټولې پراخۍ او لـويۍ يـوحکيم پيداکوونکی او تـدبيروونکی لري چې هغه د ټولومخلوقاتو معبود اوپالونکی دی. دا ستر دلايل اوڅرګندې نـښې يـوازې دعقل او پوهې څښتنان درک کولی شي ځوک چې د الله تعالی د ځـواك اوعظمـت پـه وړاندې د تسليمۍ سرټيټوي.

امـام فخرالـدين رازي (رح) د الله ﷻ نعمتونـه پـه دوه ډولـو - دنيـوي او اخـروي - بانـدې تقسيم کړي دي او وايي: هغه اته شيان چې الله تعالی پـه دې آيـت کـې بيـان کـړي دي، ظاهرا دنيوي نعمتونه دي اوکله چې د عقل خاوندان په هغـو کـې فکـر وکـړي ، نـو د دې نعمتونـو د پيـداکوونکي پېژنـدنې تـه لارمـومي او پـه اخـروي نعمتونـو بـدليږي، خـو لـه دغونعمتونو څخه د دنيوي نعمتونو پـه توګـه ګټـه اخيـستل يـوازې د سـليم عقـل اومعنـوي بصيرت د څښتنانو لپاره حاصليدای شي. له دې کبله الله تعالی د آيت په پای کې فرمـايي، پـه دې ټولـو شـيانو کـې ښـکاره دلايـل دي چـې د عقـل او پـوهې خاونـدان پـرې ښـه پـوهيږي[1]، نوځکـه دعلمـاوو او پوهـانو دنـده او مـسؤوليت دی چـې د الله ﷻ پـه کاينـاتو اومخلوقاتو کې فکر وکړي.

امام آلوسي د دې آيت په تفسير کې ليکي: ابن ابـی الـدنيا او ابـن مردويـه لـه ام المـؤمنين حضرت عايشې (رضی الله عنها) څخه روايـت کـړی دی چـې د الله ﷻ پيغمبـرﷺ دا آيـت ولوست او ويې فرمايل: ﴿ويل لمن قرأها ولم يتفكر فيها﴾ يعنـې هلاکـت او عـذاب دې وي د هغه چا لپاره چې دا آيت ولولي او په هغه کې فکر ونه کړي.

۱-تفسير کبيرج۴/ص۲۲۵ دارالفكر ۱۹۸۱م

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طبیعت او کایناتو کې فکر کول د ایمان لور ته لاره پرانیزي

په پورتني آیت کې الله تعالی په کایناتو کې ځینومهمو او ارزښتناکو حقایقو ته اشاره کړې ده چې هر انسان یې لیدلی او درک کولی شي. په دغو حقایقو کې فکر کول د دې لامل ګرځي، ترڅو عاقل او هوښیار انسان له خپلو سترګو نه د غفلت پټۍ لرې کړي، د کایناتو د خلقت په اسرارو کې ځیر شي او په پایله کې دکایناتو پرخالق ایمان راوړي او د زړه له کومې د هغه عبادت او بندګي وکړي.

سره له دې چې انسان په دغه آیت کې یاد شوي حقایق هره ورځ او هر مهال په خپلوسترګو ګوري، خو بیا، بیا لیدل، نسیان او هیرول د دې لامل ګرځي چې انسان په دغو حقایقو کې له تدبر او تفکر نه غفلت وکړي. له همدې امله لایزال خالق هوښیار او عاقل انسان د کایناتو د خلقت په بېلګو کې فکر کولو ته رابولي او همدا سبب دی چې د قرآن کریم ډېر آیاتونه په ﴿لعلکم تعقلون، لعلکم تتفکرون، أفلا تعقلون﴾ او داسې نورو جملو سره پای ته رسیږي.

د دغو حقایقو له جملې څخه ترټولو ستر او لومړی حقیقت دا دی چې د آسمانونو او ځمکې وجود ازلي نه دی او نه هم هغه په خپله پیدا شوي دي، بلکې د قادر او حکیم ذات له مخلوقاتو څخه دي.

دویم حقیقت چې په دې آیت کې یې بیان راغلی دی هغه د ځمکې او آسمانونو د خلقت په نتیجه کې د شپې او ورځې رامنځته کېدل او بدلون دی چې د شمسي منظومې او افلاکو په پرله پسې او دایمي حرکت، پراخ، منظم او خلل نه منوونکي دقیق نظام او قانون دلالت کوي. دغه منظم او هر اړخیزه دقیق نظام د علیم، خبیر او قدیر ذات په وحدانیت او یو والي شاهد دی چې په خپل مطلق او بې ساري علم او قدرت سره یې ځمکې، آسمانونه شپه او ورځ پیداکړې دي.

همدارنګه په دغه آیت کې ډېر نور حقایق هم ذکر شوي دي، لکه: د سمندر د اوبو د څپو پر سر دکښتیو حرکت کول، د باران اوریدل، د وریځو رامنځته کېدل او حرکت کول، د باد لګېدل، له ځمکې نه د وښو او نباتاتو ټوکېدل، رنګ په رنګ حاصلات او مېوې، د ژویو او ساکښانوپیداکېدل او داسې نور چې دا ټول له الهي سننو او دقیقو قوانینو سره سم په هستۍ او کایناتو کې رامنځته کېږي او په کایناتو کې د تفکر لپاره ښه زمینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برابـروي او انـسان تـه پـر خپـل خـالق او پـالونکې د ايمـان او د هغه د عبـادت او بنـدګۍ لارښوونه کوي.

د دنيا په موجوداتوکې تفکر او تدبر د علم او ساينس په حقـايقو کـې څېړنـه او پلټنـه او د علمي اکتشافاتو په اسرارو پوهېدل دا ټول د الله تعالی د معرفت او پـر هغـه بانـدې د ايمـان راوړلو او د هغه عليم او قدير ذات د عبادت کولو تر ټولو لنډه او آسانه لاره ده.

پوښتنې

١.له اسمانه څخه د باران د اوبو اوريدل د الله تعالی د يووالي او قـدرت دليـل دی. پـه دې هکله څرنګه استدلال کولای شئ؟

٢.د باران د اوبو په وسيله د ځمکې له ژوندي کېدو څخه مطلب څه دی؟

٣.د بادونو لګېدنه د وريځو پـه جوړېـت، د بـاران پـه ورېـدو او د نباتـاتو او حيوانـاتو پـه ژوندانه څه اغېزه لري؟

٤.وريځې د الله تعالی د قدرت له نښو نښانو څخه بيان شوي دي. په دې هکله توضيحات ورکړئ.

٥.د مبارک آيت وروستنۍ برخې څوک د کايناتو په هکله په فکـر کولـو مکلـف کـړي دي؟ په دې هکله د آيت وروستنۍ برخه شرحه کړئ.

٦.د مبارک آيت په باره کـې هغـه نبـوي حـديث بيـان او شـرحه کـړئ چـې د الله ﷻ پـه کايناتو او مخلوقاتو کې په فکر کولو ټينګارکوي.

کورنۍ دنده

ګرانو زده کوونکو!

په ژوندانه کې د اوبو د ارزښت په هکله يوه مقاله وليکـئ چـې لـه پنځلسو کرښـو څخـه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

په قرآن کریم کې د انسان د پیدایښت پړاوونه

قال الله تعالی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ۝ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ۝ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ [المؤمنون: ١٢-١٤]

د ځينو کلمو معناوې

سُلَالَةٍ:	خلاصه، نتيجه، سوچه او ثمره.
نُطْفَةً:	لږې او حقيرې اوبه (مني).
قَرَارٍ مَكِينٍ:	خوندي ځای (د مور رحم).
عَلَقَةً:	تړلې او جامده وينه، د مور د رحم په ديوال نښتې وينه.
مُضْغَةً:	د ژوول شوې مړی په اندازه د غوښې يوه وړه ټوټه.
خَلْقًا آخَرَ:	بل مخلوق، د روح له پوکېدو وروسته کامل انسان.

ژباړه

موږ انسان له سوچه خټې څخه جوړ کړ. بيا موهغه په محفوظ ځای کې د اوبو يو څاڅکی وګرځاوه. بيا مو هغه څاڅکي ته د وينې د يوې ټوټې بڼه ورکړه. بيا مو د وينې ټوټه بوټۍ غوښه وګرځوله. بيا مو له بوټۍ غوښې څخه هډوکی جوړ کړ. بيا مو هډوکو ته غوښه ور واغوستله. بيا مو هغه يوبل مخلوق جوړ کړ، الله د ډېر لوړ شان څښتن دی او له ټولوپيداکوونکو نه ښه پيدا کوونکی دی.

تفسير

الله تعالی په دې مبارکو آيتونو کې خپل د قدرت او عظمت دلايل د انسان په خلقت، د هغه د جوړېښت د پړاوونو ، د هغه د ژوند او مرګ او دويم ځلي راژوندي کېدو په ترڅ کې بيان کړي دي، په داسې توګه چې د انسان د پيدايښت مرحله له خاورو څخه پيلېږي او د انسان په بشپړ بدن پای ته رسيږي.

قرآن کريم په دې مبارک آيت او نورو آيتونو کې فرمايلي دي چې انسان لومړی له خاورې څخه پيدا شوی دی. د انسان پيدايښت له خاورې څخه پيلېږي او د پړاوونو له تېرولو وروسته د ښه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښایسته صورت لرونکی انسان ورڅخه جوړیږي. لـه خـاوري څخه د انسان د پيدايـښت مـراد دا دی چې الله تعالی د لومړي ځل لپاره آدم عليه السلام له خـاورې څخه پیـدا کـړ، بیـایې بـي بـي حـوا لـه آدم عليه السلام څخه پيدا کړه، او بيا د انسانانو خلقت او پیدايـښت لـه حـضرت آدم او بـي بـي حـوا څخـه د نکـاح او تناسل په ډول پيل شـو. د انـسانانو اصـل لـه خـاورې څخـه دی، لکـه: څرنګـه چـې الله تعـالی فرمـايي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ﴾.

د انـسان د پيدايـښت دويمـه مرحلـه لـه نطفـې څخـه ده، الله تعـالی فرمـايي:﴿ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ﴾ دلته له نطفې نه مراد د نر او ښځې يوځاى شوې اوبه (مني) دي.

د انسان د پیدايښت دريمه مرحله علقه ده، لکـه چـې الله تعـالی فرمـايي: ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾ علقـه يوه ټوټه وينه ده چې له نطفې څخـه يـې بـدلون مونـدلی دی. د جنـين پيژنـدني طبـي پوهـان وايـي: د جنين حجم د علقې په مرحله کې د يـوه غـټ ميـږي پـه انـدازه وي چـې د ۱۲- ۱۴ ملـي متـرو تـرمنځ اوږدوالـی لـري او د رحـم پـه ديـوال پـورې نـښتی وي. د وينـې دا ټرلـې وړه ټوټـه وده کـوي او پـه يوې ژوول شوې ټوټې غوښې بـدليږي چـې قـرآن ورتـه د مـضغې نـوم ورکـړی دی. جنـين د مـضغې په مرحله کې د دريو سانتي متـرو پـه کچـه اوږدوالـی لـري چـې د مـخ او پـزې نـښې پـه هغـه کـې د ډيرو نريو خطونو په بڼه جوړيږي.

دا ټوټه غوښه (مضغه) د الله جل جلاله په قـدرت اومـشيت خپـل پرمختـګ اوبـدلون تـه دوام ورکـوي، ترڅـو د هډوکو د هيکـل مرحلـې تـه رسـيږي، پـه دې هکلـه قـرآن کـريم فرمـايي:﴿ فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا﴾ اوبيا دا د هډوکو هيکل په غوښو ياعضلي جهاز پوښـل کـيږي، لکـه: چـې مبـارک آيـت يـې بيـانوي: ﴿فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ يعنې بيامو هغه هډوکي په غوښه ويوښل.

دلتـه قرآنـی آيـت هغـه حقيقـت تـه اشـاره کـوي چـې د ۲۱ پيـړی انـسان حيرانـوي او هغـه دا چـې هډوکي او د هډوکوهيکل په جنين کې له عضلي جهاز څخه مخکـې منـځ تـه راځـي. کـوم حقيقـت چې د جنين پيژندني علم په وروستيو کې کشف کـړی هغـه دا دی چـې پـه بنـسټيزه توګـه د هـډوکو سلولونه له عضلي سـلولونو څخـه تـوپيرلري او د هـډوکو سـلولونه لـه عـضلي سـلولونو څخـه مخکـې رامنځته کيږي. اوهيڅ عضلي سلول نه دی ليدل شوی چـې د هـډوکو د سـلولونو لـه بـشپړيدو مخکـې جوړشوی وي. دا حقيقت قرآني نص ۱۴۰۰ کالـه دمخـه ثابـت اوتاييـد کـړی دی، لکـه: څرنګـه چـې الله تعالی فرمايي ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ اوبيا مـو د غوښـې ټوټـه پـه هـډوکو بدلـه کړه او هډوکي مو په غوښه ويوښل.

وروسته بيا په جنـين کـې روح پوکـول کـيږي او د هغـه غـړي وده او پرمختـګ کـوي او پـه بـشپړ او کامل انسان بدليږي، چې قرآني نص ورته داسې اشاره کړې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾. وروسته له هغه مو د هغه يو بل پيدايښت وكړ (چې هماغه كامل انسان دی)، نو پاك او مبارك دی هغه ذات چې تر ټولو غوره پيداكوونكی دی.

په دې آيتونو کې د قرآن کريم علمي (ساينسي) اعجاز

پورتني متبركه آيتونه د قرآن عظيم الشأن د علمي اعجاز له روښانو دلايلو څخه ګڼل كېږي، ځكه چې د قرآن عظيم الشأن وينا وې په دې آيتونو او نورو آياتو كې د انسان د خلقت او د هغه د مختلفو مرحلو په اړه داسې دقيقې او حيرانوونكې دي چې د الله تعالى له خوا له وحې پرته بل كوم مصدر او منبع نشي لرلی. هغه څه چې د طب علم او جنين پېژندنې په شلمې او يوويشتمې پيړۍ كې له ډېرو څېړنو او د پرمختللو وسايلو له كارولو نه وروسته كشف كړل، قرآن عظيم الشأن پنځلس پيړۍ دمخه په ډېر دقت او څرګند ډول دا موضوع بيان كړې ده.

پورتنيو آياتونو د انسان د خلقت او مرحلو ته اشاره كړې ده. دغه پړاوونه په اوسني عصر كې د طب د علم له مهمو څېړنيزو موضوعاتو څخه شمېرل كيږي.

نوې علمي څېړنې، سره له دې چې د انسان دخلقت د مرحلو په هكله د قرآن عظيم الشأن دې وينا چې پنځلس سوه كاله پخوا يې كړېدې پخلی كوي. د قرآن عظيم الشأن له خوا په ډېر دقت سره د هرې مرحلې نومول او د جنين د رشد، ودې او د هرې مرحلې لپاره د نويو او حيرانوونكو كلماتو كارول او هغه په داسې اوصافو يادول، لكه: **نطفه**، **قرارمكين**، **علقة**، **مضغة**، د هډوكو د هيكل جوړيدل، په غوښو او عضلو د هډوكو پوښيدل او د داسې نورو چارو تاييد كوي.[(١)]

د طب د علم د معاصرو پوهانو له ډلې څخه يوعالم داسې وايي: (د قرآن عظيم الشأن د آيتونو له مجموعې څخه چې د انسان د خلقت په هكله دي لاندېني مراحل څرګنديږي:

(د نطفې مرحله – د علقې مرحله – د مخلقه او غير مخلقه مضغې مرحله - د هډوكو مرحله - په غوښو د هډوكو د پوښېدلو مرحله - د شكل او صورت د بشپړيدلو مرحله (د كامل انسان مرحله) - د روح د پوكولو مرحله).

د نطفې اطلاق پر درې شيانو كيږي: د سړي نطفه يعنې منوي حيوانات، د ښځې نطفه يعنې بويضه يا هګۍ، مختلطه يا يوځای شوې نطفه چې د نارينه او ښځينه نطفو د يوځای كېدونه توليديږي او په قرآن عظيم الشأن كې ورته د امشاج نطفه ويل شوې ده. ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ﴾ [الإنسان: ٢] يعنې بېشكه موږ انسان له ګډې شوې نطفې څخه پيداكړی.

١- مباحث في اعجازالقرآن للدكتورمصطفى مسلم،ص ٢٣٢ دارالمسلم – رياض ١٩٩٦م

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پړاو په خپلو دقيقو بدلونونو سره يوه اونۍ نيسي او وروسته له هغه بيا دويمه مرحله يعنې د علقې مرحله پيل کيږي.

د علقې مرحله دوه اوونۍ دوام کوي اوجنين په دغه پړاوو کې ځان ته د ترلې وينې بڼه غوره کوي او حجم يې يو ملي ميټر وي. د رحم په ديوا ل پورې نښتي وي او قرآن عظيم الشأن ورته په ډېردقت سره دعلقې نوم ورکړی دی.

له دې وروسته د مضغې مرحله ده . په دې پړاو کې جنين ديوې بدنې کتلې په بڼه ځرګنديږي.

د جنين شکل په دې پړاو کې د يوې ټوټې ژوول شوي غوښې په څېروي چې له خولې نه بهر اچول شوي وي، د مضغې کلمه هم همدا معنا ورکوي او قرآنکريم ورته مناسب او دقيق نوم ورکړی دی.

څلورمه مرحله د هډوکو او غوښو د تکوين او جوړښت مرحله ده چې د جنين د عمر په پنځمه،شپږمه او اومه اوونۍ کې بشپړيږي او په ترڅ کې يې د وجود لاندينۍ او پاسنۍ غضروفي هيکل جوړيږي. د جنين په اندامونو د عضلاتو لومړنۍ نښې د جنين دعمر په اوومه اونۍ کې ځرګنديږي چې دا پرعضلاتو د هډوکو د جوړښت په تقدم اومخکې والي دلالت کوي...

وروسته بيا هډوکي په عضلاتو پوښول کېږي، لکه: ځرنګه چې قرآن عظيم الشأن يې په هکله فرمايي: ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾.

وروستی پړاو د جنين د صورت د بشپړيدو او د روح د پوکولو پړاو دی چې په آيت کې ورته د ﴿خلقا آخر﴾ يا بل مخلوق نوم ورکړ شوی دی. الله تعالی د قرآن عظيم الشأن په بل آيت کې د دې پړاو په هکله داسې فرمايي: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ [آل عمران: ۶] يعنې الله هغه ذات دی چې د ميندو په رحمونو کې تاسې ته د خپلې خوښې صورتونه درکوي.

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ۝ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ۝ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾

[الإنفطار: ۶-۸] يعنې ای انسانه! ته څه شي په خپل مهربان او عزتمن رب تېر ايستلې، هغه رب چې ته يې پيدا کړې، نوسم يې کړې ته او ستا هرڅه يې برابر کړل اوپه کومه څېره چې د هغه خوښه وه ته يې ونښلولې.

په دې مرحله کې د جنين د غړو د جوړښت عمليه دوام لري هره ورځ او هر ساعت په هغه کې بدلون راځي او په دقيقه اومنظمه توګه وده کوي.[۱]

۱- په اختصار سره له – خلق الانسان بين الطب والقرآن – ص--۳٦٥- ۳۷۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

 څرنګه چې د پيغمبرﷺ احاديث د قرآن عظيم الشأن دآيتونو تفسير کوي ، نو په ځينو احاديثو کې د انسان د خلقت مراحل داسې شرحه شوي دي.

په هغه حديث کې چې امام مسلم (رحمه الله) روايت کړی دی په هغه کې رسول اللهﷺ داسې فرمايي «إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَةً بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهَا مَلَكًا فَصَوَّرَهَا , وَخَلَقَ سَمْعَهَا وَبَصَرَهَا وَجِلْدَهَا وَلَحْمَهَا وَعِظَامَهَا , ثُمَّ قَالَ: يَا رَبِّ , أَذَكَر أَمْ أُنْثَى ؟ فَيَقْضِي رَبُّك مَا شَاءَ وَيَكْتُبِ الْمَلَكُ»[1] **ژباړه**: کله چې د نطفې له عمرڅخه ۴۲ شپې تېرې شي، الله تعالی ورته پرښته ورلېږي، ترڅو د هغه صورت بشپړ کړي او د هغه غوږونه، سترګې، پوستکی، غوښه او هډوکي جوړ کړي. وروسته بيا پرښته له الله ﷻ څخه پوښتنه کوي: دا جنين هلك دی که نجلۍ؟ نو الله ﷻ هغه پرېکړه کوي چې څه يې غوښتي وي او پرښته يې ليکي.

د قرآن عظيم الشأن د آيتونو له مجموعې او د نبوي احاديثو نه دا څرګندېږي چې د جنين د اعضاوو جوړښت او د جنس تعيين يې د تناسلي غدوپه تشخيص سره په څلوېښتو ورځو کې ترسره کيږي.

په دې ترتيب موږ ګورو چې د جنين د وېش مراحل چې د علمي څېړنو او اکتشافاتو پر بنسټ حاصل شوي. يوازې دا نه چې له قرآن سره مطابقت لري، بلکې په دې لړ کې د قرآن عظيم الشأن تعبيرات او اصطلاحات له ډېر دقت نه برخمن دي.

هغه څه چې مو د قرآن عظيم الشأن په آيتونو کې د انسان د خلقت د مراحلو په هکله ولوستل که له يوې خوا د الله تعالی په وجود او وحدانيت شاهدي ورکوي له بلې خوا د ټول بشريت لپاره د الله تعالی له لورې د آخري پيغمبر په توګه د حضرت محمدﷺ د رسالت او نبوت په رېښتينولۍ او د الله تعالی له لورې د بشريت د هدايت او لارښوونې لپاره د هغه د رېښتينې کتاب قرآن مجيد په حقانيت دلالت کوي.

له نن څخه پنځلس سوه کاله پخوا په ډېر دقت او تفصيل سره د انسان د خلقت د مراحلو په اړه داسې نوې او حيرانوونکې خبرې يوازې او يوازې د الهي وحې له لارې ممکنې وې. هغه مهال نه په مکه، نه په مدينه او نه هم د هغه وخت پرمختلفو ښارونوکې د انسان د خلقت د اسرارو په اړه د طبي زده کړو او څېړنو کوم مرکز شتون درلود. نه داسې وسايل وو چې د هغو په کارولو سره د جنين د ودې، رشد او خلقت پټ اسرار کشف کړای شي نه هم هغه څوك چې قرآنکريم پرې نازل شوی و، يعني حضرت محمدﷺ د طب او جنين پيژندنې کوم سبق ويلی و. الله تعالی

۱- رواه مسلم – کتاب القدر،ج۸/ص۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې اړه څه ښه او ربښتیا فرمايلي دي:﴿ إن في ذلك لآيات لقوم يتفكرون﴾ [الرعد:۳] **ژباړه**: بېشکه په دې ټولو کې د هغو خلکو لپاره پوره دلايل دي چې له غور او فکر څخه کار اخلي.

د لوست ګټې اولارښوونې

له ذکرشويو آيتونو څخه ځينې لارښوونې دا دي.

❖ په دې مبارکو آيتونو کې د الله ﷻ د قدرت، علم او حکمت دليلونه او نښانې بيان شوي دي.

❖ قرآن کريم د انسان د پيدايښت مراحل بيان کړي دي.

❖ د انسان پيدايښت تصادفي او بې ګټې نه دی. له لومړي جوړښت نه وروسته د پيدايښت تر مهاله د الله تعالی تر بشپړ رعايت او توجه لاندې دی.

❖ قرآن کريم د انسان خلقت او جوړښت په دقيقه توګه بيان کړی. په داسی حال کې چې د طب علم په خپلو پرمخ تللو وسايلو سره په دې وروستيو وختونو کې دې حقيقتونو ته لار موندلې ده.

❖ قرآن کريم جنين د پيدايښت په مختلفو مراحلو کې په داسې نومونو ستايلی چې د جنين له واقعي حالت سره کامل او بشپړ سمون لري. حال دا چې طبي څېړنو د قرآن کريم له نازلېدو څخه په پېړيو وروسته دا حقايق کشف کړي او يوازې د هغه مرحلې يې ذکر کړي دي.

❖ په يادو شويو اوصافو باندې د انسان د جوړښت او خلقت پړاوونه د قرآن عظيم الشأن په اعجاز او د الله ﷻ په قدرت او وحدانيت دلالت کوي.

پوښتنې

۱. د جنين د جوړښت د مرحلو نومونه په هغه ترتيب واخلئ چې په ذکر شويو آيتونو کې راغلي دي.

۲. د جنين د جوړښت د هغو مرحلو معنا چې قرآن کريم بيان کړې ده څرګنده کړئ.

۳. د قرآن کريم علمي اعجاز په ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ آيت کې د طبي علومو د اکتشافاتو او د نوي عصر د جنين پېژندنې په اړوند تشريح کړئ.

٤. قرآن کريم په ذکر شويو مبارکو آيتونو کې د انسان خلقت او جوړښت په څو مرحلو کې بيان کړی؟ څرګند يې کړئ.

۵. د جنين د جوړښت، ودې او بشپړتيا په اړه مو چې د بيالوژۍ په مضمون کې څه لوستلي دي د قرآن عظيم الشأن د هغو آيتونو په رڼا کې سره پرتله کړئ چې د انسان د خلقت او پيدايښت په هکله دي.

کورنی دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن عظيم الشأن د آيتونو په رڼا کې او د تازه علمي اکتشافاتو نه په استفادې سره د انسان د خلقت په اړه يوه مقاله وليکئ چې له شلوکرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بني آدم وقار او درنښت

قــال الله تعــالى: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ [الإسراء: ٧٠]

ژباړه

او ببشکه موږ بني آدم ته عزت ورکړ اوهغوته موبه وچه او لمده کې سپرلی ورکـړې او هغـو تـه مولـه پاکو شیانو څخه روزي ور په برخه کړه او پر خپلو زیاترو مخلوقاتو مو ښکاره لوړتیا ورروبښله.

تفسیر

الله تعالی په ذکر شوي مبارك آیت کـې پـر ټولـو مخلوقـاتو بانـدې د بنـي آدم فـضیلت او غـوره والی بیان کړی دی او د خپلو ځینو نعمتونو چې پر انسان یې پیرزو کړي دي یادونه کوي.

الله تعالی انسان ته په نطق، بیـان، عقـل، علـم، تـوازن او د بـدن او صـورت پـه ښـکلا د ځمکـې سرپر نورو مخلوقاتو لکه: پیریان او حیواناتو برتـري او غـوره والـی ورکـړی دی.[١] ځینـي مفـسرین د انسانانو د هدایت او لارښوونې لپاره د پیغمبرانو عَلَيْهِمُ السَّلَام رالیـږل د انـسان د عـزت او تکـریم مثـال او نمونه بولي.[٢] په ځینو تفاسیرو کې د انسان د لیـک او لوسـت قـوت د انـسانانو د تکـریم او عـزت نښه ګڼل شوې ده.[٣] هغه څه چې مفسرینو د انسانانو د فضیلت او غوره والـي پـه هکلـه یـاد کـړي دي یوازې د مثال او نمونې په ډول دي، ځکه د انسان د عـزت او تکـریم انـواع او بیلګـې دومـره زیاتې دي چې له شمیره وتلي دي.[٤]

باید ویوهیږو چې د الله جَلَّ جَلَالُهُ له لوري د انسان تکریم اوعـزت د انـسانانو بنـي نـوعې تـه شـاملیږي،[٥] او یوازې یوې ډلې او یا خلکـو تـه ځـانګړی نـه دی، ځکـه پـه دې آیـت کـې د (بنـي آدم) لفـظ مطلق ذکر شوی دی او د ټولو انسانانو (نارینه او ښځینه) جنس ته شاملیږي.

په دې مبارك آیت او د قرآن عظیم الشأن او نبوي سننو په نورو نـصوصو کـې د انـسان او انـساني حقوقو په اړه لیدل کیږي چې د اسلام دیـن د الهـي اخري دایمـي او شـامل دیـن او قـانون پـه حیث، په یو مناسب وخت او زمان کې د انـسان د تکـریم او عزت اعـلان وکـړ او د هغه حقوق

---

١ - ایسر التفاسیر – د ابوبکر الجزایري تالیف، ص٣٥٧
٢- التفسیر المیسر- ص٦٤
٣ - تفسیر البحر المحیط- ج٦- ص٨٥
٤ — تفسیر البحر المحیط- ج٦- ص٨٥
٥- تفسیر ابن عجیبه- ص٣٤٩

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې هغه وخت له تېري او تعرض څخه وژغورل او خونـدي يـې كـړل. كله چې بيـوزلى انسان د ظلمونو، تېريو اوبندگۍ ښكار و او د ډېرځله له هغه سره د څارويو په څېر او يا تـر هغـې هـم بـده او ناوړه معامله ترسره كېدله، په داسې حـال كې چې د بـشر د حقوقـو او د هغـې د نړيـوالې اعلاميې كوم پته نه و او نه هم د بشر د حقوقو د ساتنې لپاره كوم قانون او يا اداري شتون درلود.

د انسان د عزت او كرامت ځينې نمونې په لاندينيو مثالونو كې په تفصيل سره بيان شوې دي.

۱. توازن او د شكل او صورت ښكلا

الله تعالى انسان ته د عزت، كرامت او فضيلت پـه نعمـت سـره پـه خپلـو نـورو مخلوقـاتو لوړتيـا او غوره والى وربښلى دى.

د انسان د عزتمندۍ او غوره والي نمـونې د نـورو مخلوقـاتو او څـارويو پـه پرتلـه زيـاتې دي چې ځينو ته يې اشاره كوو. د انسان عزتمندي په دې معنـا چـې هغـه يـې پـه ښايـسته او مناسـب شـكل او ښـه پيـدا كـړى، دى. لكـه: څرنگـه چـې الله تعـالى فرمـايلي دي: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الإنسان فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ [التين: ٤] يعني موږ انسان په ډېره ښه ښه پيدا كړ.

پرته لـه شـكه تـوازن او د شـكل او صـورت ښـكلا د الله ﷻ لـه لـوري د انـسان د تكـريم اوعـزت څرگنده نښه ده.

د انسان په پېدايښت كې د عزت او غوره والي بله نښه دا ده چې نـور حيوانـات پـاكي او نظافت نه پېژني، د ځان په پټولـو نـه پـوهيږي، د خـوب، استراحت او د خـوراك اوڅـښاك كـړنلاره نـه پيژني، گټې نشي لاس تـه راوړلـى او د ضـرر او تـاوان مخنيـوى نـشي كـولاى، ټـول حيوانـات لـه عقلي او فكري ځانگړتياوو، پوهې، پرمختگ او تمدن څخـه محـروم دي. يـوازې انـسان دى چې له ټولو امتيازاتو څخه بـرخمن دى. عبـدالله ابـن عبـاس(رضـي الله عنهمـا) د انـسان د عزتمنـدۍ او غوره والي ډېر ښايسته تمثيل كړى دى او داسې فرمايي: د حيواناتو پـه خـلاف انـسان خپلـه خولـه د ډوډۍ خوړلو لپاره ځمكې تـه نـه ښـكته كـوي، بلكـې پـه خپلـو گوتـو خـوراك پورتـه كـوي. همدارنگه د څښلو لپاره خپله خوله اوبو ته نه ښكته كـوي، بلكـې د گـيلاس يـا لوښـي پـه واسـطه اوبه را اخلي او څښي يې.[(۱)]

۲. د وچې تسخيرول

د انسان دعزت او لوړتيا له نښو څخه بلـه نـښه دا ده چې الله تعـالى د طبيعـت قوتونـه او هغـه څـه چې پـه ځمكـه كې دي د انـسان تـابع گرځـولي دي. همدارنگـه پـه سـتورو او افلاكـو كـې يـې دهستۍ قوتونه د انسان د خدمت او هوساينې لپاره پيـداكړي دي. پـه دې آيـت كـې الله تعـالى پـر انسانانو احسان او پيرزوينه كړې ده او دى يې پـه وچـه كـې پـر مختلفـو حيوانـاتو برلاسـى كـړى

۱-تفسيرالتحرير والتنوير- لابن عاشور- ج،۸- ص ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. ده ته يې ټول تابع کړي دي چې له هغوڅخه د خپلې ګټې اوښيګڼې لپاره کار واخلي. همدارنګه انسان ته يې قدرت وربښلی چې د تګ راتګ اوانتقال له وسايلو څخه په فضا، وچه او سمندر کې، لکه: ښاروي، موټر، اورګاډي، کښتۍ او الوتکو څخه د خپلې ګټې او هوسايني لپاره کار واخلي. الله تعالی فرمايي: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۞ وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ [الإبراهيم: ٣٢-٣٤]

ژباړه: الله هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه يې پيدا کړل او له اسمان څخه يې اوبه راواورولې، بيايې د هغو په وسيله تاسې ته د روزۍ لپاره ډول ډول ميوې پيدا کړې، او بېړۍ يې ستاسو لپاره تابع او ايل کړې چې په سمندر کې د الله په حکم روانې شي او سيندونه يې ستاسې لپاره جاري کړل او ګټور يې وګرځاوه ستاسې لپاره لمر او سپوږمۍ چې د دنيا تر پايه په نه ستړې کيدونکې توګه چليږي او شپه او ورځ يې ستاسې لپاره په کار اچولې ده.

هغه څه چې تاسو غوښتل هغه يې درکړل، که تاسې وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشمېرئ، نوشميرلی يې نشئ. حقيقت دا دی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

۳. له سمندرونو څخه ګټه اخيستل

د الله ﷻ له لوري انسان ته د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې په سمندرونو باندې يې ورته د تسخير قدرت ورکړی دی. الله تعالی انسان ته د بېړۍ جوړولو وس اوتوان ورکړی چې د هغې په واسطه خپلې اړتياوې پوره کړي او ډول ډول ګټې ورڅخه واخلي، سمندر د انسان لپاره يوه بله نړۍ ده چې د وخت په تېريدو سره په هغه کې نوي رازونه برسيره کيږي، له سمندر څخه اوس مهال په ډول ډول طريقو ګټه اخيستل کيږي چې په پخوا زمانو کې د انسان علم له هغونه عاجز وه.

فعاليت

زده کوونکي دې له سمندرونو څخه د ګټې اخيستلو صورتونه تر بحث او څيړنې لاندې ونيسي او بيا دې څو تنه په دې هکله د ټولګيوالو په وړاندې خبرې وکړي.

٤. پاکه او حلاله روزي

انسان ته د الله تعالی د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې ده ته يې الهام کړی له هغو حلالو شيانو څخه چې يې غوښتي وي خپل خوراك لاس ته راوړي. انسان د الهي نعمتونو سره د عادت له امله کله، کله دغه نعمتونه هېروي اوهغه وخت يې په ارزښت پوه شي چې ورڅخه محروم شي. کله چې انسان په غړيدلو سترګو او وينښ زړه وګوري ، نو د الله ﷻ نعمتونه په ټولو ځايونو او په ټولو شيانو کې کتلی شي. لمر، هوا، اوبه، روغتيا، د ګرځېدو وړتيا، حواس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل، او د خوړلو او څښلو ډېر شيان، دا ټول الهي نعمتونه دي چې انسان ته يې ور په برخه کړي دي. الله تعالی انسان ته د خوړلو او څښلو بې شمېره ډول، ډول نعمتونه ورکړي دي. کوم شيان چې انسان ورڅخه د خوړلو او څښلو لپاره ګټه اخلي هغه په څو، څو برابره له هغه څه نه چې نور حيوانات ورڅخه ګټه ترلاسه کوي ، ډېردي. له همدې کبله الله تعالی د پاکې اوحلالې روزي احسان پر انسان باندې کړی دی اوفرمايي:﴿ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطيبات﴾. کوم پاک او مزه دار خواړه چې الله تعالی پر انسانانو پيرزو کړي دي. هغه ډېر زيات دي چې هېڅکله يې شميرلای نشو او هر ډول ګټه اخيستلوته شامليدلی شي. الله تعالی دغه نعمتونه په ځانګړې ډول خپلو مخلصو او مؤمنو بندګانو لپاره خاص کړي دي، خو دا يې پرې لازم کړي دي چې د دغو نعمتونو په وړاندې د الله ﷻ شکر ادا کړي او له اسراف او د الله تعالی په وړاندې له سرغړونې څخه ځان وژغوري.

۵. پر نورو مخلوقاتو دانسان فضيلت او غوره والی

انسان ته د الله ﷻ د عزت ورکولو بله بېلګه دا ده چې هغه ته يې د عقل، فکر او پوهې له امله پر نورو مخلوقاتو فضيلت او لوړتيا ورکړې ده. د انسان تر ټولو لوی فضيلت او غوره والی د ځمکې پر مخ د هغه خليفه ګرځول دي چې هغه يې په وړتياوو او ځانګړتياوو سمبال کړی او پر نورو مخلوقاتو يې غوره ګرځولی دی. ټول مسلمان علماء او پوهان په دې آند او نظر دي چې بني آدم په مطلقه توګه له پيريانو او نورو مخلوقاتو څخه لوړ او ډېر غوره دی. ځانګړي بني آدمان له پرښتو څخه غوره دي، خو په عامه توګه پرښتې له عامو انسانانو څخه غوره ګڼل کيږي.

امام رازی(رح) د تکريم او تفضيل ترمنځ د توپير په هکله چې په تکريم سره دا مبارک آيت شروع شوی او په تفضيل پای ته رسيدلی داسې وايي: انسان ته پر نورو حيواناتو غوره والی اوعزت د طبيعي او ذاتي امورو، لکه: عقل، نطق، ښه، ښه قد او قامت له مخې ښښل شوي دي، خو د ښتينو عقايدو او غوره اخلاقو حاصلول انسان ته فضيلت وربښي.[۱]

د لوست ګټې اولارښوونې

❖ پرټولو ځمکنيو مخلوقاتو باندې د انسان د کرامت اوغوره والي اعلان.

❖ الله تعالی پر انسان احسان کړی، پر هغه يې د خپلو نعمتونو پيرزوينه کړې ده او هغه يې د عزت او تکريم په لوړو مرتبو نازولی دی.

(۱) تفسير مفاتيح الغيب – لفخرالدين الرازی ج ۲۱/ ص۱۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖الله تعالی انسان په وچه او سمندرکې د طبیعت پر ځواکونو مسلط ګرځولی، ترڅو له هغو څخه ګټه ترلاسه کړي.
❖الله تعالی د طبیعت قوتونه په کایناتو کې د انسان د خدمت او ګټې لپاره تابع کړي دي.
❖الله تعالی د انسان لپاره تر ټولو غوره او سپیڅلي خواړه برابر کړي دي او د ده خوراک او څښاک تر ټولو حیواناتو، مرغانو او خزندګانو غوره دی.
❖څرنګه چې انسان د الله تعالی معزز او مکرم مخلوق دی ، نو په هغه لازمه ده، ترڅو خپل دغه عزت او منزلت ته متوجه وي او داسې عمل ونه کړي چې د هغه د انساني کرامت او عزت خلاف وي.
❖د الله تعالی له اوامرو نه سرغړونه، لکه: کفر اختیارول، له الله ﷻ سره شریک نیول او ګناه کول د انسان له مقام سره چې د ځمکې پرمخ د الله تعالی غوره مخلوق دی، مناسب کار نه دی.
❖د انسان کرامت او د هغه شرعي اوبشري حقوق له تېري نه محفوظ دي او هیڅوک دا حق نه لري چې د هغه پر ځان، مال، وقار او عزت تېری وکړي.
❖د انسان د حقوقو رعایت او د هغو ساتنه د هر مسلمان وجیبه او شرعي مسؤولیت دی. په اسلامي ټولنه کې وګړي، کورنۍ، ټولنه او دولت د بشری حقونو د ساتنې او مراعاتولو دیني مکلفیت لري.

پوښتنې

۱. په تېر شوي مبارک آیت کې د انسان لپاره د پنځو عزتونو او فضیلتونو یادونه شوې ده، هغه بیان کړئ.
۲. د انسان لپاره په وچه کې د الهي نعمتونو نمونې په لنډه توګه څرګندې کړئ.
۳. د انسان او نورو ژویو او ساکښو د رزق او روزي ترمنځ توپیر څه دی؟
٤. انسان د دې ټولو عزتونو او نعمتونو په وړاندې، چې الله ﷻ ور په برخه کړي دي، څه مکلفیت لري؟
٥. (د بني آدم له ځانګړتیاوې دا دي چې حتا له ملایکو څخه هم غوره والی لري) دا مطلب شرحه کړئ.
٦. د انسان د تکریم او فضیلت ترمنځ توپیر څه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآني آیتونو او نبوي احادیثو نه په استفادې سره د انساني کرامت او بشري حقونو د ساتنې او پر هغې د تېري نه کولو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

آیةالکرسي د قرآن لوړه څوکه

قـال الله تعـالى: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقرة: ٢٥٥]

د کلمو معناوې

الْحَيُّ: تل ژوندی.

الْقَيُّومُ: په خپل ذات ولاړ، د نورو ساتونکی او سمبالوونکی.

سِنَةٌ: پرکالي، پریشاني.

وَلَا يَئُودُهُ: هغه نه ستړی کوي، پرهغه دروندوالی نه راولي.

ژباړه

الله ﷻ یو ذات دی، له هغه ژوندي ابدي ذات څخه پرته چې ټول کاینات یې سمبال کړي دي، بل هیڅ اله (معبود) نشته، هغه نه ویده کېږي اونه پرکالي پرې راځي. په اسمانونو او ځمکه کې چې هر څه دي، د هغه دي. څوک دی چې د هغه په وړاندې د هغه له اجازې پرته سپارښت و کړای شي؟ څه چې د بندګانو په وړاندې دي پر هغو هم خبر دی او څه چې له هغوی نه پټ او د هغوی ترشا دي پر هغو هم خبردی او د الله ﷻ له معلوماتو څخه هېڅ شی د هغوی (بندګانو) په ادراک کې نشي ایساریدای مګر دا چې د کوم شي علم ورکول هغه په خپله وغواړي. د هغه د کرسۍ پراختیا له اسمانونو او ځمکې نه لویه ده او د هغو (اسمانونو او ځمکې) ساتنه د هغه لپاره کوم ستومانوونکی کار نه دی. یوازې هماغه، یو، لوی او لوړ ذات دی.

تفسیر

د قرآن لوړه څوکه

آیة الکرسي په لسو مستقلو او خپلواکو جملو مشتمله ده چې هره جمله یې د الله ﷻ له یووالي او ښایسته او جلیله صفتونو څخه بحث کوي.[1] په دې آیت کې اتلس ځله د الله ﷻ نومونه د

---

۱ - دابن کثیر دتفسیر مختصر ج۱/ص۲۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ظاهر اسم او یا د ضمیر په بڼه ذکر شوي دي. د غه مبارك آیت د قرآن کریم له ډېرو لویو آیتونو څخه دی چې‌د فضیلت په هکله یې ډېر احادیث نقل شوي دي. په یو صحیح حدیث کې د الله ﷻ له پیغمبر ﷺ څخه نقل شوي چې فرمایي: آیة الکرسی د قرآن له لویو آیتونو څخه ګڼل کیږي[۱]. په بل حدیث کې راغلي دي: د الله تعالی اسم اعظم په همدې آیت کې دی[۲].
په یو بل حدیث کې راغلي دي: د هر شي لپاره لوړه څوکه وي او د قرآن لوړه څوکه د بقرې سورت دی. په هغه کې یو داسې آیت دی چې د قرآن امام او لارښود دی او هغه آیة الکرسي دی.

آیة الکرسي د الله ﷻ د وحدانیت په صفت سره پیل شوي ده:﴿ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾، نو الله ﷻ هغه یوازینی ذات دی چې د عبادت او لمانځنې وړدی او د الله ﷻ دا صفت د دین بنسټ دی. انسان یوازې د الله ﷻ بنده دی او له هغه پرته د بل چا عبادت نه کوي اونه هم پرته له الله ﷻ څخه بل چاته مخ اړوي او نه هم له چا نه مرسته غواړي.

بل صفت چې په آیة الکرسي کې ذکر شوی هغه د الله ﷻ د **حیات** او **قیومیت** صفت دی: ﴿الحي القیوم﴾. د حیات(ژوند) صفت چې الله ﷻ ته ثابت شوی، تل او همیشنی ذاتي ژوند دی چې فنا او زوال نه لري دا حیات د هغه ژوند په څېر نه دی چې بشر یې پیژني.

د الله ﷻ د قیومیت صفت: الله تعالی هغه ذات دی چې د ټولو کارونو د تل لپاره تدبیر کوونکی او اداره کوونکی دی. الله ﷻ په خپل ذات قایم دی، خو د الله ﷻ نه پرته هر څه چې دي د الله ﷻ په ارادې قایم دي.

په **آیة الکرسي** کې د الله تعالی لپاره بل ذکر شوی صفت دا دی چې په الله تعالی خوب او پریشاني نه راځي او له هر ډول خوب څخه بې پروا او بې حاجته دی:﴿ لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ﴾، او الله ﷻ له دې ټولو اړتیاوو څخه پاك او سپیڅلی دی.

الله تعالی د آسمانونو او ځمکې یوازینی مالك او متصرف دی او هر څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي ټول د الله ﷻ په واك او اختیار کې دي. هر چاته یې چې وغواړي وربښي یې او چاته یې چې ونه غواړي له هغه نه یې منع کوي.﴿ لَهُ مَا فِي السماوات وَمَا فِي الأرض﴾. دا مبارك آیت مطلق ملکیت د الله ﷻ لپاره ثابتوي. او د الله ﷻ ریښتیني بندګان پردې ټینګ ایمان لري چې ټول شیان د الله ﷻ په واك کې دي او د الله ﷻ په اراده منځ ته راځي د همدې ایمان له مخې د رضایت احساس کوي او خپل ژوند په قناعت سره تېروي.

۱-المعجم الکبیرللطبراني – ۸۵۳۵ حدیث .
۲-د امام احمد بن حنبل مسند۶/۴۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی بل صفت: په مبارك آیت كې د الوهیت او معبودیت د مقام تثبیت او توضیح ده په دې ډول چې الله تعالی یوازینی برحق معبود او ټول مخلوقات د هغه بندګان دي چې د ده له عبودیت څخه نشي وتلی.﴿ مَن ذَا الذي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ﴾. یعنې هېڅوك د الله له اجازې پرته شفاعت نشي كولای. په دې مبارك آیت كې له بتانو او نورو ناحقو معبودانو څخه هر ډول مرسته او شفاعت، چې مشركان او كفار د هغو دعوی لري، رد شوی دی. د﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مبارك آیت د الله تعالی د علم صفت او بشپړ حاكمیت تثبیتوي. د الله تعالی علم مطلق دی چې تېرې، موجودې او راتلونكې زماني ته شاملیږي، همدارنګه هغه په ظاهر، باطن، پټ، ښكاره او د دنیا او آخرت په ټولو چارو خبر دی.

انسان په خپل لږ علم او پوهې سره په لږو شیانو پوهېدلی شي ﴿وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلاَّ بِمَا شَآءَ﴾. الله تعالی د خپل علم یوه ډېره لږه برخه خپلو بندګانو ته ظاهروي چې د هغه په واسطه څه شیان پېژندلی او كشفولی شي. په دې مباركه جمله كې د الله بشپړ علم او د مخلوق د علم او پوهې نیمګړتیا او كمی ثابتیږي. الله تعالی انسان ته د لږ علم په وركولو څه شیان ښكاره كوي: ﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾[فصلت: ٥٣].

ژباړه: ډېر ژر به موږ دوی ته خپلې نښانې په آفاقو (كایناتو) كې او هم د دوی په نفسونو كې وښیو، تردې پورې چې دوی ته دا خبره څرګنده شي چې دغه قرآن په رښتیا سره په حقه دی، آیا دا خبره كافي نه ده چې ستا رب پر هر څه شاهد دی.

خو انسان پر خپل لږعلم مغروریږي او دې حقیقي علم څښتن هېروي. بیا مبارك آیت د الله تعالی عظمت او د ملك پراخي بیانوي او فرمايي: ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾. د كرسی په تفسیر كې د علماو او مفسرینودوه مشهور قولونه دي: یو د سلف او د امت د متقدمینو علماوو نظر، چې هغوی د دې مبارك آیت د ظاهر نص پر بنا الله تعالی ته د كرسی په وجود معترف دي، خو وايي چې موږ د هغې په حقیقت نه پوهیږو، ځكه په هغې پوهېدنه او د هغې درك زموږ د توان او قدرت څخه بهر دی، خو په دې بشپړ ایمان لرو چې د الله تعالی كرسی پر اسمانونو او ځمكې احاطه لري. دمفسرینو دویم نظر د امت د متاخرو علماؤ نظر دی چې هغوی كرسی په علم، قدرت او د الله تعالی په سلطې او غلبې سره تفسیر كړې ده او هغه پر كایناتو د الله تعالی د بې ساري علم او حاكمیت نه كنایه ده. ځینې مفسرین له عبدالله بن عباس رضي الله عنهما څخه روایت كوي، فرمايي: (د الله ﷻ د كرسی نه مطلب د هغه علم دی) چې په ټولو شیانو احاطه لري.[1]

---

(١) تفسير الوسيط للسيد طنطاوی، ج١، ص٤٧١

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې قرآن کريم ويلي دي چې د الله ﷻ کرسۍ اسمانونه او ځمکه راګيروي، معنا يې دا ده چې د الله ﷻ کرسۍ د اسمانونو او ځمکې په پرتله لويه ده، لکه: له ابوذر غفاري ﷺ څخه روايت شوی چې فرمايلي يې دي: له نبي کريم ﷺ څخه مې د کرسۍ په هکله پوښتنه وکړه. ويې فرمايل: ای ابوذره! اووه اسمانونه او اووه طبقې ځمکه د کرسۍ په پرتله، په بيديا کې د يوې لويدلې حلقې څخه زيات نه دي، بيا د الله ﷻ د عرش حيثيت د کرسۍ په پرتله داسې دی، لکه: په بيديا کې د هغې حلقې وړوکوالی د بيديا په پرتله (۲).

اوس بشريت سره له ټولو علمي پرمختګونو يوازې سپوږمۍ ته چې د ځمکې له اقمارو څخه ده او يوازې څو نوري ثانيې له ځمکې څخه فاصله لري، رسيدلی دی. همدارنګه لمر له ځمکې څخه په ۹۳ مليونه ميله فاصلې او واټن سره يوازې اته(۸) نُوري دقيقې او څو ثانيې وخت نيسي. په داسې حال کې چې ستورې، افلاک او کهکشان چې د الهي کايناتو په منځ کې ځای لري په سلګونه نوري کلونه واټن لري. دا چې نور په يوه ثانيه کې درې سوه زره کيلومتره فاصله وهي. دا ټول کشفيات يوازې د دنيا په اسمان کې رامنځته شوي. د الله ﷻ د نورو اسمانونو او ملکوتو په هکله به څه وويلی شو؟!

بل صفت چې مبارک آيت د قادر الله ﷻ لپاره ذکر کړی، دا دی چې دا ټول اسمانونه او ځمکه او اسماني ملکوت د الله ﷻ تر ارادې، تدبير او ادارې لاندې دي چې ساتنه يې د الله ﷻ لپاره هيڅ ډول دروند والی، ستړيا او ستونزه نه رامنځته کوي او يوازې الله تعالی دی چې دا ټول کاينات او نړۍ يې په خپل مشيت او قيوميت سره ساتلې ده.

دغه مبارک آيت په﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ سره پای مومي چې د لويي او عظمت صفتونه يوازې د الله ﷻ لپاره ثابتوي او دا يو منطقي اوښايسته پای دی، ځکه کوم صفتونه چې د الله تعالی لپاره په **آية الکرسي** کې بيان شوي او اسمانونه او ځمکه سره له دې پراخۍ او لوی والي، پر دې روښانه او څرګند دليل دی چې پيداکوونکی، تدبيروونکی او ساتونکی يې بايد هغه ذات وي چې ټول د عظمت او لويي صفتونه د هغه ځانګړتيا وي. که څوک د داسې لويي دعوه وکړي الله تعالی يې هلاکوي، لکه: څرنګه چې فرعون يې هلاک او تباه کړ.

فعاليت

زده کوونکي دې په خپلو کې په دې اړه خبرې اوڅېړنه وکړي چې انسانانو سره له علمي پرمختګونو او اکتشافاتو بيا هم د الله تعالی ډېر لږ مخلوقات پيژندلي دي.

---

(۲) صحيح ابن حبان، ج۲، ص۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

له دې لوست څخه لاندې ګټې تر لاسه کولای شو.

❖ آیت الکرسي د الهي کتاب تر ټولو عظیم آیت دی چې د الله تعالی په اتلسو نومونو مشتمل دی. ټولې کلمې یې پنځوس او په لسو جملو کې خلاصه شوی دی.

❖ آیت الکرسي ټوله بندګي او عبودیت الله تعالی لره ځانګړې کوي او حاکمیت یوازې د دالله ﷻ له شان سره مناسب ګڼي.

❖ د کایناتو او مخلوقاتو د چارو تدبیر او اداره د الله تعالی په لاس کې ده او د هغه علم په ټوله هستی او موجوداتو احاطه کوي. په انسان لازمه ده، ترڅو الله تعالی په ټولو وختونو او کارونو کې خپل څارونکی وګڼي.

❖ عظمت او لویي د الله تعالی ځانګړتیا ده. په هره اندازه چې انسان په ځمکه کې لویي وکړي، ستنیدنه یې الله تعالی ته ده، هغه به یې ذلیل کړي او سزا به ورکړي.

❖ د آیة الکرسي لوستل وروسته له فرضي لمونځونو او د ویده کېدو پرمهال ډېر زیات اجر او ثواب لري او په کورونو کې یې لوستل، له کورونو څخه د شیطانانو د شرلو او رټلو لامل ګرځي.

پوښتنې

۱. د لاندېنیو کلماتو معنا واضحه کړئ.

﴿الحي، القیوم، سنة، ولا یئوده﴾

۲. د﴿الحي القیوم﴾ جملې مفهوم واضح کړئ؟

۳. د الله تعالی په دې وینا کې ﴿لَهُ مَا فِي السماوات وَمَا فِي الأرض﴾ د جار او مجرور تقدیم په څه دلالت کوي؟

٤. د دې الهي وینا ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مقصد څه دی؟

٥. له کرسی څخه په دې الهي وینا کې ﴿وسّع کرسيّه السموات والأرض﴾ څه مراد دی؟

کورنۍ دنده

د آیة الکرسي د فضیلت او مرتبې په هکله لس کرښې مقاله ولیکئ او په نبوي حدیث یې استدلال وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

ځمکه د انسان د ګټې لپاره

قال الله تعالی: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ۞ أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ۞ أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ﴾ [الملک: ۱۵-۱۷]

د ځینو کلمو معناوې

ذَلُولاً: تابع شوی، آسان شوی، ایل شوی.

مَنَاكِبِهَا: مناکب د منکب جمع ده چې د اوږو په معنا ده، خو دلته ترې د ځمکې اړخونه مراد دي.

الخسف: ښخېدل، پرمخې کېدل، ظاهر په باطن کې او باطن په ظاهر کې ننوتل.

تَمُورُ: په لړزه راځي.

حَاصِبًا: شدید باد چې شګې او چتوې.

ژباړه

الله ﷻ هغه ذات دی چې ستاسو لپاره یې ځمکه ایل(تابع) کړې ده، نو وګرځئ د هغې په اړخونو کې او د الله ﷻ له روزۍ وخورئ اوبیرته مو د هغه حضورته ورتګ دی. آیا تاسې له دې نه ډاډه یئ چې هغه ذات چې په اسمان کې دی تاسې په ځمکه کې ننباسي او دغه ځمکه په ناڅاپي ډول ولړزیږي.

ایا تاسې له دې څخه بې غمه یئ، هغه ذات چې په اسمان کې دی، پر تاسې تیږې اوروونکی طوفان والوزوي، بیا به تاسې ته څرګنده شي چې زما ډارول څرنګه وي؟

تفسیر

د الله ﷻ د فضل او انعام یوه نمونه پر خپلو بندګانو دا ده چې ځمکه یې هغوی ته غوړولې او نرمه کړې ده، ترڅو د ځمکې دپاسه حرکت وکړي او دګرځېدنې او حرکت لـه لارې، د آبادیو او ودانیو او یا د کښت او زراعت له لارې ورڅخه ګټه واخلي او د ځمکې لـه حاصلاتو او زېرمو څخه روزي ترلاسه کړي. لـه همدې کبله الله تعالی په دغه مبارک آیت کې مسلمانانو ته امرکوي چې په آرامه مه کېنئ د ځمکې په شا او خوا کې وګرځئ او د ځمکې له خزانو څخه د ژوندانه په چارو کې، لکه د خوراک، پوښاک او نورو اړتیاوو پوره کولو په شمول استفاده وکړئ، ترڅو نورو ته اړ ونه اوسې. په هره اندازه چې مسلمان لـه الهي نعمتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځخه د ګټې اخیستلو او له ځمکې څخه د پیداوارو او حاصلاتو په لاس ته راوړلو کې سستي او ناراستي وکړي، په همغه کچه به نورو ته اړ او محتاج وي چې دا کار د ذکر شوي آیت نه په څرګند مخالفت دلالت کوي.

د مبارك آیت ځیني علمي دلالتونه

علماوو او مسلمانو لیکوالانو د دې آیت ﴿هُوَ الذي جَعَلَ لَكُمُ الأرض ذَلُولاً...﴾ په هکله مفصلې خبرې کړې دي، چې د قرآن علمي اعجاز ثابتوي. موږ دلته د دې نظریاتو لنډیز د ګرانو زده کوونکو د لازیاتې ګټې لپاره بیانوو:

قرآن کریم په ښایسته تعبیر د انسان ذهن د الله تعالی قدرت او د هغه زیاتو نعمتونو ته متوجه کوي.

په مبارك آیت کې د﴿ذلولاً﴾ صفت یعنې رام او تابع شوی د ځمکې لپاره ذکر شوی، حال دا چې اصلاً دا کلمه د سرکش حیوان لپاره استعمالیږي چې انسان هغه رام کوي، ترڅو د خپلو ګټو په لاس ته راوړلو کې له هغه څخه کار واخلي. علماوو ویلي چې دلته د دې لفظ اطلاق د ځمکې لپاره مقصود دی ځکه همدا ځمکه چې موږ غوریدلي او آرامه وینو په حقیقت کې د یوه داسې سرکش حیوان په څېر ده چې په ډول، ډول هیبتناکو او حیرانوونکو حرکاتو سره په حرکت کې ده. علمي نظریات او فضایي اکتشافات وایي د ځمکې کُره چې موږ په هغې کې په آرامي اوهوساینې سره ژوند کوو او د هغې له پریمانه نعمتونو څخه ګټه اخلو، په خپل وضعي حرکت سره خپل محور کې د یو ساعت په ترڅ کې د ۱۶۶کیلومتر په تیزوالي څرخیږي. همدارنګه په خپل انتقالي حرکت سره په یوه دقیقه کې تقریباً د ۱۸۰۰ کیلو مترو په تیزۍ د لمر په محور څرخېږي، خو سره له دې ټولو حرکتونو او هیبتناکو خوزښتونو او لړزېدو، انسان په هغې کې پرته له دې چې د نا کرارۍ او پرېشانۍ احساس وکړي خپل کارونه سرته رسوي.

د ځمکې د حرکتونو ګټې او رازونه

البته دا ډول، ډول حرکتونه د انسان او د ځمکې په مخ د ژوند کولو لپاره ډېر حکمتونه او ګټې لري. چې په ځینو یې پوهیږو او د ځینو نورو له درك او فهم څخه عاجز یو، موږ پوهیږو چې د ځمکې د خپل محور په شاو خوا له حرکت څخه شپه او ورځ پیدا کیږي، د لمر په شاو خوا د ځمکې له حرکت څخه د کال څلور فصلونه منځ ته راځي چې دا ټول د انسان لپاره الله تعالی د قدرتونو او نعمتونو نښې دي، ځکه که دنیا د تل لپاره شپه وای نوټول شیان به د یخنې له امله کنګل کېدل او که دنیا د همیش لپاره ورځ وای بیا به ټول شیان د سختې ګرمۍ له امله سوځیدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همدې ترتیب که چېرې د لمر په شاو خوا کې د ځمکې انتقالي حرکت نه وای او کال یوازې یو فصل درلودلی، نو د ځمکې پر مخ به ژوند په اوسني بڼه ناممکن و، خو د ځمکې د دریم حرکت او د لمر او لمریز نظام د حکمت په هکله لا تر اوسه علم او علمي اکتشافات په څه نه پوهېږي.

د ځمکې په نسبت د ذلول د کلمې ځینې دلالتونه

د ځمکې په کُرې د (ذلول) د کلمې اطلاق ډېر دلالتونه لري چې الله تعالی هغه د انسان لپاره تابع او نرمه ګرځولې ده. د انسان لپاره د ځمکې رام کېدل او د هغې ګټې مختلف اړخونه لري چې دا لوست یې د تفصیل جوګه نه دی، مثلاً د انسان لپاره د ځمکې مناسبوالی او د ځمکې د جاذبې قوې له حیثه د هغې پرمخ ژوند تېرول... او د خاورینې کرې هوارې سطحې د جوړښت او ترکیب له حیثه... او د جوي (فضايي) پوښ، د هوا د کثافت، پر ځمکه د ژوند لپاره د دمحیطي هوا د دقیق ترکیب (٪۲۱ اکسیجن، ٪۷۸ نایتروجن، ٪۱ څو نورو عنصرونو) له حیثه... د دځمکې د حجم او له لمر او سپوږمۍ نه د هغې د واټن له حیثه... ځمکې ته د لمر د تودوخې درجې د رسیدو له حیثه... د ځمکې په ترکیب کې د اوبو او وچې د نسبت له حیثه... او ځمکې ته د سپوږمۍ د فاصلې او د سمندرونو د مد اوجذر د توازن له حیثه... او په سلګونو نور داسې توافقات چې دا کره یې د انسان د ژوند لپاره چمتو کړې ده، ترڅو انسان پرې ژوند وکړي او د هغې د مختلفو ظاهري او باطني زېرمو او پانګو څخه ګټه ترلاسه کړي، خو دا هوسایې او له ډول، ډول نعمتونو څخه استفاده به د تل لپاره نه وي، بلکې دا به د یوې ټاکلې او معینې مودې لپاره وي چې د دې مودې له تېرېدو وروسته انسان ارومرو د خپل خالق او منعم په لوري راګرځي، (و الیه النشور) نو پر انسان لازمه ده چې د دې لویو نعمتونو په وړاندې د الله ﷻ شکر ادا کړي. انسان لره دا نه ښایي چې د خپل منعم پالونکي په لور له ستنېدو او د هغه له محاسبې څخه غافل او بې پروا واوسي.

د تابع شوې ځمکې سرکشي او اضطراب

بیا الله تعالی انسان ته خبر ورکوي، دغه ځمکه چې تاسې وربانديې په آرامۍ او ډاډینې ژوند تېروئ، آیا نه پوهېږئ کله چې دا د الله تعالی په مشیت ولړزېږي او تاسې په خپله خېټه کې دننه کړي، نو هغه وخت به وپوهېږئ چې زما ویرول څرنګه وي!

بشر چې د دې اېل شوې خاورینې کُرې پرمخ ژوند تېروي او د هغې له زېرمو او خزانو څخه ګټه اخلي، ښه پوهېږي چې کله د زلزلو، اورغورځېدنې، طوفانونو او نورو طبیعې پېښو په اثر ځمکه یوازې د یوې ثانیې اویا د محدودو دقیقو لپاره په خوزېدو او اضطراب شي او سرکشي غوره کړي، نو ټول شیان ړنګوي او هغه څه چې انسانانو پرې جوړ کړي له خاورو سره یوشان کوي او انسان سره له ټول کبر، غرور، ځواك او ټکنالوژۍ بې وسه او ناتوانه او حیران پاتې کېږي. همدا وجه ده چې قرآن کریم هغه انسان ته، چې د ځمکې پرمخ ژوند تېروي او د هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نعمتونو په وړاندې غفلت او بې پروايي کوي، اخطار ورکوي چې د دې لويو نعمتونو په وړاندې په خپل خالق او پالونکي ايمان راوړي او د دې ټولو نعمتونو په وړاندې شکر ادا کړي، ترڅو د عذاب وړ ونه ګرځي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شويو آيتونو څخه لاندې ګټې لاس ته راځي.

۱- الله تعالی ځمکه او څه چې په ځمکه کې دي د انسانانو د ګټې لپاره پيداکړي دي.

۲- که چېرې انسانان د الهی نعمتونو شکرانه پرځای نه کړي، دوی به په دردناک عذاب اخته شي.

۳- انسانانو ته جواز لري چې خپل عقل او فکر د ځمکې د هغو پټو او څرګندو نعمتونو په برسېره کولو کې وکاروي چې د ځمکې په تل کې دي او خپل ژوند پرې نيکمرغه او سوکاله کړي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

﴿ذَلُولاً، مَنَاكِبِهَا، الخسف، تَمُورُ﴾

۲. د«ذلول» کلمه اصلا د څه شي لپاره استعماليږي او په مبارک آيت کې د ځمکې لپاره يې استعمال څه مناسبت لري؟ توضيح يې کړئ.

۳. د ځمکې درې ګونې حرکات د هريوه د تيزوالي سره په لنډه توګه شرحه کړئ؟

٤. د انسان د ژوندانه او هوساينې لپاره د ځمکې د کُرې د مناسبوالي پنځه صفتونه د«ذلول» د مبارکې قرآني کلمې په رڼا کې شرحه کړئ.

٥. د دې الهي وينا ﴿فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ﴾ په وړاندې مسلمانان څه مکلفيت لري؟ په لنډه توګه يې واضح کړئ.

٦. په دې مبارک آيت کې د ځمکې کُره د اضطراب او خوځښت په حالت کې د«ذلول» (رام- ابل شوي) د وصف پر عکس څرنګه ستايل شوې ده؟ د«ذلول» مقابله کلمه واضحه کړئ.

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبارکو آیتونود تفسیر په رڼا کې او د جغرافیې او بیالوژي د علم نه په استفادې سره د ځمکې د حرکتونو او د هغې د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکئ چې له شلوکرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

الله تعالی سره مینه د پیغمبر ﷺ په پیروۍ کې ده

قال الله تعالى: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ [آل عمران: ۳۱-۳۲]

ژباړه

ای پیغمبره! خلکوته وو‌ایه: که چیرې تاسې په رښتیا له الله ﷻ سره مینه لرئ، نو زما د پیروۍ لاره غوره کړئ، الله ﷻ به له تاسې سره مینه وکړي او ستاسې ګناهونه به تاسو ته وبښي، هغه ډېر بښونکی او مهربان دی.

ای پیغمبره! هغو ته ووایه چې د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ اطاعت وکړئ، بیا که هغوی ستا بلنه ونه منله، نو بیشکه الله له کافرانو سره (چې د هغه او د هغه د رسول ﷺ له پیروۍ څخه انکار کوي) مینه نه کوي.

د نازلېدلو سبب

ابن المنذر له حسن بصري رحمه الله څخه روایت کړی، فرمایي: د پیغمبر ﷺ په زمانه کې داسې خلک وو چې ویل به یې: ای محمده ! په الله ﷻ سوګند دی چې موږ خپل پروردګار سره مینه لرو، نو دا الهي وینا نازله شوه: ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي﴾. همدارنګه محمد بن اسحاق له محمد بن جعفر بن الزبیر څخه روایت کړی چې د نجران د نصاراوو استازیو وویل: موږ د الله ﷻ د دوستۍ په خاطر د عیسی بن مریم او د هغه د مور علیهما السلام تعظیم او عبادت کوو، نو الله ﷻ د دې آیتونو په نزول سره خپل آخري پیغمبر ﷺ ته وویل، چې دوی ته ووایه: که چېرې تاسې له الله ﷻ سره مینه لرئ او غواړئ چې الله ﷻ له تاسو سره مینه وکړي، نو زما پیروي وکړئ او د الله ﷻ سره شریک مه نیسئ. په دې ترتیب یې د دوی دعوه چې د حضرت عیسی علیه السلام تعظیم او تقدیس د الله ﷻ د مینې په خاطر کوي، رد او باطله وګرځوله.[1]

۱- تفسیرالجامع لاحکام القرآن- ج /۵ص۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

په دي دوه آيتونو كې الله تعالى خپل پيغمبرﷺته امر كړی چې خلكوته له الله ﷻ سره د دوستی سمه او صحيحه لاره وښيي، ترڅو ټولو انسانانو ته روښانه شي چې كوم خلك د الله ﷻ د دوستی او مينې دعوه كوي. بايد د دې لارې او كړنې په مطابقت عمل وكړي، ترڅو دوی الله ﷻ ته ګران شي او الله ﷻ له دوی سره مينه ولري.

امام ابن كثير د دې مبارك آيت په تفسير كې ويلي دي «دا مبارك آيت حكم كوي چې كه هرڅوك د الله ﷻ د محبت او مينې دعوه كوي، خو د محمدي لارې پابند نه وي، هغه په خپله دعوه كې دروغجن دی او د هغه دعوه د قبول وړ نه ده، تر هغه چې د محمدي شريعت او نبوي دين د ټولو ويناوو او كړنو پيروي او اطاعت ونه كړي»[1] د الله ﷻ او د هغه د رسول د مينې او محبت دعوه د هغوی د اوامرو نه د سر غړونې په صورت كې د قبول وړ نه شي ګرځېدلی، لكه: څرنګه چې رسول اللهﷺ په صحيح حديث كې فرمايلي دي: «مَنْ عَمِلَ عَمَلاً لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»[2] يعني كه څوك داسې عمل ترسره كړي چې زما د امر (زما د دين) پر بنسټ ولاړ نه وي، هغه مردود دی.

په دی هكله په يو عربي شعر كې څومره ښايسته ويل شوي دي:

تَعصِي اِلإِلهَ وَأَنْتَ تُظهِرُ حُبَّهُ هَذَا لَعَمْرِیْ فِي الْقِيَاسَ بَدِيْعُ

لَوْ كَانَ حُبُّكَ صَادِقاً لَأَطَعْتُهُ إِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يُحِبُّ مُطِيْعُ

يعني: د الله د محبت او مينې دعوه كوې، په داسې حال كې چې ته د هغه په معصيت او ګناه اخته يې ! قسم دی چې دا كار د عقل او قياس خلاف دی. كه ستا دوستي رښتينې وای نو د هغه اطاعت به دې كولای، ځكه دوست د خپل دوست او محبوب اطاعت كوي.

أزهري د دې آيت په تفسير كې وايي: د الله ﷻ او د هغه د رسول سره د بنده مينه د هغوی داوامرو اطاعت او فرمانبرداري ده او د خدای تعالی مينه له بنده سره، بنده ته د الله تعالی مغفرت او ښښنه ده.[3]

د الله ﷻ د مينې نښې

په دې مبارك آيت كې ليدل كيږي چې د الله ﷻ سره د بنده د مينې او محبت لومړنی نښه د الله د رسولﷺ پيروي او د هغه د امر منل دي چې د الله ﷻ د مينې او د ګناهونو د ښښنې

۱- دابن كثيرتفسير- ج۳/ص/۴۶.

۲-متفق عليه- البخاري – ۲۵۷۱ المسلم- ۳۳۲۸

۳- د قرطبي تفسيرج- ۵ – ص – ۹۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامل گرځي. الله تعالی ډېر ښونکی او پرهغه چا ډېرمهربانه دی چې د پېغمبرﷺ د پیروی او اوامرو د منني له لارې الله تعالی ته نژدېوالی غواړي.

بیا هم الله تعالی پر خپل پېغمبرﷺ د امر په صیغه ټینګار کوي چې خلک د اللهﷻ او د هغه د درسولﷺ پیروی او د امرمننې ته وهڅوي﴿قُلْ أَطِيعُواْ اللّهَ وَالرَّسُولَ ﴾، ترڅو په ټولو حالاتو، اوامرو او نواهیو کې د اللهﷻ او د هغه د رسولﷺ پیروي او اطاعت وکړي.که څوک د اللهﷻ د مینې او دوستی دعوه کوي او بیا د خدایﷻ د رسولﷺ پیروي نه کوي، په حقیقت کې هغه دروغجن دی. مفسرین وایي: د اللهﷻ او د هغه د رسولﷺ اطاعت یوازې یو اطاعت دی او هیڅکله جدایي نه مني. د پېغمبرﷺ پیروي د اللهﷻ پیروي ده، لکه: چې الله تعالی په بل آیت کې فرمایي: ﴿مَّنْ يُطِعِ الرسول فَقَدْ أَطَاعَ اللّهَ﴾ [النساء: ٨٠] یعنې: څوک چې د الله د رسول محمدﷺ پیروي کوي، په حقیقت کې یې د اللهﷻ پیروي کړې ده.

سهل بن عبدالله فرمایي: له الله تعالی سره د مینې نښه د قرآن سره مینه ده، د قرآن سره د مینې نښه د پېغمبرﷺ سره مینه ده، دپېغمبرﷺ سره د مینې نښه د هغه د طریقو او سنتوپیروي ده او د دپېغمبرﷺ د سنتوسره مینه د آخرت سره مینه ده...[1]

لکه څرنګه چې د قرآن او سنتو له نصوصو نه څرګندېږي د اللهﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مینه کول د ایمان د غوښتنو او اساساتو څخه ګڼل کېږي، د اللهﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مینه د نیکو اعمالو د ترسره کولو باعث ګرځي او انسان دې ته هڅوي، ترڅو د اللهﷻ رضا د حاصلولو لپاره نیک، غوره او وړ اعمال ترسره کړي.

له دې مبارک آیت څخه په څرګنده ډول جوتېږي چې له اللهﷻ سره د مینې لرلو له شروطو څخه د پېغمبرﷺ متابعت او د هغه پیروي ده. د پېغمبرﷺ پیروي په دې کې ده چې مسلمان د هغهﷺ د سنتو او طریقو متابعت او فرمانبرداري وکړي. د پېغمبرﷺ سنت د هغه د قول فعل اخلاقو او د ژوند د طریقو څخه عبارت دي. په دې اساس که څوک غواړي چې د اللهﷻ سره مینه او محبت ولري او اللهﷻ له ده سره مینه ولري، نو باید د پېغمبرﷺ او د هغه د سنتو اطاعت او فرمانبرداري وکړي. په یوه حدیث شریف کې له رسولﷺ نه روایت دی چې فرمایي:

۱- تفسیرالقرطبي ج۵ ص ۹۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

«عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي»[۱] يعني پرتاسو لازمه ده چې زما د سنت او له ما وروسته د راتلونکو هدايت شويو راشدينو خلفاوو د سنت او طريقو متابعت وکړئ.

بايد و پوهيږو چې د قرآن له نظره د الله ﷻ اود هغه د پيغمبرﷺ د محبت دعوا يوازې شعار او ژبنۍ دعوه نه ده، بلکې د ژوند په فردي او ټولنيزو چارو کې د پيغمبرﷺ د تګلارې، منهج او نظام خپلول او عملي کول دي.

د پيغمبرﷺ له اطاعته د نافرمانۍ پايلې

الله تعالى د دويم آيت پاى کې په ډېر تند خطاب سره په رسول اللهﷺ باندې د ايمان دسرغړوونکو او د هغه له اطاعت او پيروي څخه د مخ اړوونکو د پاى اوعاقبت په هکله داسې فرمايي:﴿ فإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّ الله لاَ يُحِبُّ الكافرين﴾ يعني: که چيرې هغوى مخ واړوي، نو الله تعالى کافران نه خوښوي.

امام قرطبي ددې آيت په تفسير کې داسې فرمايي: د ﴿فإِن تَوَلَّوْاْ﴾ شرطيه جمله ده او د دې جملې موقعيت ته په کتو سره دهغې معنا داسې ده:که چېرې هغوى د کفر په حالت کې سرغړونه وکړي او د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ له پيروي نه اعراض وکړي ﴿فَإِنَّ الله لاَ يُحِبُّ الكافرين﴾: نو الله کافران نه خوښوي، يعنې الله تعالى د هغوى له کړنو څخه ناراضه وي او هغوى ته ښېښنه نه کوي.

دغو مبارکو آيتونو په خپلو لوړو او ځلاندو لارښوونو سره د مسلمان د ژوند منهج او کړنلاره بيان کړې ده چې پر هغو باندې دعمل کولو پايلې، په اخلاص سره د الله ﷻ عبادت، له عذاب څخه خلاصون د اجر او ثواب حاصلول د نيکو اعمالو د ترسره کولو لپاره هڅه او هاند او د الله تعالى د رضا اومحبت حاصلول دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شويو آيتونو ځينې ګټې او لارښوونې دا دي:

❖له الله تعالى سره مينه او محبت واجب او د ايمان له لوازمو او مقتضياتو څخه ګڼل کيږي. لکه: څرنګه چې د الله پيغمبرﷺ فرمايلي دي: "لا يؤمن أحدكم حتى يكون الله ورسوله

۱-الأوسط لإبن المنذر، حديث ۱۲۸، والسنة للمروزى ، حديث۵۷، وشرح معاني الآثار للطحاوى ،حديث ۳۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

أحب إليه مما سواهما" یعني: هېڅ یو له تاسو نـه مـؤمن نـه دی، ترڅـو الله او پېغمبـرﷺ یـې لـه نورو ټولو نه ورته ګران نه وي.

❖ د الله ﷻ مینه د بنـده لپـاره هغـه اصـلي موخـه اوهـدف دی چې د علـم او پـوهې څښتنان پـه ژوندانه کې د هغه لپاره هلې ځلې کوي.

❖ د مؤمن بنده لپاره د الله ﷻ د مینې او محبـت ترلاسـه کولـو لاره د الله ﷻ پـه رسـول حضرت محمدﷺ باندې ایمان راوړل او په آسانۍ او سختۍ کې د هغه د شریعت منل او پیروي ده.

❖ د الله ﷻ او د هغـه د رسـول د مینـې او محبـت دعـوه کـول پـه داسـې حـال کـې چـې دعـوه کوونکی د الله ﷻ او د هغه د رسول له اوامرو او نواهیو څخـه مخالفـت او سـرغړونه کـوي، باطلـه ده او د دې دعوې څښتن به یقینا له زیان او تاوان سره مخ وي.

❖ د الله تعالی او د هغه د رسـولﷺ د ریـښتینې مینـې او محبـت غـوره نمونـه دا ده چـې د اسلام سپیڅلي دین په کامله بڼه نافذ شي، یعني د قرآن او سنتو احکـام او ارزښـتونه د خلکـو د ژونـد پـه ټولو فردي او ټولنیزو اړخونوکې په عملي توګه پلي شي.

پوښتنې

۱. دغه مبارك آیت د نصاراوو دعـوه د حـضرت عیـسیٰ﵇ د تعظیم او لمـانځنې پـه بـاره کـې څرنګه رد کړې ده؟ واضح یې کړئ.

۲. ابن کثیر رحمـه الله د دې آیـت ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ الله فاتبعوني﴾ پـه تفـسیر کـې څـه فرمـایلي دي؟ په لنډه توګه یې شرحه کړئ.

۳. د الله ﷻ د مینې او محبت د دعوه تر ټولو غوره نښه په څه کې ده؟

٤. ددې مبارکې جملې ﴿فاتبعوني﴾، په رڼاکې د پېغمبرﷺ له محبته څه مراد دی؟ واضح یـې کړئ.

٥. ددې لوست مبارك آیتونه مسلمانان کومو لارښوونو او آدابو ته متوجه کوي؟

کورنۍ دنده

د لوست د موضوع په رڼا کـې د الله ﷻ سـره د مینـې او د پېغمبـرﷺ د پیـروۍ پـه هکلـه دوه مخـه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

اسلام بشپړ او هراړخیز دین دی

قال الله تعالی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا﴾ [النساء: ۶۰-۶۱]

د ځینو کلمو معناوې

يَزْعُمُونَ: گومان کوي، دروغجنه دعوه کوي.

الطَّاغُوتِ: هر هغه څه چې پرته له الله تعالی یې عبادت او لمانځنه کیږي او حکم وتاکلی شي.

يَصُدُّونَ: مخ اړوي، او نور منع کوي.

ژباړه

اې پیغمبره! آیا تا هغو خلکو ته نه دي کتلي چې گمان کوي چې موږ ایمان راوړی دی په هغه کتاب چې تاته راغلی دی او په هغو کتابونو چې له تا څخه مخکې نازل شوي دي. هغوی غواړي چې خپلې چارې د فیصلې لپاره د طاغوت لوري ته یوسي. حال دا دی چې هغوی ته له طاغوت نه د منکریدو حکم شوی ؤ، شیطان غواړي چې هغو گمراه کړي او د سمې لارې نه یې ډېر لرې وباسي اوکله چې هغوی ته وویل شي چې د الله ﷻ نازل شوي کلام او رسول ﷺ ته راشئ، نو ته وینې چې منافقان له تا څخه مخ اړوي په مخ اړولو سره.

د نازلیدلو سبب

مفسرینو ددې مبارک آیت ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الذين يَزْعُمُونَ...﴾ د نزول په هکله مشابه روایتونه نقل کړي چې یو سبب یې دا دی: ثعلبي او ابن ابو حاتم له ابن عباس رضی الله عنهما څخه روایت کړی د بشر په نامه یو تن منافق له یوه یهودي سره دعوه درلوده. یهودي وغوښتل چې پیغمبر ﷺ ته د فیصلې لپاره مراجعه وکړي، خو منافق ټینگار کاوه چې کعب بن اشرف ته چې د یهودیانو مشر ؤ، د پریکړې لپاره ولاړشي. په پایله کې د الله پیغمبر ﷺ ته ورغلل او د الله پیغمبر ﷺ د جنجالي قضیې له اوریدلو وروسته د یهودی په گټه حکم وکړ، خو (منافق بشر) د

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله د پیغمبرﷺ پرېکړه ونه منله او له یهودي سره د حضرت عمرﷺ حضور ته ولاړل، ترڅو هغه د دوی ترمنځ حکم وکړي. عمر بن الخطابﷺ د موضوع له اوریدلو وروسته دوی ته وویل، تاسو دلته ایسار شئ. زه ستاسو ترمنځ فیصله کوم. حضرت عمر بن الخطابﷺ کور ته ننووت، خپله توره يې راواخیسته راووت او د منافق سر يې غوڅ او اعلان يې وکړ، دا ده زما فیصله، د هغه چا په هکله چې د اللهﷻ او د هغه د پیغمبرﷺ په حکم او فیصله نه راضي کېږي. دا مبارک آیت په همدې وخت کې په همدې اړوند نازل شو. پیغمبرﷺ حضرت عمر بن الخطابﷺ ته «فاروق» یعني د حق او باطل بیلوونکي لقب ورکړ.

په بل روایت کې د دې مبارک آیت په شان نزول کې داسې راغلي چې دا متبرکه آیت د منافقینو د یو ټولي په باره کې نازل شوی دی چې هغوی به خپلې فیصلې د جاهلیت د رسمونو پر بنسټ کولې.[1]

د آیت د نزول سبب چې هرڅه وي مګر د قاعدې پر بنسټ (العبرة بعموم اللفظ لا بخصوص السبب) یعني د قرآن عام لفظ معتبر دی نه د آیت د نزول ځانګړی سبب، د دې آیت نص د هغو کسانو عمل ردوي چې په خپلو فیصلو کې د اسلام له احکاموڅخه تېری کوي او خپلې قضیې او شخړې د شیطان یا باطلو او غیر اسلامي قوانینو پر بنسټ کوي.

تفسیر

امام ابن کثیر رحمه الله د ذکر شوي آیت په تفسیر کې ویلي دي، الله تعالی پر هغه چا چې په الله او پیغمبرﷺ او په پخوانیو انبیاوو د ایمان دعوه کوي، خو د دعوو او جګړو حل او فصل د الله د کتاب او د رسولﷺ له سنتو پرته د نورو په فیصلې او قضا باندې راضي کېږي او هغوته مخه کوي، شدیداً رد کړی، هغه يې باطل او د طاغوت فیصله بللې ده.

په دې مبارک آیت کې د منافقانو له نښو څخه یوه لویه او څرګنده نښه ذکر شوې، ترڅو يې مؤمنان وپېژني او له هغې څخه ډډه وکړي. د منافقانو دا لویه نښه ده چې هغوی په اسلام او په هغه څه چې پر پیغمبرﷺ باندې نازل شوي دي، د ایمان دعوه کوي، خو هر کله چې د اللهﷻ او رسولﷺ حکم او فیصلې ته وغوښتل شي، مخ اړوي او سرغړونه کوي او په دې توګه خپل منافقت او دروغ ښکاره کوي.

فعالیت

ولې یهودي ونه غوښتل چې د فیصلې لپاره کعب بن اشرف یهودي ته ولاړشي، بلکې د الله د رسول حکمیت يې غوره وباله؟ زده کوونکي دې د خپل ښاغلي ښوونکي په لار ښوونه په دې هکله بحث او خبرې وکړي.

۱- تفسیر ابن کثیر ج ۱۳۸/۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله او د رسول حاکمیت

حاکمیت او فیصله یوازې الله ﷻ لره ده او د الله او پیغمبر د حکمونو منل د ایمان او اسلام شرط دی، لکه: څرنګه چې الله ﷻ تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ [النساء: ۵۹] یعنې: ای مؤمنانو! د الله اطاعت وکړئ او د رسول اطاعت وکړئ او د هغو کسانو پیروي وکړئ چې پر تاسې آمران دي. که ستاسې ترمنځ په کومه چاره کې شخړه پېښه شي، نو هغه د الله ﷻ او رسول ﷺ لوري ته محوله کړئ، که تاسې په رښتیا سره پر الله ﷻ او د آخرت په ورځ ایمان لرئ.

د الله او پیغمبر ﷺ اطاعت او د امر منښه واجب او قطعي ده، نو کوم کسان چې د ایمان دعوه کوي باید په خپلو ټولو چارو کې د الله ﷻ د حکم او د الله ﷻ د پیغمبر ﷺ د حکم پیروي وکړي، ځکه نه یوازې دا چې د الله د حکم او د پیغمبر ﷺ د حکم پیروي واجبه ده، بلکې که کوم مؤمن د الله ﷻ د رسول ﷺ په فیصله د زړه له کومې راضي او خوشحاله نشي او په بشپړه توګه ورته غاړه کښېنږدي، د ایمان په دعوه کې رېښتنی نه دی، لکه: چې قرآن کریم په څرګنده توګه په دې هکله فرمایي: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء: ۶۵] یعنې: نه ده داسې ای محمده، ستا په رب قسم چې دوی هېڅکله مؤمنان کېدای نشي، ترڅو چې تا په خپل منځي شخړو کې حَکَم او فیصله کوونکی ونه مني بیا چې ته څه فیصله وکړې پر هغې باندې په خپلو زړونو کې څه تنګي هم احساس نه کړي، بلکې سر تر پایه یې ومني.

اسلام تجزیه نه مني

د پورتني مبارك آیت او د قرآن او سنتو د نورو نصوصو پربنسټ، فیصله باید د الهي احکامو پر بنسټ وي. دا حکم ټولو قضیو او شخړو ته که وړې وي او که غټې شاملېږي او هېڅکله تجزیه او استثنا نه قبلوي.

اسلام د الله ﷻ کامل او پوره دین او د ټولو ادیانو بشپړوونکی دی. الله تعالی د اسلام دین د وروستني دین په توګه د بشریت لپاره غوره کړی دی. هرڅوك چې له اسلام څخه پرته بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دين قبلوي هېڅكله به ورڅخه ونه منل شي، لكه: څرنګه چې الله تعالى فرمايلي دي: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ [آل عمران: ۱۹]: د الله په وړاندې دين همدا اسلام دى.

په بل آيت كې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: ۸۵]

يعني: له اسلام پرته چې هر څوك كوم بل دين غوره كړي هيڅكله به ورڅخه قبول نه شي او په آخرت كې به هغه ناكام او زيانمن وي.

اسلام داسې دين دى چې ثابت او ښكاره بنسټونه او قواعد لري. بايد په بشپړه او كامله توګه عملي شي، ټولې لارښوونې او احكام يې ومنل شي، په ټولنه كې تطبيق او مثبتې او ګټورې پايلې يې معلومې شي. هېڅوك حق نه لري چې اسلام تجزيه كړي يا په بله وينا يو حكم يې ومني او بل يې پرېږدي. الله تعالى فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ [البقرة: ۲۰۸] يعني اى مؤمنانو! تاسې په بشپړ ډول په اسلام كې ننو ځئ او په بل آيت كې الله تعالى د هغو كسانو مذمت او بدې بيانوي څوك چې ځينې احكام قبلوي او د ځينو نورو له منلو نه سرغړونه كوي، داسې فرمايي: ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ...﴾ [البقرة: ۸۵] يعني: آيا تاسې ځينې كتاب منئ او له ځينې نورو څخه بيا انكار كوئ ؟ نو د هغو خلكو جزا چې دا رنګه كارونه كوي پرته له دې بل څه نه ده چې په دنياوي ژوند كې به له رسوايۍ سره مخ وي او د قيامت په ورځ به د خورا سخت عذاب په لور وروستل شي.

د اسلام د سپېڅلي دين د احكامو تجزيه او د هغه د ارزښتونو او تعليماتو نيمګړى تطبيق په فردي او ټولنيز ژوند كې مطلوبې او ټول اړخيزې پايلې نه وركوي او د اسلام د كامل، شامل او هر اړخيزه دين له طبيعت سره په تضاد كې دى، ځكه اسلامي احكام او ارزښتونه د يو ماشين او يا لويې كارخانې د پرزو په څېر يو تربله تړاو لري. كه چېرې هدف دا وي چې دغه نظام په سمه توګه كار وكړي او د بشر د دنيوي او اخروي نيكمرغيو مطلوبه نتايج ورڅخه ترلاسه شي لازمه ده چې دغه نظام د ژوند په ټولو اړخونو، لكه: د اعتقاداتو، عباداتو، معاملاتو، اخلاقو، قضا، سياست، اقتصاد او نورو برخو كې فعال او عملي شي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د لوست ځينې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖حکمیت او فیصله د الله ﷻ له کتاب او د رسول الله ﷺ له سنتو پرته حرامه ده او جواز نه‌لري.

❖مسلمان مکلف دی، ترڅو د طاغوت په وړاندې چې تر هر نوم او نښان لاندې وي، تسلیم نشي او هغه رد کړي.

❖پر مسلمان لازمه ده چې د شخړو او دعوو د حل لپاره د الله ﷻ کتاب او د رسول ﷺ سنتو ته مراجعه وکړي او د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ له حکم څخه د زړه له کومي رضایت څرگند کړي.

❖اسلام هر اړخیز دین دی، تجزیه نه مني. د اسلام احکام اوقوانین باید په هر اړخیزه توگه د مسلمانانو په فردي او ټولنیز ژوندانه کې عملي شي، ترڅو هغه پایلې چې الله تعالی یې د بشریت د اصلاح او نیکمرغۍ لپاره اراده کړې، ترلاسه شي.

❖د اسلام د ځینو احکامو منل او د ځینو پرېښودل په خپل ذات کې له اسلام سره دښمني او مخالفت دی، لکه چې حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه د مسلمانانو لومړني خلیفه د لمانځه او زکات ترمنځ د توپیر کوونکو پر ضد د جنگ اعلان وکړ چې د ردت د جنگونو په نامه یادیږي.

پوښتني

١. د «طاغوت» معنا او مفهوم بیان کړئ.

٢. ولې هغه یهودي ونه غوښتل د فیصلې لپاره کعب بن اشرف ته، چې د یهودیانو لوی مشر و، مراجعه وکړي؟

٣. د الله ﷻ او د الله د پیغمبر ﷺ له حکم پرته د بل چا د حکم منلو ته څه ویل کېږي او څه حکم لري؟

٤. مبارکو آیتونو د منافقانو یو اساسي او بنسټیز صفت بیان کړی، دا اساسي صفت کوم دی؟ واضح یې کړئ.

٥. څوک چې یوازې د الله ﷻ حکم قبول کړي او د پیغمبر ﷺ په حکم عمل نه کوي څه حکم لري؟ په قرآني آیتونو او احادیثو استدلال وکړئ.

٦. که څوک د اسلام په ځینو احکامو عمل وکړي او ځینې نور قصداً پرېږدي، څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن اونبوي احاديثو په رڼا کې د اسلامي احکامو د تجزيې د منفي نتـايجو پـه هکلـه يـوه مقالـه وليکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

لمونځ تل پاتې اونه شليدونكې فريضه ده

قال الله تعالى: ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا ۞ وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۞ فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ۞ وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۰۱-۱۰۴]

د ځينو كلمو معناوې

إِذَا ضَرَبْتُمْ: كله چې مو سفر وكړ.

جُنَاحٌ: گناه، وبال

أَن يَفْتِنَكُمُ: كه چېرې تاسوته ضرر او آزار ورسوي.

كِتَابًا مَوْقُوتًا: د وخت په پابندۍ فرض شوى دى.

وَلَا تَهِنُوا: سستي او اتنبلي مه كوئ.

يَأْلَمُونَ: دردمن كيږي، غم وررسيږي (كړاو گالي)

ژباړه

او كله چې تاسو په سفر ووتلئ، نو څه باك نشته كه په لمانځه كې لنډوالى وكړئ(په تېره بيا) كله چې له تاسې سره دا ډار وي چې كافران به مو وځوروي، بې له شكه چې كافران ستاسې ښكاره دښمنان دي.

او اى پيغمبره! كله چې ته د مسلمانانو په منځ كې يې او (د جنگ په حالت كې) له هغو سره په لمانځه ولاړ يې نو (په كار ده چې) له هغو څخه يوه ډله دې له تاسره ودرېږي او وسله دې په لاس كې واخلي، بيا چې كله هغوى سجده وكړه، نو وروسته دې شي او هغه بله ډله دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راشي، چې (لا تراوسه يې) لمونځ نه دی کړی اوله تاسره دې لمونځ وکړي او هغه دې هم تيار او په وسله سنباله اوسي، ځکه کافران د دې (څارنه کوي) چې که تاسې له خپلو وسلو او خپلو تجهيزاتو نه لږ شان غافله شئ هغوی به پرتاسې يو نا څاپي يرغل وکړي. البته که وو پر تاسې ضرر له باران څخه يا ناروغان اوسئ، نو په وسلې اېښودلو کې څه باک نشته، خو بيا هم څارنه وکړئ، بې له شکه الله ﷻ کافرانو ته رسوا کوونکی عذاب تيار کړی دی.

بيا کله چې له لمانځه څخه وزګار شئ، نو په ولاړې او ناستې او ملاستې په هر حالت کې الله ﷻ يادوئ. او کله چې ډاډه شئ، نو عادي لمونځ اداء کړئ، بې شکه چې لمونځ پرمؤمنانو په ټاکلو وختونو کې فرض کړای شوی دی.

د دښمن د دلو په تعقيبولو کې سستي مه کوئ، که تاسو کړاو ګالئ، نو ستاسو په شان هغوی هم کړاو ګالي، خو تاسې له الله ﷻ نه د هغه څه هيله من ياست چې هغوي يې هيله من نه دي. الله ﷻ پرهر څه پوهيږي او الله ﷻ د پوهې او حکمت خاوند دی.

تفسير

په اسلام کې د لمانځه مقام او منزلت

لمونځ (صلاة) د دعا په معنا دی اوپه شريعت کې د الله تعالی په دربار کې هغه ځانګړی عبادت دی چې په قيام، رکوع، سجده او مخصوصو دعاګانومشتمل دی. لمونځ د اسلام دويم رکن دی. الله تعالی په خپلې دې وينا سره چې فرمايي: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ...﴾ [البقرة: ٣] د لمونځ ادا کول وروسته له ايمان بالغيب څخه د متقي او پرهيزګارو بندګانو دويم صفت ښودلی دی او د هغوی مدحه او ستاينه يې کړې ده. لمونځ هغه فريضه ده چې د مؤمن اړيکې له الله تعالی سره په ورځ کې پنځه ځله ټينګوي. په قرآن او حديث کې د لمانځه د اداکولو يادونه د اقامت په تعبير سره د دغې فريضې په دوام او ثبات دلالت کوي، په دې معنا چې دغه فريضه بايد هېڅکله هم ترک نه شي.

له دې امله قرآن عظيم الشأن حتی د جنګ او جګړې پر مهال هم د دې فريضې په اداکولو ټينګار کړی دی او د وېرې د لمانځه د اداکولو طريقه يې بيان کړې ده، ځکه چې لمونځ د مؤمن لپاره د جګړې پر مهال د ارزښتناکې وسلې په څېر دی، ځکه به د پيغمبرﷺ ملګري او ريښتني مؤمنان په دغې وسلې سمبال د جګړې ډګر ته ننوتل او پر خپلو دښمنانو به بريالي کېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارکو آيتونو کې د سفر احکام، د لمانځه د لنډوالي مشروعيت، د ډار او خطر په وخت کې د لمانځه د ادا کولو څرنګوالی، د لمانځه د وختونو فرضيت او نور احکام بيان شوي دي چې په دغو ټولو حالاتو کې د الله ﷻ په عبادت د مؤمنانو پابندي، د لمانځه ادا کول، وخت پېژندنه، له وخت څخه ښه ګټه اخيستنه او په کارونو کې د مسلمانانو د زيار او جديت څرګندونه کوي.

کوم احکام چې علماوو له دې آيتونو څخه را ايستلي هغه دا دي.

١. جمهور علماء په دې آند دي چې مبارک آيت په سفر کې د لمانځه د لنډون(قصر) مشروعيت ثابت کړی دی او له لنډون څخه مراد د رکعتونو په کميت او عدد کې دی، يعنې څلور رکعتي فرض لمونځ دوه رکعته ادا کيږي، تو پير نه کوي چې د ډار او خطر سفر وي او که مسافر د امن او آرامی په حالت کې وي.

٢. د قصر د لمانځه د مودې په هکله علماء مختلفې ويناوې لري، د حنفي مذهب مطابق ادا موده د درې ورځو او درې شپو عادي پلی تګ ټاکل شوی دی.

٣. دسفر د ډولونو په هکله هم د علماوو رايې مختلفې دي. په داسې حال کې چې ټول علماء د جهاد، حج، عمرې او نيکو مقصدونو او د صله رحمی او خپلولی پالنې په سفرونو کې متفق دي. جمهور علماء په دې نظر دي چې په مباح سفر، لکه: تجارت او داسې نورو کې د لمانځه لنډون جواز لري، خو د معصيت او ګناه په سفر، لکه: بغاوت، لارې شکول او داسې نورو کې جواز نه لري.

٤. د اقامت او اوسيدنې د مودې په هکله له پنځلسو ورځو څخه د زياتو اوسيدلو نيت اقامت ګڼل کيږي، نو لمونځ به پوره کوي خو د پنځلسو ورځو څخه کم د قصر موجب دی.

٥. په دې مبارک آيت ﴿إِنَّ الصلاة كَانَتْ عَلَى المؤمنين كِتَاباً مَّوْقُوتاً﴾ کې د لمانځه فرضيت په بلاغي او بياني ډېرو تاکيداتو سره راغلی، ترڅو مسلمانان په هر راز حالاتو او شرطونو کې د دې فريضې له ادا کولو څخه غفلت او تنبلي ونه کړي. د لمانځه ادا کول پر مسلمانانو په ټاکلو وختونو کې فرض شوي چې بايد د اقامت، سفر، امن، خطر او په هرحالت کې ادا شي.

٦. په مبارکو آيتونوکې راغلي دي چې مؤمنانو ته نه ښايي د خپلو دښمنانو په وړاندې سستي او بيوسي ښکاره کړي، ځکه دښمنان يې تل د زيان او له منځه وړلو په تکل کې دي، ځکه د عقل په حکم او د سنتو مطابق د حق او باطل ترمنځ مقابله او مدافعه، لکه: څرنګه چې مؤمنان د ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ کېږي، دښمنان يې هم د دې رنځونو او دردونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښخه خلاصون نه لري، بلکې د مومنانو په څېر دوی هم له زياتو ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ کېږي، خو د دې کړاوونو په وړاندې مومنان د الله ﷻ رضا، د دين لوړوالی او اخروي اجر حاصلوي، په داسې حال کې چې دښمنان يې پرته له دې چې د نفس او شيطاني غوښتنې يې تر سره شي او د آخرت له زيان او نقصان سره مخامخ شي، بل څه نه شي حاصلولی.

د وېرې(خوف) لمونځ او د ادا کولو کيفيت يې

په ذکر شويو مبارکو آيتونو کې د وېرې د لمانځه مشروعيت او کيفيت په داسې توګه بيان شوی دی چې هرکله مسلمانان د جنګ يا خطر په حالت کې وي، نو الله تعالی خپل پيغمبر ته امر کړی چې صحابه په دوو ډلو ووېشي. لومړۍ ډله له وسلې سره د اسلام له پيغمبر ﷺ سره د جماعت لمونځ پيل او دويمه ډله دې د حفاظت لپاره د دښمن په وړاندې څارنه او نظارت وکړي. کله چې يو رکعت لمونځ ادا شو، لمونځ کوونکې ډله به د ساتونکې ډلې ځای ته ولاړه شي او ساتونکې ډله به د الله په پيغمبر(د جماعت کوونکو امام) پسې له خپلې وسلې سره ودرېږي او دويم رکعت به ادا کړي د امام له سلام ګرځولو ښخه وروسته به دا ډله پرته له سلام ګرځولو د ساتنې او حفاظت ځای ته ولاړه شي او لومړۍ ډله به راشي، پاتې يو رکعت به د لاحق په توګه ادا کړي بيا دويمه ډله به راوګرځي او پاتې يو رکعت به د مسبوق په توګه له قرائت سره ادا کړي او د تشهد او درود له ويلو ښخه وروسته به سلام وګرځوي. البته دا ذکر شوې طريقه د احنافو له مذهب سره سمون لري او نورو مذهبونو په لږ توپير سره د وېرې د لمانځه ترتيب بيان کړی دی چې تفصيل يې د فقهې په کتابونو کې ذکر شوی.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د وېرې د لمانځه د ادا کولو طريقه د ځينو نورو مذهبونو له نظره وڅېړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

دا مبارک آيتونه ډېرې لارښوونې لري چې ځينې يې په دې ډول دي:

❖ الله تعالی مسلمانانو ته د جماعت د لمانځه په ادا کولو امر کړی آن تردې چې که هغوی له دښمن سره د جګړې د تياری په حالت کې هم وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖لمونځ د بنده او الله ﷻ ترمنځ اړیکه ده. له همدې امله اسلام خپل پیروان د جنګ په میدان کې هم د لمانځه په ادا کولو ملزم کړي دي، ځکه هرکله چې د مجاهد او الله ﷻ ترمنځ رابطه او اړیکې ټینګې شي، الله ﷻ له هغه سره مرسته کوي او برى ورښښي.

❖په داسې حال کې چې د اسلام مقدس دین د بنده او پروردګار ترمنځ د اړیکو په ساتلو امر کړى، په عین حال کې یې د خوف د لمانځه پر مهال په ځارنه، هر ډول وسله اخیستنه، پاملرنه، احتیاط او چمتو والي هم ټینګار کړى دى.

❖اسلام خپل پیروان په روحي، عقلي او جسمي روزنه پالي، که هغوى د دې پالنې پربنسټ عمل وکړي، نو په دنیا کې به کامیابي، برلاسي او نیکمرغي او په آخرت کې لوړې درجې تر لاسه کړي.

❖لمونځ په ټولو ارکانو، شروطو او آدابو کې د سپیڅلتیا، نظم، وخت پیژندنې، پابندۍ او جدیت مظهر دى.

پوښتنې

١. د لاندینیو کلمو معناوې واضحې کړئ:
(إِذَا ضَرَبْتُمْ– أَن يَفْتِنَكُمُ– كِتَابًا مَّوْقُوتًا– وَلَا تَهِنُوا– يَأْلَمُونَ)

٢. د سفر هغه موده چې د لمانځه د لنډ ادا کولو موجب ګرځي د احنافو د مذهب له نظره څومره ده؟

٣. د لمانځه په لنډ ادا کولو او په سفر کې د روژې خوړلو حکمت د اسلام د مقدس دین له نظره څه شى دى؟

٤. په کومو حالاتو کې مسلمانان د وېرې د لمانځه په ادا کولو مکلفیږي؟

٥. د ویرې د لمانځه ادا کول د اسلامي شریعت له مخې په څه دلالت کوي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د آیتونو او احادیثو نه په استفادې سره د لمانځه د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

د ظلم د مخنیوي لپاره د جهاد اجازه

قال الله تعالی: ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۞ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۞ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ۳۹-۴۱]

د ځينو کلمو معناوي

بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا: په سبب د دې چې دوی د ظلم مورد وګرځېدل.

بِغَيْرِ حَقٍّ: په ناحقه، په ناروا.

صَوَامِعُ: د صومعه جمع ده، د راهبانو ځانګړي عبادت ځايونه.

بِيَعٌ: د بيعه جمع- د نصاراوو کليساوې.

صَلَوَاتٌ: د يهوديانو عبادت ځايونه.

مَسَاجِدُ: د مسلمانانو عبادت ځايونه.

لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ: برلاسی او غالب دی.

إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ: که چېرې دوی بريالي کړو او قدرت وروبښو په ځمکه کې.

ژباړه

هغو کسانوته (د جهاد) اجازه ورکړل شوه (چې د هغوی پرخلاف په تېري او جګړه لاس پوري کېږي) ځکه، هغوی مظلومان دي او الله ﷻ په يقيني ډول د هغو د ملاتړ وس او توان لري.

دا هغه کسان دي چې له خپلو کورونو څخه په ناحقه وايستل شول، يوازې په دې جرم چې هغوی وايي زموږ رب الله ﷻ دی. که الله ﷻ خلک يو دبل په واسطه دفع نه کړي او مخه يې ونه نيسي، نو د راهبانو خانقاوې، د عيسويانو کليساګانې او د يهوديانو د عبادت ځايونه او جوماتونه چې په هغو کې د الله ﷻ نوم ډېر زيات اخيستل کېږي، دا ټول به نړول شوی وای.

الله ﷻ به هرومرو د هغو كسانو ملا تړي وي څوك چې د هغه د دين ملا تړي وي، الله ﷻ ډېر زورور او بر لاسى دى.

دا هغه كسان دي چې كه موږ دوى ته په ځمكه كې وس او واك وركړو، نو لمونځ به قايم كړي، زكات به وركړي، په ښو چارو به امر وكړي او د بديو مخه به نيسي او د ټولو چارو پاى د الله ﷻ په لاس كې دى

تفسير

په اسلام كې د جهاد مشروعيت

مفسرينو ويلي دي ذكر شوي آيتونه هغه لومړني آيتونه دي چې د جهاد د مشروعيت او روا والي په اړه نازل شوي دي. كله چې د اسلام پيغمبر ﷺ په مكه كې و، مشركانو د مسلمانانو كوچنى ډله ډېره ځوروله، د پيغمبر ﷺ ياران او ملګري به وهل شوي او ټپي شوي د ده حضورته راتلل او خپل مظلوميت به يې د الله ﷻ رسول ته وړاندې كاوه، خو پيغمبر ﷺ به دوى ته ويل: د صبر او زغم څخه كار واخلئ، ځكه چې زه په جنګ نه يم مامور شوى، تر دې چې پيغمبر ﷺ هجرت وكړ او دغه آيت نازل شو.

په دې مبارك آيت كې د مسلمانانو لپاره د جنګ د اجازې علت د دوى مظلوميت بيان شوى، نوځكه الله ﷻ دوى ته امر وكړ چې د خپلې عقيدې، ځان، مال او وطن د دفاع لپاره جهاد وكړي، نو الله ﷻ جهاد په خپل مناسب وخت كې فرض كړ. كه چېرې مؤمنان په مكه مكرمه كې په جنګ مأمور شوي واى او دا هغه وخت و چې مشركان له ډېرښت او قوت نه برخمن وو، نو د مسلمانانو لپاره جهاد يو ستونزمن كار و. كله چې مسلمانان په مدينه منوره كې ځاى پر ځاى شول او يو مركز يې جوړ كړ، نو الله تعالى د جهاد حكم نازل كړ. مومنانو ته يې اجازه وركړه چې له خپلو ځانونو څخه د فاع وكړي او دوى ته يې د برياليتوب او برلاسى وعده هم وركړه.

د ځمكې پر مخ د فساد مخه نيول

بيا الله ﷻ مؤمنان جهاد ته ترغيب او وهڅول او دا يې ورته وښوده چې د ظالمانو په وړاندې جهاد، مقابله او له ځانه دفاع داسې الهي سنت او طريقه ده چې د نړى نظام اومصلحت يې غوښتنه كوي، ځكه كه چېرې پر مظلومانو باندې د ظالمانو لاسونه له ظلم او تېرى څخه لنډ نشي، د ځمكې پر مخ فساد خپرېږي. نو كه مؤمنان د مشركانود ظلم او تېرى په وړاندې جهاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونه کړي مشرکان نورهم سرکشۍ او فساد ته مخه کوي، د عبادت، خیر او ښیګڼې ځایونه نړوي، نو د ظالمانو په وړاندې جنګ او جهاد د نړیوال نظام د ورانیدو او د ځمکې پر مخ د فساد مخه نیسي.

په ذکر شوي مبارک آیت کې د جهاد مشروعیت د ټولو انسانانو او ټولو ادیانو له حقوقو څخه د دفاع لپاره ذکر شوی. الله تعالی د نورو ادیانو د عبادت ځایونه د مسلمانانو په عبادت ځایونو مقدم کړي، ترڅو څرګنده شي چې جهاد په اسلام کې یوازې د مسلمانانو د حفاظت لپاره نه دی بلکې د ټولو مظلومو انسانانو د دفاع لپاره او د نورو ادیانو د معنوي او دیني حقوقو د حفاظت لپاره هم دی.

د ټولنې د اصلاح بنسټونه

ذکر شویو مبارکو آیتونو د اسلامي ټولنې د اصلاح او قوت تر ټولو غوره بنسټونه بیان کړي دي او هغه دا چې د الله ﷻ مومن او ریښتیني بندګان هغه خوک دي چې د الله ﷻ عبادت کوي او د ظلم او تیري په صورت کې هغوی ته دا حق ورکړ شوی دی چې د ظلم او تیري پرخلاف پاڅون وکړي او د خپل ځان او مقدساتو نه دفاع وکړي. د دې آیت او د قرآن عظیم الشأن او د نبوي سنتو د نورو نصوصو پر اساس د مسلمانانوجګړې او جنګونه د شخصي ګټو او غوښتنو د لاسته راوړلو لپاره نه دي بلکې د دې ټولو ترشا لوړ او ستر اهداف او موخې، لکه: د حق او عدالت له ارزښتونو نه دفاع، د مستضعفو او بې وزلو مظلومانو مرسته، د قوت برابرول او پرنورو د تیري او زیاتي مخنیوی او داسې نور شتون لري. کله چې مسلمانان د الله ﷻ په مرسته او توفیق پر یوې ځمکې حاکم او برلاسیتوب پرې حاصل کړي، نو په ټولنه کې د اصلاح د بنسټونو د عملي کولو او تطبیقولو مسؤولیت په اوږو اخلي، ترڅو ټولنه د خیر او کامیابۍ په لور روانه کړي. الله تعالی په دې آیتونو کې مؤمنان خپلو اصلاحي مسؤولیتونو ته متوجه کوي او فرمایي: کوم مؤمنان چې د الله ﷻ د دین مرسته کوي، الله ﷻ له هغوی سره مرسته کوي. کله چې هغوی پرخپلو دښمنانو برلاسي شي او پر ځمکه حاکم وګرځي، د الله ﷻ شکر ادا کوي او د خپلې عقیدې او اخلاص څرګندونه کوي، لمونځونه کوي، محتاجو او مسکینانو ته د خپلو مالونو زکات ورکوي، خلک نیکیو او ښیګڼو ته رابولي او له بدو او ناوړو کارونو څخه یې ژغوري، د ټولو ستنېدنه او رجوع یوازې الله ﷻ ته ده او الله تعالی به هرچا ته د خپلې وړتیا مطابق بدله ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

له ذکر شویو آیتونو څخه لاندې مطالب ترلاسه کېږي:

❖ د جنګ او جهاد مشروعیت د اللهس د دین د سرلوړۍ لپاره دی، ترڅو انسانان یوازې د واحد الله ﷻ عبادت وکړي او د الله ﷻ مؤمن بندګان او دوستان د ظلم او تېرې ښکار ونه ګرځي.

❖ الله تعالی په دې مبارکو آیتونوکې ربښتینو مؤمنانو ته د کامیابۍ او برلاسۍ وعده ورکړې ده.

❖ الله تعالی دکافرانو، خیانتګرو او ظالمانو سره د ناکامۍ وعده کړې ده او دوی یې د خپل عذاب او غوسې وړ بللي دي.

❖ جهاد له مظلومانو څخه د دفاع او ملاتړ په خاطر فرض شوی دی، ترڅو انسانان د خپلې عقیدې او عبادت له امله ونه ځورول شي.

❖ د اسلامي حکومت مسؤولیت دی چې په ټولنه کې اسلامي بنسټونه تطبیق کړي. چې د دې دندو په سرکې؛ د لمانځه ادا کول، د زکات ورکول، په نیکیو امر او له بدیو څخه منع کول دي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ.

(بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا – صَوَامِعُ – بِيَعٌ– صَلَوَاتٌ– مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ)

۲. د جهاد د مشروعیت(روا والي) دلیل د مسلمانانو لپاره د مبارکو آیتونو په رڼا کې واضح کړئ.

۳. د مسلمانانو او غیر مسلمانانو د آزادۍ د دفاع لپاره د جهاد ارزښت څه دی؟ د دې لوست د آیتونو په اساس یې شرحه کړئ.

٤. د اسلامي حکومت دندې او مسؤولیتونه د ټولنې په اصلاح کې څه دي؟ په ذکر شویو آیتونو سره یې استدلال وکړئ.

٥. د امربالمعروف اونهي عن المنکر فریضه د ټولنې په اصلاح کې څه رول لوبوي؟ واضحه یې کړئ.

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنې په اصلاح کې د امر بالمعروف اونهي عن المنکر د رول په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسم لوست

روژه او ګټې يې

قال الله تعـالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۞ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۞ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۞ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۳-۱۸۶]

د ځينو کلمو معناوې

كُتِبَ: حکم وشو، فرض کړی شوه.

الصِّيَامُ: روژه.

أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ: ټاکلې ورځې.

الْيُسْرَ: آسانتیا.

الْعُسْرَ: سختي.

أُجِيبُ: قبلوم.

يَرْشُدُونَ: سمه لاره ومومي.

ژباړه

ای مؤمنانو! پرتاسې روژه فرض کړای شوې، لکه: چې له تاسې نه د مخکې پېغمبرانو پر پيروانو فرض کړای شوې وه، د دې لپاره چې په تاسو کې د پرهيزګارۍ صفت پيدا شي.

د څو ټاکلو ورځو روژې دي، که له تاسو څخه څوك ناروغ وي يا مسافر وي، نو په نورو ورځوکې دې هماغومره شمېر پوره کړي او کوم خلك چې په تكليف سره د روژې نيولو وس لري(او ويې نه نيسي) ، نو هغوی دې فديه ورکړي، د يوې روژې فديه يو مسکين ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه وخته خواړه ورکول دي. څوك چي په خپله خوښه څه زياته نيکي وکړي نو دا د هغه لپاره غوره ده، خو که تاسي پوهيږئ ، نو ستاسي لپاره ښه همدا ده چي روژه ونيسئ.
رمضان هغه مياشت ده چي په هغي کي قرآن نازل کړای شو چي د انسانانو لپاره له سره ترپايه هدايت دی او داسي څرګندي لارښووني پکي دي چي د سمي لاري ښوونکي او د حق او باطل يو له بله په ډاګه بېلوونکي دي. له دي کبله څوك چي دا مياشت ومومي پرهغه لازمه ده چي دا ټوله مياشت روژه ونيسي او که څوك ناروغ يا مسافر وي، نوهغه دي په نورو ورځو کي د روژو شمېر پوره کړي. اللهﷻ پرتاسي آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل دربانـدي نه غواړي. له دي امله تاسي ته دا طريقه ښودله کېږي چي تاسي د خوړلو روژو شمېر پوره کړای شئ او په کوم هدايت سره يې چي تاسي سر لوړي کړي يئ په هغه سره د اللهﷻ لويي وستايئ او شکر کوونکي اوسئ.
کله چي زما بندګان له تا (محمد) نه زما په باب پوښتنه وکړي ، نوهغوی ته ووايه چي زه ورته ډېر نژدي يم. بلونکی چي کله ما وبولي، زه دهغه بلنه اورم او ځواب يې ورکوم، نو هغوی ته ښايي چي زما بلني ته لبيک ووايي او پر ما ايمان راوړي. ته دا خبره هغوی ته واوروه. کېدای شي چي هغوی سمه لاره ومومي.

تفسير

د روژي فرضيت

روژه د شرعي په اصطلاح کي له ځانګړو شيانو څخه، په ټاکلي وخت او ځانګړي طريقي او صفاتو امساك او ځان ساتني ته روژه ويل کيږي.
روژي د يوه عبادتي رکن او د نفس د تزکيي لپاره د تربيتي طريقي په توګه په ټولو پخوانيو الهي اديانو کي په مختلفوکيفيتونو شتون درلود، مثلا کله به مطلقه توګه له خوراك څخه د ډېري کولو په بڼه او يا له ټاکلو خوراکونو څخه د ځان ژغورني په توګه، لکه: د نصاراوو روژه يا په نورو بڼو چي په تفصيل يې مورږ نه پوهيږو. ځکه په صحيحو نصوصو کي د تېر شويو امتونو د روژو په اړه تفصيلات نه دي بيان شوي. د شرايطو او آدابو په رعايت د رمضان د مياشتي روژه نيول د اسلام په مقدس دين کي له هر حيثه د روژي تر ټولو کامل شکل دی چي الله تعالی پري د وروستي پيغمبر امت غوره ګرځولی دی. الله تعالی مورږ ته په پخوانيو اديانو او امتونو کي د روژي له شتون او فرضيت څخه خبر راکړی دی، ترڅو د وروستي پيغمبر امت د اخري اوغوره امت په توګه د دي الهي حکم په ادا کولوکي په قوي عزم او ارادي عمل وکړي او د خدایﷻ څخه د وېري او تقوی په غوره کولو سره عالي درجي او د اللهﷻ رضا حاصله کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفسرينو ويلي دي: روژه د نورو ډېرو اسلامي احكامو په څېر په تدريج فرض شوي ده. د اسلام ګران پېغمبرﷺ په پيل كي مسلمانانو ته لاربښوونه وكړه، ترڅو په هره مياشت كې درې ورځې روژه ونيسي، دا روژه فرضي نه وه، بيا د هجرت په دويم كال د روژې د فرضيت په هكله ذكر شوي مبارك آيتونه نازل شول، خو په هغو كسانو چې روژه سخته تماميده، د هغوی رعايت وشو او دوی كولای شول د هرې روژې پر ځای يو فقير ته خواړه وركړي. بيا د روژې نيولو قطعي حكم نازل شو، ترڅو ټول مسلمانان د رمضان د مباركې مياشتې روژه ونيسي، خو په دين كې د آسانی پر بنسټ يې ناروغانو، مسافرو، اميدوارو او شيدې وركوونكو ښځو او نورو عذر لرونكو ته د روژې نه نيولو اجازه وركړې چې په نورو ورځو كې به يې قضا راوړي.

روژه د اسلام له اركانو څخه يو ركن دی. رسول اللهﷺ فرمايلي دي: «بني الإسلام على خمس: شهادة أن لا إله إلا الله وأن مُحَمَّداً رسول الله، وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة، وحج البيت، وصوم رمضان»[1].

ژباړه: د اسلام دين پنځه بناوې لري: په دې ګواهي وركول چې له الله جل جلاله پرته بل هېڅ برحق معبود نشته او محمدﷺ د هغه رسول او پيغمبر دی، لمونځ قايمول، زكات وركول، د بيت الله حج ته تلل او د رمضان د مياشتې روژه نيول.

په مباركو آيتونو كې د قرآن كريم د نزول د مياشتې په توګه د روژې د مياشتې په فضيلت ټينګار شوی. بيا الله پاك د خپل رحمت له مخې او پر مومنانو د اسانی په بنسټ ناروغانو او مسافرو ته د روژې خوړلو اجازه وركړې چې تفصيلي احكام يې د فقهې په كتابونو كې بيان شوي دي. په دې مباركو آيتونو كې ټول مسلمانان د روژې په نيولو مكلف شوي دي او پرته له شرعي او معقول عذر څخه د روژې له نيولو غفلت او سرګې پېټول د دنيا او آخرت د زيان او تباهی موجب ګرځي.

لكه: څرنګه چې په يوه حديث شريف كې د ابوهريرهرضي الله عنه په روايت نبي كريمﷺ فرمايلي دي: «من أفطر يوماً من رمضان من غير رخصة ولا مرض لم يقضه صوم الدهر كله وإن صامه»[2]. يعني: څوك چې له رخصت يا ناروغۍ پرته د رمضان يوه روژه وخوري، كه ټوله زمانه هم روژه ونيسي د هغې ورځې اجر او ثواب به ونه مومي.

د اسلامي شريعت په حكمونو كې آسانتيا

په مبارك آيت كې داسې تصريح شوې: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ يعنې الله پاك پر تاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل درباندې نه غواړي.

۱- صحيح البخارى،كتاب الإيمان ، حديث ۸

۲- صحيح ابن خزيمه، كتاب الصيام، حديث۱۸۵٤.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارکو آيتونو کې مهربان خدایﷻ ناروغ، مسافر او عمر خوړلو کسانو ته د روژې په احکامو کې آسانتيا راوستې، ناروغ او مسافر ته يې اجازه ورکړې چې د ناروغۍ او د سفر د سختيو له امله روژه وخوري او وروسته يې قضايي راوړي. همدا راز هغو زړو او عمرخوړلو کسانو ته يې هم د روژې خوړلو اجازه ورکړې چې د زوړوالي له امله روژې نه شي نيولای، دا کسان به د هرې روژې په مقابل کې فديه (يو فقير ته خواړه) ورکوي.

دا ډول احکام چې مکلفينو ته په کې آسانتيا راغلې وي په شريعت کې د رخصت په نامه ياديږي او د دې په مقابل کې هغه عادي حکمونه چې د تخفيف اړتيا په کې نه وي د عزيمت په نامه ياديږي. بايد وپوهيږو چې په شرعي احکامو کې رخصت او عزيمت دواړه د شارع يعني الله پاك له لوري دي. له رخصت څخه ګټه اخيستل په عزيمت باندې د عمل کولو په څېر يو شرعي کار دی او کوونکی يې د اجر وړ دی. پيغمبر عليه السلام په هغه حديث کې چې عبدالله بن عمرﷺ روايت کړی په شرعي مسايلو کې له رخصت څخه د ګټې اخيستلو په اړه فرمايي: «إن الله يحب أن تؤتى رخصه، كما يحب أن تؤتى عزائمه»[1] **ژباړه:** الله پاك د خپل رخصت څخه ګټه اخيستل داسې خوښوي، لکه: په خپل عزيمت باندې يې چې عمل کول خوښيږي.

د شرعي رخصتونو احکام، قرانکريم او نبوي سنتو بيان کړي چې شرطونه او اړوند مسايل يې د فقهې په کتابونو کې په تفصيل سره موجود دي.

په شرعي احکامو کې د رخصت شتون د اسلامي شريعت په اعتدال او آسانتيا دلالت کوي او دا څرګندوي چې اسلام د فطرت دين دی، په شرعي احکامو کې داسې څه نشته چې د انسانانو د طبيعت، فطرت يا جسمي او روحي جوړښت سره ټکر ولري او د بشر له توان څخه پورته وي يا انسان په سختۍ کې واچوي، لکه: چې الله پاك د طهارت او پاکۍ د احکامو په ترڅ کې فرمايي: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ [المائدة: ٦] **ژباړه:** الله پاك نه غواړي چې پر تاسو سختي راولي. په همدې ډول په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ [الحج: ٧٨] **ژباړه:** الله پاك په دين کې پر تاسو هيڅ سختي نه ده ايښې.

په فقه کې يوه قاعده شته چې وايي: «المشقة تجلب التيسير» يعني سختي آسانتيا راولي. معنا يې دا ده چې هر کله پر مکلف باندې د کوم شرعي حکم په تطبيقولو کې سختي وي ، نو همدا

١- مسند امام احمد ابن حنبل، حديث ٥٧٠٣، صحيح ابن حبان، حديث ٣٥٥و ٢٧٨٧، مصنف ابن أبي شيبة ، حديث ٢٥٩٣٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سختي له ځان سره رخصت او اسانتيا راولي[۱]. د روژې په مبارکه مياشت کې ناروغانو، مسافرو او زړو افرادو ته د روژې خوړلو اجازه او په سفر کې د قصر لمونځ کولو اجازه هر يو د دې قاعدې غوره مثالونه دي. فقهاء وايي چې د ذکر شويو آيتونو تر څنګ دا آيت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ د دې فقهي قاعدې بنسټ دی چې: المشقة تجلب التيسير.

رسول اللهﷺ په خپل پياوړي تعبير سره اسلام د اسانه دين په توګه راپېژندلی او فرمايي: «الدين يسر»[۲] دين اسانتيا ده. همدا راز په هغه حديث کې چې انس بن مالكؓ روايت کړی داسې امر کوي: «يسروا ولا تعسروا، وبشروا، ولا تنفروا...»[۳] ژباړه: آسانتيا وکړئ او سختي مه کوئ، خلکو ته د دين په کارونو کې زېری ورکړئ او هغوی له دين څخه مه زړه تورني کوئ. په بل روايت کې راغلي چې پيغمبرﷺ دا حديث درې ځله تکرار کړ. د دې حديث تکرارول په دين کې په اسانتيا، په شرعي احکامو کې په سختۍ او غُلو نه کولو، خلکو سره په نېکه معامله او ديني کارونو کې په زيري ورکولو او د هغو کارونو او ويناوو څخه په ډډه کولو دلالت کوي چې له دين څخه د خلکو د متنفر کېدو لامل کيږي[٤].

د رسول اللهﷺ له سيرت څخه هم څرګنديږي چې هغه مبارک به په کارونو کې اسانتيا ته ترجيح ورکوله. په متفق عليه حديث کې چې ام المومنين عايشه رضي الله عنها د رسول اللهﷺ د خوی په اړه داسې روايت کوي: «ما خير رسول الله ﷺ بين أمرين إلا أخذ أيسرهما، ما لم يكن إثما، فإن كان إثما كان أبعد الناس منه...» ژباړه: هېڅکله رسول اللهﷺ ته په دوو کارونو کې اختيار نه دی ورکړل شوی مګر هغه به اسانه غوره کاوه، ترڅو به چې ګناه پکې نه وه، که ګناه به پکې وه، نو د هر چا نه به يې زيات خپل ځان ترې لرې ساته.

له پورتنيو مبارکو آيتونو او هغو حديثونو څخه چې په تفسير کې ذکر شول، دا څرګنديږي چې اسلام يو فطري او اسانه دين دی، د اسلام د نورو ځانګړتياوو تر څنګ دا ځانګړتيا د دې لامل شوې چې اسلامي ارزښتونه هيڅکله نه زړېږي او د قيامت تر ورځې په هر وخت او هر ځای کې د ټولو بشري نسلونو لپاره يو شان د منلو او تطبيقولو وړ دي.

د اللهﷻ په وړاندې د روژه لرونکو مرتبه

الله تعالی ربښتينو او مؤمنو روژه لرونکو ته چې د روژې له نيکمرغۍ څخه برخمن شوي او د اللهﷻ د اوامرو او فرائضو التزام او له نواهيو څخه يې ډډه کړې ده، زيری ورکوي چې که

۱- حاشيهء رد المحتار ج۱/ ص ۲۰٤ وص ۲۰٥،وج۲۱۳/۳،الأشباه والنظائر للحنفي ج۹٦/۱.
۲- صحيح البخارى حديث ۳۹، وصحيح ابن حبان ، حديث۳٥۲.
۳- صحيح البخاري، كتاب العلم، حديث ٦۹، صحيح مسلم ، حديث ۳۳٥۱، د امام مسلم په روايت کې د (بشروا) پرځای (سكنوا) لفظ راغلی دی.
٤- مصنف ابن أبي شيبة، حديث ۲٤۸٥۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی الله جَلَّ جَلالُهُ ته رجوع وکړي او خپلې اړتیاوې له هغه څخه وغواړي، نو مهربان الله جَلَّ جَلالُهُ دوی ته نژدې دی او د دوی هېڅ غوښتنه او دعا به رد نه کړي، لکه: څرنګه چې الله جَلَّ جَلالُهُ فرمايلي دي:

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ....﴾

په دې مبارک آيت کې الله تعالى خپل پيغمبر ته خطاب کړی چې هر کله مؤمنان زما د لرېوالي او نژدېوالي په هکله له تا څخه پوښتنه کوي، نو زه دوی ته نژدې يم، هره دعا قبلوم چې له سالم زړه او پاک نفس څخه صادره شي.

د تفسير ځينو علماوو ويلي دي: په مبارک آيت کې د قرآن کريم د جاري اسلوب پرخلاف د(قل) (ووايه ای محمده!) کلمه د مؤمنانو د سوال په ځواب کې ساقطه شوې ده او الله تعالى خپل پيغمبرﷺ ته د (قل) په ټکي سره له امر کولو پرته خپلو بندګانو ته د ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ (زه نژدې يم) په جملې سره ځواب ويلی، ترڅو خپلو بندګانو ته خپل ډېر نژدېوالی وښيي چې د مؤمن بنده د دعا او الله جَلَّ جَلالُهُ ترمنځ هېڅ واسطه او پرده نشته[1].

په پورتني آيت کې بندګانو ته د الله نژدېوالی د مکاني نژدېوالي په معنا نه دی، ځکه بندګانو ته د الله پاک مکاني نژدېوالی محال دی. بندګانو ته د الله پاک نژدېوالی په علم، قدرت، رحمت او د دعا په قبلولو سره دی، لکه: چې الله پاک په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ [سورة ق: ١٦] **ژباړه:** موږ انسان پيدا کړی دی او آن د هغه په زړه کې راپيدا کېدونکو وسوسو باندې پوهېږو او موږ د هغه له شهرګ نه هم زيات هغه ته نژدې يو.

د ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ جمله د انسان په کړو او وينا باندې د الله پاک بشپړ علم ښيي، په دې معنا چې د انسان هېڅ کار او وينا له الله جَلَّ جَلالُهُ څخه پټه نه ده.

روژه او د دعا قبليدل

د دې لوست وروستی آيت چې غواړو تفسير يې کړو دا دی: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾

مشهور مفسر امام بيضاوي له مخکينيو آيتونو سره چې د روژې په اړه دي، د دې آيت تړاو داسې څرګندوي: څرنګه چې په مخکينيو آيتونو کې الله پاک مومنانو ته د رمضان د بشپړې مياشتې په روژې نيولو، د الله پاک د شکر په ويستلو او د هغه پر لويوالي د اقرار کولو امر

١- التفسيرالوسيط للطنطاوي، تفسير آيت١٨٦ سوره‌ء البقره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی و، په دې آیت کې یې دې ته متوجه کړل چې الله پاک د بندګانو له حالاتو خبر دی، د هغوی خبرې اوري او دعاګانې یې قبلوي[۱].

د روژې د آیتونو په منځ کې د دعا د آیت راتللو دلیل امام ابن کثیر داسې راښیي: الله پاک غواړي چې بندګانو ته د رمضان د روژې له بشپړولو وروسته او د روژه ماتي پر مهال د دعا کولو لارښوونه وکړي[۲].

د روژې په جریان کې او د روژه ماتي پر مهال د روژې د دعا قبلیدو په اړه له خوږ پیغمبرﷺ څخه زیات احادیث رانقل شوي دي.

عبدالله بن عمر رضي الله عنهما روایت کوي: سمعت رسول اللهﷺ یقول:« للصائم عند إفطاره دعوة مستجابة. فكان عبد الله بن عمر إذا أفطر جمع أهله وولده ودعا»[۳]. **ژباړه:** له رسول اللهﷺ څخه مې واورېدل: د روژه ماتي پر مهال د روژتي دعا قبوله ده. عبدالله بن عمرؓ به د روژه ماتي پر مهال خپله مېرمن او کوچنیان رابوځای کول او په ګډه به یې دعا کوله. په یو بل حدیث کې له رسول اللهﷺ څخه روایت شوی چې فرمایي: «إن للصائم عند فطره دعوة ما ترد»[٤]. **ژباړه:** د روژه ماتي پر مهال د روژتي داسې دعا ده چې نه ردیږي.

په بل حدیث کې پیغمبرﷺ فرمایي: «ثلاثة لا ترد دعوتهم: الإمام العادل، والصائم حتى يفطر، ودعوة المظلوم...»[٥]. **ژباړه:** د درې کسانو دعا نه ردیږي: د عادل پاچا دعا، د روژتي دعا، ترڅو روژه ماته کړي او د مظلوم بنده دعا.

له دې امله روژتي باید د روژې د میاشتې له برکتونو څخه په ګټې اخیستلو سره په دعا او زارۍ کولو کې زیار وباسي او له الله پاک څخه چې قاضي الحاجات (د حاجتونو پوره کوونکی) دی د خپلو روا مقصدونو په غوښتلو کې سستي ونه کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د روژې د روحي او روغتیایي ګټو په هکله خپل نظریات وړاندې کړي.

۱- حاشية شيخ زاده على تفسير البيضاوي، ج۱/۴۹۵.
۲- تفسير ابن كثير، ج۲/ ص ۱۹۳.
۳- مسند أبو داؤود الطيالسي،حديث ۲۲٦۲.
٤- سنن ابن ماجه ، كتاب الصوم، حديث ۱۷۵۳. والمستدرك للحاكم ج۱/ ص ٤۲۲.
۵- المسند للإمام أحمد بن حنبل، ج۲/ ص ٤٤۵،سنن الترمذي ، كتاب الدعوات ،حديث۳۵۹۸، سنن النسائي،حديث ۱۷۵۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست گټې او لارښوونې

امام فخرالدین رازي رحمه الله ﷻ د رمضان د مبارکې میاشتې په هکله د الله ﷻ د فضل او رحمت دلایل په لاندې توګه بیان کړې دي:

❖ دا فریضه یوازې د اسلام د پیغمبر ﷺ د امت لپاره فرض شوې نه ده، بلکې په پخوانیو امتونو هم فرض شوې وه، نو هر حکم چې عمومیت ولري د هغه ترسره کول هم عام او آسانه وي.

❖ د روژې فریضه د تقوی د حاصلیدلو لامل ده. که دا فریضه نه وای ، نو د تقوی د لوی فضیلت حاصلول به هم له منځه تللي و.

❖ الله تعالی دا لویه فریضه په ټاکلو او معلومو ورځو پورې محدوده کړې ده، که دا فریضه د تل او یا ډېرې مودې لپاره وای، نو د مؤمنانو لپاره به ستونزمنه وه.

❖ الله تعالی د روژې میاشت له ټولو میاشتو نه غوره ګرځولې ده اوپه دې میاشت کې یې قرآن کریم نازل کړ.

❖ الله تعالی د مسافرو او ناروغانو لپاره د روژې نیولو تکلیف او ستونزه لرې کړې ده او د دوی لپاره یې د روژې نیول د راحت او هوساینې په ورځو کې روا ګرځولې ده.

پوښتنې

۱. د روژې د مبارکې میاشتې د مرتبې او فرضیت په هکله د لوست په رڼا کې معلومات ورکړئ.

۲. د اسلام په مقدس دین او نورو امتونو کې د روژې توپیر په لنډ ه توګه شرحه کړئ.

۳. د رمضان د میاشتې د روژې د نه نیولو له رخصت نه کوم کسان ګټه پورته کولی شي ؟

٤. کوم کسان چې د رمضان د میاشتې روژه په شرعي عذرونو خوري، باید څه وکړي؟

٥. که څوک پرته له شرعي عذره روژه پرېږدي، پر هغه باندې څه حکم مرتبیږي؟

٦. د لوست وروستی آیت په څه دلالت کوي؟ په لنډه توګه یې واضح کړئ.

۷. د رمضان د میاشتې په روژه کې د مؤمنانو لپاره د الله ﷻ د فضل او رحمت نښې او دلایل شرحه کړئ؟

کورنۍ دنده

د رمضان د روژې د ټولنیزو او فردي اغېزو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم لوست

حج د مؤمنانو د نړیوال یووالي څرګندوی

قــال الله تعــالى: ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ۝ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ۝ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ۝ ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ۝ ذَلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾ [الحج: ۲۶-۳۰]

د ځینو کلمو معناوې

بَوَّأْنَا: وموټاکه، چمتو مو کړ.

وَأَذِّن: اواعلان وکړه.

رِجَالاً: پیاده- پلي.

ضَامِرٍ: د سفر او لوړې له امله ډنګر او ضعیف.

فَجٍّ عَمِيقٍ: لرې او ژورې لارې، ګوښې او اړخونه.

لْيَقْضُواْ: پاک کړي، لرې کړي.

تَفَثَهُمْ: خپله ناپاکي او خیرې.

الْعَتِيقِ: پخوانی، د زورورو له غلبې څخه آزاد او خوندي.

ژباړه

یاد کړه هغه وخت چې موږ د ابراهیم علیه السلام لپاره د دغه کور(د کعبې د خونې) ځای ټاکلی و(له دې هدایت سره) چې له ما سره هېڅ شی مه شریکوه او زما کور د طواف کوونکو او قیام او رکوع او سجده کوونکو لپاره پاک کړه.

او خلکوته د حج لپاره عمومي اعلان وکړه چې هغوی تاته له هر لرې ځای څخه پلي او پر اوښانو سپاره راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترخو هغه ګټې ووېني چې دلته د هغو لپاره موجودې دي او په څو ټاکلو ورځو کې په هغو څارويو باندې د الله ﷻ نوم واخلي چې هغه تعالی دوی ته ورکړي دي، په خپله يې هم وخوري او تنګ لاسو محتاجانو ته يې هم ورکړي.

بيا دې خپل خيرې اوګردونه ليرې کړي، خپل نذرونه (واجبات) دې پوره کړي او د لرغوني خونې طواف دې وکړي.

خبره همدا ده او څوک چې د الله ﷻ د وضع کړای شويو حرمتونو درناوی وکړي ، نو دا ورته د هغه د رب په وړاندې ډېره غوره ده او ستاسې لپاره څاروي حلال وګرځول شول، پرته له هغو شيانو څخه چې تاسې ته ښودل شوي دي، نو د بتانو له پليتی نه ځان وساتئ او له دروغو ويناوو څخه ډډه وکړئ.

تفسير

د کعبې شريفې د جوړښت اساس او مقصد

مبارک آيتونه بيانوي چې کعبه شريفه د توحيد پر بنسټ جوړه شوې ده او د هغې د جوړښت مقصد د يو الله ﷻ عبادت او بندګي ده. الله پاک له لومړی شيبې څخه خپل خليل ابراهيم عليه السلام ته د کعبې د جوړولو ځای معلوم کړ او ده ته يې امر وکړ، ترڅو د کعبې تهداب د سوچه توحيد او د ده د عبادت پر بنسټ کېږدي. دا کعبه د شرک او ګمراهی له شکوکو او له ظاهري او معنوي پليتيو څخه پاکه کړي، لکه: څرنګه چې يې فرمايلي دي: ﴿ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا ﴾

بيا الله تعالی خپل نبي حضرت ابراهيم عليه السلام ته امر وکړ چې د کعبې د ودانی له جوړولو څخه وروسته د الله ﷻ بندګانو ته اعلان وکړي چې د کعبې شريفې حج ته راشي. هغه وخت به هغوی ووېني چې د الله ﷻ مومن بندګان د ځمکې له هرې ګوښې او کنارې څخه پلي او سپاره او په هره زمانه کې به په خپلو موجودو وسايلو سره د الله ﷻ د کور د حج او زيارت په نيت دله دله راځي او تر قيامته پورې به دا خوځښت، کوښښ او هلې ځلې دوام لري.

ابن کثير په خپل تفسير کې ليکلي دي: کله چې ابراهيم عليه السلام کعبه شريفه جوړه کړه، نو الله ﷻ ورته امر وکړ چې خلک د بيت الله شريف د حج لپاره راوغواړي. ابراهيم عليه السلام وويل: ای زما پالونکيه: زه څرنګه خلک ستا د کور حج ته را وغواړم حال دا چې آواز به مې د ټولو غوږونو ته ونه رسيږي؟ نو ورته وويل شول چې ته اعلان وکړه او رسونه يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته پرېږده. ابراهیم‌ علیه السلام اعلان وکړ، خلکك یې د بیت الله الحرام حج ته راوبلل. الله تعالی د ابراهیم‌ علیه السلام دا اعلان د ځمکې ټولو سیمو ته ورساوه او ټولو موجوداتو د (لبیك اللهم لبیك) غږ پورته کړ چې د الله جل جلاله د دې وعدې مطابق د میلیونو انسانانو زړونه، د نړۍ په گوټ، گوټ کې د کعبې شریفې په لورې هوسېږي او د هغې په لیدو او طواف روښانه کېږي او دا خوځښت به تر قیامته پورې جاري وي.

حج د خیر، برکت او گټې موسم

پورتنې آیتونه د حج او اړوندو شعایرو په هکله دي. حج د اسلام پنځم رکن او د دې ستر انسان جوړوونکي دین له مهمو شعایرو څخه دی. حج په هر هغه مکلف مسلمان باندې فرض دی چې د ادا کولو جسمي او مالي توان یې ولري. میلیونونه مسلمانان په کال کې یو ځل د نړۍ له گوټ گوټ څخه د حج په ایماني غونډه کې سره راټول او د اسلامي امت د یووالي څرگندونه کوي. د احرام په سپینو جامو کې له اخلاص او ایمانه په ډکو اوازونو په یوه وخت او یوه ځای کې دا جملې تکراروي چې: «لبیک اللهم لبیک، لبیک لاشریک لک لبیک،إن الحمد والنعمة لک والملک، لاشریک لک» (مونږ حاضر یو! ربه مونږ حاضر یو! ته شریک نه لرې! مونږ حاضر یو! بېشکه ثنا او نعمتونه ستا دي، پاچاهي ستا ده، ته سیال او شریک نه لرې.)

د حج عبادت د انسانانو تر منځ د برابرۍ او مساوات څرگندوی دی. په دې انسان جوړوونکي عبادت کې میلیونونه نارینه او ښځینه، د نړۍ له بېلابېلو سیمو څخه، په بېلابېلو ژبو، بېلابېلو رنگونو، د مختلفو قومونو او توکمو څخه په یو رنگ جامو، یوه غږ، یوه وخت او ځای کې واحد الله جل جلاله ته په عبادت مشغولېږي او په بې ساري ستره غونډه کې د انسانانو برابري ننداري ته وړاندې کوي.

حج د گناهونو د مغفرت لامل گرځي او بدله یې جنت ته ننوتل دي. پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایي: «الحج المبرور لیس له جزاء الا الجنة»[1]. د قبول شوي حج بدله جنت دی. په بل حدیث کې خوږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایي: «من حج فلم یرفث ولم یفسق، رجع کیوم ولدته أمه»[2]. یعنې چا چې حج ادا کړ او په هغه کې یې د جماع او د جماع له مقدماتو څخه (چې په حج او عمره کې د احرام له

۱- مسند امام احمد بن حنبل،حدیث ۷۱۹۳، و مسند الحمیدی ، حدیث۹٦۸.
۲- متفق علیه، صحیح البخاری، حدیث۱۷۳۳، و صحیح مسلم، حدیث ۲٤۸۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ممنوعاتو شخه دي) ډېره وکړه او د فسق (د حرامو ارتکاب او د فرايضو پرېښودلو) مرتکب نه شو، له ګناه څخه داسې پاکيږي، لکه: له مور څخه چې نوی زېږېدلی وي.

هماغسې چې په مبارك آيت کې راغلي: ﴿فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ﴾؛ حج د يو الله په وحدانيت اقرار او د هغه څخه د شريك نفی کول دي، حج له ټولو درواغجنو خدايانو او باطلو معبودانو څخه د کرکې څرګندونه ده. حج له ظالمو او ستمګرو قوتونو څخه د بېزارۍ اعلان دی، حج د بندګانو د اسارت له منګولو څخه د انسانانو پر آزادۍ ټينګار دی.

د مبارك آيت بله ټينګه غوښتنه دا ده چې څرنګه چې حقيقي لويوالی يوازې الله ﷻ لره دی، بايد د هغه د شعايرو حرمت وساتل شي ﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾.

بل ټکی چې الله تعالی په ذکر شوي آيت کې بيان کړی دا دی چې مؤمنان د بيت الله حج ته په راتګ سره خپلې ګټې لاس ته راوړي. قرآن کريم د «منافع» لفظ په ذکر شوي آيت کې د نکرې په توګه ياد کړی چې د منفعت ټولو ډولونو ته شامليږي او شمېر يې ممکن نه دی. دا هم د قرآن کريم له معجزو څخه يوه معجزه او د کعبې شريفې شېګڼه او برکت دی چې د تاريخ په اوږدو کې مؤمنان او الله پالونکي انسانان هر کال د ځمکې له ګوټ ګوټ نه مکې مکرمې ته راټوليږي او يوه نړيواله غونډه جوړوي او د خپلو ديني او دنيوي ګټو شاهدان وي. د مؤمنانو له ديني ګټو څخه يوه دا ده چې الله تعالی يې ګناهونه بښي او دعاګانې يې قبلوي او له هغوی څخه راضي کيږي. دنيوي ګټې يې دا دي: په دې مقدس او پاك ځای کې د مسلمانانو راغونډېدل، يو له بل سره پېژندګلوي، مرسته او په خپلو کې يو بل ته د ښېګڼې لاس غځول، يې وزلو ته د خوړو ورکول، مالي ګټې، لکه: د حلال او روا تجارتي مالونو تبادله او نورې بېلابېلې هغه ښېګڼې چې د زمانې په تېريدو رامنځته کيږي او مسلمانان به يې په راتلونکې کې شاهدان اوسي.

همدارنګه الله تعالی په ذکر شويو مبارکو آيتونو کې په دې مقدس او پاك ځای کې د انسانانو تر منځ مساوات او برابرۍ ته اشاره کړې او پاك د الله په يووالي او له شرك او بت پالنې څخه په ډېره کولو يې ټينګار کړی.

فعاليت

زده کوونکي دې د بيت الله الحرام د حاجيانو د ګټو په باره کې چې د عموم لپاره د نکرې په صيغه ذکر شوي دي، بحث او څېړنه وکړي او خپل نظريات دې په ترتيب سره بيان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې ډېرې ګټې او لارښوونې پرتې دي چې ځینې یې دا دي:

- ❖ د کعبې شریفې د ودانولو وجوب، کله چې له نړېدو سره مخ شي.
- ❖ کعبه او بیت الله الحرام باید پاک او ستره وساتل شي او د طواف کوونکو او لمونځ کوونکو لپاره چمتو واوسي او باید له هر ډول شرک، ګناه، جګړو او شخړو څخه خوندي وي.
- ❖ د بیت الله الحرام د حاجیانو لپاره د آسانتیاوو د چمتو کولو په خاطر د دفترونو او موسسو جوړولو مشروعیت.
- ❖ د حج په سفر او د حج په موسم کې مشروع تجارت جواز لري.
- ❖ مسلمانان د حج د فریضې په ادا کولو کې ګڼې دیني او دنیوي لویې ګټې لاس ته راوړي.

پوښتنې

١. لاندې کلمې او لغات معنا کړئ:

(بَوَّأْنَا– وَأَذِّن– رِجَالاً– ضَامِرٍ– فَجٍّ عَمِيقٍ– لْيَقْضُواْ)

٢. کعبه شریفه چا جوړه کړې ده؟

٣. کعبه شریفه د کومو مقصدونو لپاره جوړه شوې ده؟

٤. د حج د ارکانو نومونه واخلئ.

٥. د حج ځینې دیني او دنیوي ګټې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

په حج کې د انسانانو د مساوات او برابرۍ په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خلکو سره نیکي او ښېګڼه

قـــال الله تعـــالی: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۝ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۝ وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا ۝ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾ [النساء: ۳۶-۳۹]

د ځينو کلمو معناوې

ذِي الْقُرْبَى:	د خپلوی لرونکي (خپلوان).
وَابْنِ السَّبِيلِ:	مسافر.
وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى:	د خپلوی لرونکی ګاونډی (ګاونډی چې خپلوان وي.)
وَالْجَارِ الْجُنُبِ:	پردی ګاونډی (ګاونډی چې خپلوان نه وي.)
وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ:	د سفر ملګری، همیشنی دوست، مېړه یا ښځه.
وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ:	مریان او وینځې.
مُخْتَالًا:	په تکبر او غرورسره په لاره تلونکی.
فَخُورًا:	په نسب، چوکۍ اومال فخر او وياړ کوونکی.
قَرِينًا:	نژدې ملګری، یو له بل سره تړلی.

ژباړه

او تاسو ټول د الله بندګي وکړئ، له هغه سره هېڅ شی مه شریکوئ، لـه مور او پـلار سـره غـوره چلن وکړئ، له خپلوانو، یتیمـانو او مـسکینانو سـره نیـک چلـن وکـړئ او لـه خپلوانـو ګاونـډیانو سره، پردیو ګاونډیانو سره، د څنګ له ملګري، مسافر سره او له هغـو وینـځو او غلامـانو سـره چـې ستاسې په لاس کې وي، د احسان چا ل چلـن وکـړئ. یقینـاً الله داسـې څـوك نـه خوښـوي چـې کبر کوونکی، مغروره او په خپله لوړتیا وياړي.

او داسـې کـسان هـم د الله ﷻ نـه خوښـیږي چـې بخیلـي کـوي او نـورو تـه هـم د بخیلـی کولـو لارښـوونه کـوي او هغـه څـه (شـتمني) پټـوي چـې الله ﷻ پـه خپلـه پیرزوینـه هغـو تـه ورکـړې ده. د دغه راز نعمت منکرو خلکو لپاره موږ رسوا کوونکی عذاب تیار کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه خلك هم د الله ﷻ نه خوښیږي چې خپل مالونه صرف خلکو ته د ښودلو(ریا) لپاره لګوي او په حقیقت کې نه پر الله ﷻ ایمان لري او نه د آخرت په ورځ. رښتیا دا ده چې شیطان د چا ملګری شي د هغه ډېره بده ملګرتیا په برخه شوه.

په دغو خلکو به څه شوي وای که دوی پر الله ﷻ او د آخرت په ورځ ایمان راوړی وای او څه چې الله ﷻ ورکړي دي له هغونه یې لګولي وای؟ که دوی داسې کولای، نو له الله ﷻ څخه د دوی د نیکی حال پټ نه پاتې کیږي او هغه وربانديې پوهیږي.

تفسیر

له نورو سره احسان او ښیګڼه

الله تعالی په دې ذکر شویو مبارکو آیتونو کې مؤمنانو ته شرعي احکام بیان کړي دي چې عمل پرې وکړي او د دنیا او آخرت نیکمرغي یې په برخه شي. په لومړني آیت کې الله تعالی خپلو بندګانو ته امر کړی چې خاص د ده عبادت وکړي او شریك ورسره ونه نیسي. همدارنګه له خپل مور او پلار سره ښیګڼه وکړي او د دوی له پیروي نه سرغړونه ونه کړي. همدارنګه له خپلوانو، یتیمانو، فقیرانو او خپلو او پردیو ګاونډیانو او دوستانو، لکه: مېړه او میرمن، د سفر ملګري، ټولګیوال او د دفتر همکار، مسافرو، نوکرانو او نورو سره ښیګڼه او احسان وکړي. البته له ذکر شویو خلکو سره احسان او نیکي یو تأکیدي او ضروري امر دی، که نه احسان او ښیګڼه په اسلام کې په هر حالت کې د مسلمان وجیبه او مسؤولیت دی، لکه چې الله تعالی په بل آیت کې فرمایلي دي: ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [البقرة: ۱۹۵] یعني نیکي وکړئ یقیناً الله نیکي کوونکي خوښوي.

> **فعالیت**
>
> زده کوونکي دې د خپل ښوونکي په لارښوونه د ګاونډیانو د ډولونو په باره کې او د دوی د هریوه د حقوقو په هکله د اسلام له نظره بحث او څېړنه وکړي او د ټولګیوالو په مخ کې دې شرحه کړي.

د بخل او تکبر بدوالی

په دویم آیت کې الله تعالی بخل او تکبر د دوو ناوړو صفتونو په توګه یاد کړي دی او په ډاګه کړې یې ده چې هغه تعالی د دې دواړو صفتونو لرونکي نه خوښوي. مبارك آیت په مال او علم کې بخل کول دواړه ناوړه کارونه ښودلي دي. اهل کتابو چې د اسلام د پیغمبر ﷺ صفتونه په خپلو کتابونو کې ښه پیژندل، خو پټول یې. د هغوی دا کار تر ټولو ناوړه بخل شمېرل کیږي.

همدارنګه د مدینې یهودیانو به انصارو ته ویل: له محمد ﷺ او یارانو سره یې مالي مرستې مه کوئ چې تاسو به د فقر او بېوزلی سره مخ شئ. الله تعالی د دې بخل او شومتیا په وړاندې دوی ته د ډېر سخت عذاب زیری ورکړ او فرمایي:﴿ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَاباً مُهِيناً﴾.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی د منافقانو ډله چې په الله او د آخرت په ورځ ایمان نه لري، خو د خلکو د غولوني او ریا په خاطر څه مالونه صدقه کوي، ملامت کړي او د شیطان دوستان یې معرفي کړي دي. په پای کې یې دوی ته د بدو پایلو او دردناک عذاب وعده ورکړې. بیاهم مبارک آیت منافقان د ایمان تصحیح ته رابللي، ترڅو د نفاق او د الله ﷻ د لعنت له دایرې څخه ووځي، لکه: چې د دوی په هکله فرمايي: ﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ﴾. یعنې څه زیان به دوی ته رسیدلی وای، که چېرې یې په الله او د آخرت پر ورځ ایمان راوړی وای او له هغه څه نه چې الله دوی ته ورکړي یو څه یې نفقه کولای؟!

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شویو آیتونو ځینې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي.

- ❖ عبادت یوازې او یوازې د الله پاک حق دی او هېڅ شی باید ورسره پکې شریک نه شي.
- ❖ په دې آیت او نورو آیتونو کې له مور او پلار سره ښېګڼه کول د الله پاک د توحید او عبادت پسې متصل ذکر شوي چې د مور او پلار سره د ښېګڼې او درناوي کولو په اهمیت دلالت کوي.
- ❖ له نورو سره ښېګڼه کول د مسلمان دنده او مکلفیت دی.
- ❖ فخر او ویاړ چې له غرور او تکبر نه پیدا کیږي د الله ﷻ په وړاندې یو ناوړه او کرکجن عمل دی.
- ❖ بخل او په هغه امر کول حرام کار دی، همدارنګه د علم او پوهې پټول هم حرام دي.
- ❖ د ریا حرمت او دا چې ریا کاران ترټولو زیات بد دي.
- ❖ د نا اهلو ملګرو بدي چې یو بل بدو او ناوړو کارونو ته رابولي.

پوښتنې

١. لومړي مبارك آیت د لسو حقونو په اداء کولو امر کړی، هغه لس حقونه کوم دي؟
٢. په علم او پوهه کې له بخل څخه مراد څه شی دی؟ دیوه مثا ل په ترڅ کې یې څرګند کړئ.
٣. په پورتني آیت کې د ریا کارانو بدي بیان شوې ده. له ریا کارانو څخه په دې آیت کې کوم کسان مراد دي؟
٤. په تېر شوي آیت کې شیطان د کومو خلکو ملګری ښودل شوی او د شیطان د ملګرتیا پایلې څه دي؟

کورنۍ دنده

د آیتونو او احادیثو په رڼا کې (د علم په خپرولو کې د بخل کولو زیانونه) تر سرلیك لاندې پنځلس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ۝ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [البقرة: ۱۷۲-۱۷۶]

د ځينو کلمو معناوې

طَيِّبَات: د طيب جمع ده، حلال شيان.

الْمَيْتَةَ: له ذبحې پرته مړ شوی حيوان.

وَالدَّمَ: د ذبحې په وخت کې روانه وينه

أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ: هغه چې د الله ﷻ له نامه پرته د بل چا په نوم ذبحه شوی وي.

اضْطُرَّ: اړايستل شو. د لوږې يا وهلو په وسيله.

غَيْرَ بَاغٍ: بغاوت او تېرى کوونکى نه وي.

ولاعَادٍ: له حد نه تېرېدونکى نه وي.

ژباړه

اى مؤمنانو! که تاسې په رښتيا سره د الله ﷻ بندګي کوونکي ياست، نو کوم پاک شيان چې موږ درکړي دي، هغه په ډاډه زړه خورئ او د الله شکر وباسئ.

د الله له لوري که پر تاسې څه بنديز لګول شوى، نو هغه دا دى چې مرداره مه خورئ، د وينې او خنزير د غوښې له خوړلو ډډه وکړئ او داسې کوم شى مه خورئ چې پرهغه له الله ﷻ نه پرته د بل چا نوم اخيستل شوى وي. هو، که څوک د اړتيا په حالت کې وي او له دغو شيانو څخه کوم شى، پرته له دې چې د الهى حکم د ماتولو اراده ولري يا له حده تېرى وکړي، وخوري، نو پرهغه څه وبال اوګناه نشته. الله ﷻ بښونکى او رحم کوونکى دى.

تفسير

د جاهليت په زمانه کې د عربو مشرکانو د خپلو پلرونو او نيکونو په پوچ او بې مفهومه تقليد سره هغه حيوانات چې الله ﷻ حلال ګرځولي وو، په مختلفو بهو د بتانو په نامه نذر کول او په ځانونو يې حرام کړي وو. همدارنګه اهل کتابو، په تېره نصاراو او ځينو نورو ملتونو، په خپل باطل ګومان خپل نفس ته په عذاب ورکولو او له مختلفو نعمتونو څخه د ځان په محرومولو الله ﷻ ته نژديوالى غوښته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی محمدي امت ته په ټولو ملتونو او امتونو غوره والی وباښه او هغه یې وسط او منځګړی امت وګرځاوه. په تېرشویو آیتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کړی کوم څاروي او نور پاکیزه شیان چې الله ﷻ د روزۍ په عنوان تاسو ته حلال کړي دي، هغه وخورئ، خو د دې نعمتونو په وړاندې د خپل پروردګار په الوهیت او ربوبیت اعتراف وکړئ، د الله ﷻ شکر او ستاینه ادا کړئ او دغه الهي نعمتونه د مشرکانو او نورو ملتونو په څېر په ځانونو مه حراموئ، ځکه الله تعالی وینه، د خنزیر غوښه، د هغه حیوان غوښه چې پخپله مړ شوی وي او یا پرې د الله تعالی له نوم پرته د بل چا نوم اخیستل شوی وي، حرام ګرځولي دي، خو سره له دې هم که څوک مجبور او ناچاره شي ، نو له هلاکت نه د ځان ژغورلو لپاره له همدې حرامو شیانو څخه ګټه اخیستلی شي، په دې شرط چې د دې حرامو شیانو په خوړلو کې یې د خپل نفس لذت او خوشحالي مراد نه وي او یا دې حرامو ته په حلالو شیانو غوره والی ورنه کړي. همدارنګه دا حرام خواړه د ضرورت له اندازې زیات ونه خوري، بلکې دومره وخوري چې خپل ځان له هلاکته وژغوري.

په دویم آیت کې الله پاک ځینې شیان حرام کړي دي او مسلمان مکلف دی چې له خوړلو یې ځان وساتي. له شک پرته د نوموړو شیانو په حراموالي کې زیاتې ګټې او حکمتونه شته، ځکه علیم او حکیم خدای په خپل ازلي علم او حکمت سره ښه پوهېږي چې کوم شیان انسانانو ته ګټور او کوم ورته زیانمن دي. نن چې د قرآن مجید له نزول څخه څه د پاسه څوارلس سوه کاله تېر شوي دي، علمي څېړنې ښيي د هغو شیانو خوړل چې اسلام منع کړي دي، لکه: د خوګ غوښه، مرداره، شراب، مخدره توکي، او داسې نور د انسان روغتیا ته په زیان رسولو سربېره د نورو زیاتو اقتصادي او ټولنیزو زیانونو لامل هم کېږي.

د هغو څارویو د غوښې خوړلو تحریم د آیت بله غوښتنه ده چې له الله پاک څخه پرته د بل چا په نامه ذبحه یا نذر شوي وي. پرته له شکه ذبحه او نذر د لمانځه، روژې، زکات، دعا، رکوع او سجدې په څېر د عبادت له ډولونو څخه دي او له الله ﷻ پرته د بل چا عبادت کول شرک او ناروا عمل دی، ځکه عبادت یوازې او یوازې د الله ﷻ لپاره خاص دی. مسلمانان په هر لمانځه کې په وار وار سره د دې آیت په لوستلو ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ [الفاتحة: ٤] د یو خدای ﷻ سره ژمنه کوي چې یوازې د هغه عبادت به کوي او د هغه سره به هیڅوک په عبادت کې نه شریکوي.

الله تعالی د آیت په آخر کې په مومنانو احسان کړی، عفوه او بښنه یې ورته اعلان کړې او د خپل دین په آسانۍ یې ټینګار کړی.

فعالیت: زده کوونکي دې د خپل ښوونکي په لارښوونه د ﴿غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ د مفهوم په هکله بحث او څېړنه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

❖الله تعالی په خپلو بندګانو نعمتونه پېرزو کړي دي چې له هغو څخه د حلالې او پاکې روزي په توګه ګټه واخلي او د الله ﷻ شکر او ستاینه وکړي.

❖په مبارك آيت کې حلال شيان د خپل عاموالي او زياتوالي له مخې شمېرل شوي نه دي، يوازې حرام شيان شمېرل شوي او نومونه يې ياد شوي دي.

❖ميته (مردار) هغه حيوان دی چې پرته له ذبحې يې سا وتلې وي.

په مړو حيواناتو کې ټول هغه حيوانات شامل دي، چې زندۍ شوي وي، وهل شوي وي، له کوم لوړ ځای څخه لويدلي وي، په ښکر وهل شوي وي يا ځيروونکو حيواناتو نيم خوړلي وي او يا د ژوندي حيوان له بدن څخه کومه ټوټه غوښه پرې شوې وي.

❖همدارنګه خوږ پيغمبرﷺ په صحيح حديث کې د ځيروونکو حيواناتو او پنجې لرونکو مرغانو له خوړلو منع کړې او هغه يې حرام ګرځولي دي.

❖ماهی(کب) او ملخ د پيغمبرﷺ د دې حديث پر بنسټ د مردار حيوان له حکم څخه خارج دي، چې فرمايي: "أحلت لنا ميتتان ودمان: السمك والجراد والكبد والطحال" يعنې موږ ته دوه مړه او دوه وينې حلالې شوي دي: ماهی او ملخ، ينه او توری.

❖حرامه وينه هغه ده چې له ژوندي حيوان څخه يا د حيوان د ذبحې په وخت کې جاري شوې وي، خو کومه وينه چې له غوښې سره ګډه ده، هغه حرامه نه ده، خوړل يې باك نه لري.

❖د خوګ غوښه، غوړي، پوستکی او ټول اجزاء يې په حرمت کی شامل دي.

❖الله تعالی د ذکر شويو حرامو شيانو خوړل د ضرورت او ناچارۍ يعنې د نفس د هلاکت له ويرې په دې شرط روا کړي، چې په آيت کې راغلې استثناوې مراعات شي.

پوښتنې

١. د لاندې کلمو او لغاتو معنا روښانه کړئ:

(الْمَيْتَةَ، وَالدَّمَ،أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ، اضْطُرَّ، غَيْرَ بَاغٍ، عَادٍ)

٢. کوم شيان دي چې په آيت کې حرام ګڼل شوي دي؟

٣. د مردارو حيواناتو له ډلې څخه کوم حيوانات مستثنا دي؟ په نبوي حديث يې ثابت کړئ.

٤. حرامه وينه کومه ده؟ واضحه يې کړئ.

٥. له ﴿وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ﴾ څخه مراد څه شی دی او ولې د محرماتو په ډله کې راغلي دي؟

٦. مسلمان په کوم حالت او د کومو شرطونو لاندې کولای شي له حرامو شيانو ګټه واخلي؟

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکي دې د بېلابېلو حرامو خوړو د صحي او ټولنيزو زيانونو په اړه شل کرښې مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د الله ﷻ په لار کې انفاق (مال لګول)

قال الله تعالى: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۞ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۞ قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [البقرة: ٢٦١-٢٦٤]

د ځینو کلمو معناوې

- **يُضَاعِفُ:** زیاتوي، څو برابره کوي يې.
- **مَنّاً:** احسان بارول، د خیراتونو یادونه د فخر، وياړ او غوره والي غوښتلو په نیت.
- **أَذىً:** آزار ورکول په بده او ناوړه خبره چې عزت ته يې زيان ورسيږي.
- **قَوْلٌ مَعْرُوفٌ:** نیکه او ښه وینا.
- **مَغْفِرَةٌ:** ښښنه د فقیر او درویزه ګر له بد چلن څخه تېرېدنه.
- **غَنِيٌّ:** ذاتي بډای چې هیڅکله نه محتاجیږي.
- **حَلِيمٌ:** عفوه کوونکی، جزا ورکولو ته بېړه نه کوونکی.
- **صَفْوَانٍ:** ښوه يه تيږه.
- **وَابِلٌ:** سخت باران.
- **صَلْداً:** لغړه، له خاورو پاکه.

ژباړه

کوم خلك چې خپل مالونه د الله ﷻ په لاره کې لګوي د هغو د لګښت مثال داسې دی، لکه چې یوه دانه وکرله شي او له هغې نه اووه وږي زرغون شي او په هر وږي کې سل داني وي، په همدې ډول کله چې د چا عمل ته د الله ﷻ خوښه شي، زياتوالی پکې راولي هغه هم پراخوونکی او هم د علم څښتن دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم خلك چې خپل مالونه د الله ﷻ په لار کې لګوي او له لګښت نه وروسته پاسلونه نه کوي (احسان نه بار وي)، نه آزار ورکوي، د هغو ثواب د هغو له رب سره دی او پر هغو څه ویره، ترهه، غم او خپګان نشته.
یوه خوږه خبره کول او له یوې ناوړې خبرې نه تېرېدل له هغه خیرات نه ډېر ښه دي چې وروپسې ازاروول وي، الله ﷻ بې نیازه دی او زغم د هغه صفت دی.
ای مؤمنانو! خپل خیراتونه په پاسلونه او ازار رسولو د هغه چا په څېر مه باطلوئ چې خپل مال مازې خلکو ته د ښودلو لپاره لګوي، نه یې پر خدای ﷻ ایمان وي او نه د آخرت په ورځ، د هغه د لګښت مثال داسې دی، لکه: یوه ښویه تیږه چې دوړه پرې ناسته وي، کله چې سخت باران پرې ووریږي، ټوله دوړه ترې یوسي او تیږه هماغسې ښویه سوتره پاتې شي. دې خلکو چې په خپل ګومان سره د خیرات کومه نیکي ګټلې ده له هغې نه هیڅ شی، د هغو لاس ته نه ورځي او کافرانو ته الله ﷻ سمه لاره نه ښیي.

تفسیر

د نازلېدلو سبب

د یو روایت له مخې دا مبارک آیت ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ...﴾ د حضرت عثمان بن عفان او عبد الرحمن بن عوف په هکله نازل شوی. عثمان بن عفان د تبوك په غزا کې د اسلام لښکر مجهز کړ او عبدالرحمن بن عوف خپله نیمه پانګه، چې څلور زره درهمه وه، د تبوك د غزا په خاطر د اسلام پیغمبر ﷺ ته وړاندې کړه . د الله رسول ﷺ داسې دعا ورته وکړه: الله ﷻ دې په هغه څه کې چې خیرات او صدقه دې کړل او په هغه څه کې چې ځان ته دې وسپمول، برکت واچوي. همدارنګه د عبدالرحمن بن سمره د روایت مطابق کله چې عثمان بن عفان زر دیناره د نبی کریم ﷺ په حضور کې کېښودل، نبي کریم ﷺ د خوشحالۍ په حال کې دا روپۍ په خپلو مبارکو لاسونو لاندې باندې کولې، ویې فرمایل:" لویه خدایه، زه هم ترې راضي شوم او ته هم ترې راضي اوسه."

د الله ﷻ په لار کې د مال لګولو څو برابره اجر

مفسرینو کرامو ویلي دي چې د ذکر شویو آیتونو حکم هر هغه مخلص نفقه ورکوونکي ته شامل دی چې خپل مال یې د الله ﷻ په لاره کې لګولی وي، قرآن کریم یې حالت د هغه تخم له دانې سره تشبیه کړی چې په حاصلخیزه ځمکه کې شنه شي، ښه وده وکړي او اووه وږي راوباسي چې په هر وږي کې سل دانې وي. دا ښایسته تشبیه هغه روښانه تعبیر دی چې الله تعالی د خپلو مؤمنو بندګانو د سوچه او ښایسته عملونو اجر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثواب داسې درنوي، لکه: هغه روغه دانه چې په ښه حاصل ورکوونکې ځمکه کې وکرل شي او ښه زيات حاصل ورکړي.
بيا مبارک آيت بيانوي چې الله تعالی د الله په لارکې د مال لګوونکو اجر او ثواب څو برابره کوي، بلکې د صدقې او مال لګولو اجر او ثواب د انفاق کوونکي حالت ته په پام سره تر اووه سوه چنده زيات ورکوي. لکه: چې الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿والله يُضَاعِفُ لِمَن يَشَآءُ﴾. هرکله چې صدقه په خالص نيت له سالم زړه څخه، له پاک نفس څخه او د حلال مال څخه په مناسب ځای کې ورکړل شي، په باوري توګه د هغې ثواب څو برابره، بلکې بې حسابه دی، ځکه د الله ﷻ فضل، احسان او ښېنه حدود نه لري. له همدې امله مبارک آيت په دې لويه وعده ختم شوی: ﴿والله وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ يعنې په خپل پراخ فضل او علم سره هر انسان ته د ده د نيت او عمل برابر بدله ورکوي.

احسان باړول او ازار رسول صدقې باطلوي

وروسته آيت کې پر محتاج او درويزګر باندې د صدقه کوونکي احسان باړول او ازار رسول په سختو ټکو غندل شوي دي. دغه مبارک آيتونه ټينګار کوي، لکه: څرنګه چې الله ﷻ تعالی د مخلصانه صدقې او د الله ﷻ په لاره کې د لګښت اجر او ثواب څو برابره کوي او خاوند يې له هرډول ويرې او انديښنو څخه په خپل امان کې ساتي، په همدې اندازه هغه صدقه او انفاق چې د ريا او احسان باړولو او ازار رسولو سره مل شي، باطل او بې اغېزې کيږي او څښتن يې په دنيا او آخرت کې د سخت عذاب وړ ګرځي. په مبارک آيت کې د احسان باړولو او ازار رسولو څخه مقصد دا دی چې صدقه کوونکی د توهين او سپکولو په نيت صدقه اخستونکي ته خپله مرسته او صدقه وريادوي او احسان پرې اچوي او يا په بل ډول ورته ضرر او زيان رسوي. له همدې امله الله پاک فرمايي چې فقير، محتاج او درويز ګر ته نېکه خبره کول له هغې صدقې څخه غوره دي چې له ضرر او زيان سره مله وي، ځکه نېکه خبره او د درويزګر د ټينګار په مقابل کې هغه ته عفوه او ښېنه، له يوې خوا د درويزګر د نفس د پاکۍ، مينې او محبت لامل ګرځي او له بلې خوا اجر او ثواب پرې حاصلېږي، خو هغه صدقه او انفاق چې له احسان او منت سره مل وي، د فقير او محتاج د زړه ماتيدو او بې عزتی لامل ګرځي او د هغه رنځ او درد زياتوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام د پیغمبرﷺ صحیح حدیث دی چې: «الکلمة الطیبة صدقة»[۱] یعنې: ښه خبره صدقه ده.

وروستي آیت د تهدید او وېرولو په لهجه مؤمنانو ته خطاب کړی او په صدقه کولو کې یې له احسان بارولو او ضرر رسولو څخه منع کړي دي، ځکه احسان بارول او ضرر رسول د صدقې او مال لګولو ثواب د اللهﷻ په نزد له منځه وړي او صدقه کوونکی د خلکو له منني او احسان څخه هم محروموي. له ابن عباس رضی الله عنهما څخه روایت دی چې د اللهﷻ پیغمبرﷺ فرمایي: "لا یدخل الجنة مدمن خمر، ولا عاق لوالدیه، ولا منّان"[۲] یعنې: عادتي شراب څښونکی، د مور او پلار عاق(نامنونکی) اولاد او احسان باروونکی جنت ته نه شي داخلیدای.

مبارک آیت هغه صدقه چې احسان بارول او ځورول ورسره مل وي، له هغه منافق سره تشبیه کړي چې د ریا او ځان ښودني په خاطر صدقه کوي او د اللهﷻ له اجر او ثواب څخه محروم وي. مبارک آیت مؤمنانو ته خطاب کوي چې خپلې صدقې او نفقې په احسان بارولو او ځورولو مه باطلوئ، ترڅو د هغه منافق په څېر نه شئ چې ریایي او نمایشي اعمال یې له منځه تللي وي. د احسان بارولو او ځورولو سره مل صدقه د هغې تیږې په څېر ده چې لږه دوړه پرې پرته وي، خو د سخت باران د اوریدو له امله تیږه له دوړو او ګرد څخه پاکه شي او هیڅ حاصل نه ورکوي.

د منافق د ریایي اعمالو حالت همداسې دی چې د اللهﷻ په دربار کې اجر او ثواب نه لري او نه له هغه څخه څه ګټه په لاس راوړي او اللهﷻ کافرانو ته چې کفر یې پر ایمان غوره ګڼلی، د ګټې په لوري هدایت نه کوي.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې په صدقې او مال لګولو کې د احسان د بارولو او ځورولو په هکله څو داسې نمونې، چې زموږ په ټولنه کې رواج لري، بیان کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له مبارکو آیتونو څخه لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کیږي:

- ❖ د صدقه کوونکي لپاره د صدقې اونفقې غوره والی او د هغې ګټې او پایلې.
- ❖ د اللهﷻ په لارکې په مال لګولو باندې د احسان اچولو او ځورولو حراموالی.

۱- صحیح البخاری، صحیح مسلم حدیث ۱۰۰۹.
۲- النسائي في سننه الکبری ج ۳/ ص ۱۷۶ حدیث: ۴۹۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ په دنيا کې د خلکو له منني او احسان او په آخرت کې د الله ﷻ له اجر او ثواب څخه د احسان باروونکي صدقه ورکونکي بې برخې والی.
❖ محتاج او فقير ته په ښه اونيکه خبره ځواب ورکول او درويزه گرته د نبي کريم ﷺ د حديث "**الكلمة الطيبة صدقة**". سره سم د سوال په ټينگار او بد خويي عفوه او تېريدنه.
❖ د ريا حراموالی، لکه: چې پيغمبر ﷺ فرمايي: "وَإِيَاكُمْ وَالرِيَاءَ فَإِنَّه الشِرْكُ الأَصْغَرِ". يعني: له ريا څخه پرهيز وکړئ ځکه ريا وړوکی شرک دی.

پوښتني

۱. لاندې کلمې او لغات معنا کړئ:
(يُضَاعِفُ– مَنّاً– أَذىً– مَغْفِرَةٌ– صَفْوَانٍ– وَابِلٌ– صَلْداً)
۲. ددې آيت ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ﴾ د نزول لامل شرحه کړئ؟
۳. الله پاک کوم ډول صدقې قبلوي؟
٤. الله ﷻ څرنگه صدقې ځو برابره کوي؟ په مبارک آيت استدلال وکړئ.
۵. له احسان او ځورولو سره مل صدقه څرنگه ده؟ دمثال په ترڅ کې يې شرحه کړئ.
٦. د درويز گر په وړاندې نېکه خبره صدقه ده، د دې جملې معنا روښانه کړئ.
۷. الله تعالی هغه صدقه ورکوونکی چې په صدقې پسې احسان اچوي او ځورول کوي له جنته محروم کړی، په دې هکله حديث نقل کړئ.
۸. مبارک آيت هغه صدقه ورکوونکی چې له صدقې څخه وروسته احسان باروي او يا ځورول کوي له ريا کار منافق سره تشبيه کړی. دا تشبيه شرحه کړئ.
۹. له احسان او اذيت سره مل صدقه په آخري آيت کې څرنگه تشبيه شوې ده؟ واضحه يې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

په قران کريم کې انساني مساوات

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۞ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ [الحجرات: ۱۳-۱۵]

د ځينو کلمو معناوې

شُعُوبًا: د شعب جمع، ډېر خلک چې يو واحد اصل سره جمع کړي وي.

قَبَائِلَ: د قبيلې جمع ده د شعب يوه څانګه.

لِتَعَارَفُوا: ترڅو له يو بل سره وپېژنئ.

أَكْرَمَكُمْ: ستاسو تر ټولو درووند او عزتمن.

لَا يَلِتْكُمْ: له تاسو څخه نه کموي.

لَمْ يَرْتَابُوا: شک او شبهه يې ونه کړه.

ژباړه

اى خلکو! موږ تاسې له يوه نارينه او يوې ښځې څخه پيدا کړئ او بيا مو تاسې قومونه او قبيلې وګرځولئ، ترڅو يو تر بله وپېژنئ. په حقيقت کې د الله ﷻ په نزد له تاسې نه تر ټولو زيات عزتمن هغه څوک دى چې په تاسو کې تر ټولو زيات پرهېزګار وي. په باوري ډول الله ﷻ پر هر څه پوهېدونکى او باخبره دى.

اعرابو(دکلي او بانډې اوسيدونکو) وويل: موږ ايمان راوړى. دوى ته ووايه تاسو ايمان نه دى راوړى، بلکې داسې ووايئ چې موږ اطاعت کوونکي شو، ايمان لا تر اوسه ستاسې په زړونو کې داخل شوى نه دى. که تاسې د الله ﷻ او د هغه د رسول فرمانبرداري غوره کړئ، نو هغه به ستاسې د عملونو په اجر کې څه کموالى را نه ولي. په باوري ډول الله ﷻ غفور او رحيم دى.

په حقيقت کې خو مؤمنان هغه دي چې پر الله ﷻ او د هغه پر پيغمبر ﷺ يې ايمان راوړ. بيا هغوى څه شک ونه کړ او په خپلو مالونو او سرونو سره يې د الله ﷻ په لاره کې جهاد وکړ. هغوى رېښتوني خلک دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

د بشريت د اصل يووالى

الله تعالی په لومړني مبارك آيت كې ټول انسانان مخاطب كړي او ټينګار يې كړى چې تاسې مې له يو واحد اصل څخه پيداكړي يئ چې آدم او حوا دي. بيا مې تاسې د كورنيو او قبيلو او ډلو په بڼه وګرځولئ، ترڅو د نسب، خپلولى، قبيلو او ډلو په پېژندلو سره د يوې روغې او نيكې ټولنې په منځ ته راوړلو يو له بل سره مرسته وكړئ، نه د حيواناتو په څېر چې خپل اصل او نسب نه پېژني او د عقل او پوهې له نعمت څخه محروم دي. په دې وجه قرآن كريم د داسې انساني وحدت لپاره دعوت كوي چې د عدل، مساوات، محبت او وروروګلوۍ پر بنسټ ولاړ وي.

بايد وپوهېږو چې په نړۍ كې د پرمختګونو او تمدنونو رامنځته كېدل د انسانانو له يو بل سره د پېژندګلوۍ نتيجه ده، ځكه پېژندګلوي تفاهم رامنځته كوي او تفاهم د تعاون لامل كيږي. همدارنګه قرآن كريم په دې مبارك آيت كې د رنګ، نژاد او جنسيت توپيرونه په پام كې له نيولو سره پرته، د انسان حقوق اعلان كړي چې ټول انسانان په نسب كې سره ورونه دي او د دوى انساني عزت او كرامت خوندي دى، ځكه انسان د الله ﷻ عزتمن مخلوق او د ځمكې پر مخ د ده خليفه دى. ټول انسانان يو واحد اصل ته رسيږي چې آدم او حوا عليهما السلام دي، خو هغه څه چې د دوى ترمنځ د غوره والي معيار دى هغه ديني ارزښتونه او د الله ﷻ او رسول اطاعت او پيروي ده. د اسلام ستر پيغمبر ﷺ فرمايلي: "إن الله لا ينظر إلى صوركم وأموالكم، ولكن ينظر إلى قلوبكم وأعمالكم"[(۱)] يعني الله ﷻ ستاسو څېرو او سرمايو ته نظر نه كوي، بلكې ستاسو زړونو او عملونو ته ګوري.

په دې ترتيب قرآن كريم د بشريت ټول اختلافات او توپيرونه يوې خوا ته پريښې او انسانان يې د توحيد او تقوا تر بيرغ لاندې راوستلي دي، ترڅو د يو بل په مرسته او كومك د الله ﷻ عبادت وكړي او د خپلولۍ او عصبيت له ټولو ډولونو او جاهلانه دعوو او نانديرو څخه ځانونه ليرې وساتي، لكه: څرنګه چې د اسلام پيغمبر ﷺ اعلان كړى: «كلكم بنو آدم، وآدم خلق من تراب. ولينتهين قوم يفتخرون بآبائهم، أو ليكونن أهون على الله تعالى من الجعلان»[(۲)] يعني تاسو ټول د آدم اولاده ياست او آدم له خاورې پيدا شوى. بايد هر قوم يا ډله په اصل او نسب له وياړ څخه ځان وژغوري، پرته له هغه څخه د الله تعالى په دربار كې به له «جِعلان»[(۳)] څخه هم ټيټ او بې ارزښته وي.

۱- روايت مسلم.

۲- تهذيب سنن أبي داؤود ج۲/۴۷۱.

۳- (جعلان) دجيم په زير هغه وړه حشره ده چې د حيواناتو د خوشايو سره ژوند كوي او خوراك يې د حيواناتو نجاست دى او هركله چې خوشبويي ورته ورسيږي مري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ايمان او اسلام نعمت

وروسته له دې چې قرآن مجيد دا اصل اعلان او تثبيت کړ چې ټول انسانان يوې مبدې او اصل ته راګرځي او دغوره والي او بهترۍ معيار د بني ادمانو په منځ کې تقوا او نيک عمل دی، بيا مبارکو آيتونو بيان کړی چې يوازې د ايمان کلمه کافي نه ده، بلکې بايد قلبي تصديق او د اسلام د اوامرو او نواهيو ظاهري اطاعت او عملي التزام ورسره ملګری وي، ترڅو الله ﷻ ته د منلو وړ وګرځي.

په نبوي پير کې په بانډه چيانو کې داسې کسان وو چې په ژبه يې د ايمان دعوه کوله، خو زړونه يې په دنيا او دنيوي ګټو مشغول وو، نو ځکه الله تعالی خپل پيغمبر ﷺ ته امر وکړ هغوی ته ووايی چې يوازې په ژبه د ايمان په ځرګندولو تاسو حقيقي مؤمنان نه ګڼل کيږئ، ترڅو زما رسالت تصديق نه کړئ او د الله او رسول ټولو اوامرو او نواهيو ته تسليم نشئ. په دې توګه مبارکو آيتونو د ايمان حقيقت بيان کړی، فرمايي: ﴿إِنَّمَا المؤمنون الذين آمَنُواْ بالله وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُواْ وَجَاهَدُواْ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ الله أولئك هُمُ الصادقون﴾ يعني حقيقي مومنان هغه کسان دي چې پر الله ﷻ او د الله ﷻ پر پيغمبر ﷺ ايمان راوړي او په خپلو عقيدوکې هيڅ شک او شبهې ته لاره نه ورکوي او پر باطل باندې د حق د برلاسی په لار کې ځان او مال نه سپموي، همدا رښتيني مؤمنان دي.

مفسرين وايي: دغه مبارک آيت په دې دلالت کوي چې ايمان د اسلام په نسبت خاص دی، لکه څرنګه چې د جبرايل په حديث کې لومړی د اسلام پوښتنه شوې بيا د ايمان او وروسته د احسان. يعني له عام څخه خاص ته ارتقا شوې ده، نو ايمان او اسلام يو د بل بشپړوونکي دي او يو پرته له بل کفايت نه کوي.

د يو روايت له مخې په نهم هجري کال چې د(عام الوفود) په نامه ياد شوی، د بنی اسد د قبايلو هيئت له خپلو زياتو وګړو سره د پيغمبر ﷺ حضور ته راغی او خپل اسلام يې اعلان کړ. د احسان بارولو په قصد يې د الله پيغمبر ﷺ ته ځرګنده کړه چې موږ د خپلې قبيلې له ټولو وګړو سره پرته له جنګه اسلام راوړ، په داسې حال کې چې نورو قبايلو له تاسره جنګونه وکړل. دوی په دې کلمو سره غوښتل په پيغمبر ﷺ احسان بار کړي او په عين حال کې سوغاتونه او ډالۍ ترلاسه کړي. په دې وخت کې د الحجرات سورت آخري مبارک آيتونه د دوی په هکله نازل شول او امر يې وکړ چې د اسلام راوړلو په دعوه پر پيغمبر ﷺ باندې احسان مه باروئ، بلکې که تاسو په خپله دعوه کې رښتيني ياست بايد د پروردګار د احسان مننه وکړئ چې تاسو يې د ايمان او اسلام په نعمت مشرف وګرځولئ. مبارکو آيتونو د دوی پټ نيتونه ښکاره کړل او د اسلام د پيغمبر ﷺ په ژبه يې دوی ته ښوونه وکړه چې يوازې په ژبه د ايمان دعوه ونه کړي، بلکې دا ايمان په زړونو تصديق کړي او د الله ﷻ او د الله د رسول د ټولو اوامرو او نواهيو په وړاندې تسليم او غاړه کيږدي، ترڅو ايمان يې د الله ﷻ په وړاندې د قبول وړ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مبارک آیت یو لوی اصل تثبیت او تأییدوي چې ډېر وختونه انسانان او حتی ځینې مؤمنان هم له هغه څخه غافل او بې پروا وي. په اصل کې لوی نعمت چې الله تعالی یې د ځمکې پر مخ په کوم بنده پیرزو کوي، د ایمان نعمت دی چې له ټولو نعمتونو څخه غوره او لوړ دی. د ایمان نعمت چې هرکله د انسان په زړه کې ځای ونیسي، نوبل هېڅ شی به له هغه څخه لوړ او ارزښتناک نه وي. انسان د ایمان په نعمت سره له خپل اصل او مبدأ خبرېږي او له خپل پیداکوونکي او پالونکي سره اړیکې پیدا کوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي.

- ❖ د ټولو انسانانو پیدایښت یو واحد اصل (آدم ﷺ) ته راګرځي.
- ❖ په نسب او نژاد ویاړ کول حرام دي.
- ❖ انساني توپیرونه د پېژندنې او له یو بل سره د مرستې لپاره دي، نه دا چې یو پر بل غوره والی رامنځته کړي.
- ❖ د انسانانو په منځ کې د غوره والي او عزت معیار تقوا ده.
- ❖ له عملي مخالفت سره په ژبه د ایمان څرګندونه اسلام ته د قبول وړ نه ده.
- ❖ ایمان د اسلام په پرتله خاص دی.
- ❖ د توکم، ژبې، سیمې او سمت پر بنسټ د انسانانو تر منځ توپیر کول حرام دي.

پوښتنې

۱. قرآن کریم د انسانانو د پیدایښت اصل څرنګه ویني؟ په قرآني آیت استدلال وکړئ.
۲. د انسانانو ترمنځ توپیر او اختلاف او په قبیلو او ډلو د دوی وېش څه فایده لري؟
۳. د غوره والي او بهترۍ معیار د قرآن کریم له نظره څه شی دی؟ د قرآني آیت په رڼا کې یې واضح کړئ؟
٤. په نسب، توکم او ژبې ویاړ کول د اسلام له نظره څه حکم لري؟ په آیتونو او نبوي احادیثو یې واضح کړئ.
۵. کومې قبیلې د خپل اسلام راوړلو احسان په پیغمبر ﷺ باندې اچولو او د قرآن ځواب دوی ته څه و؟
٦. د ایمان او اسلام ترمنځ توپیر څه دی؟

کورنۍ دنده

د انساني مساوات اصل او د انسانانو ترمنځ د غوره والي معیار په نظر کې ونیسئ او په دې هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه

قال الله تعالی: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا۝ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا۝ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا۝ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا۝ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ [الفرقان: ۶۳-۶۷]

د ځینو کلمو معناوي

هَوْنًا: په عزت او آرامتیا.

قَالُوا سَلَامًا: روغه خبره او له ګناه څخه منع کوونکې.

سُجَّدًا وَقِيَامًا: سجده کوونکي، په تهجد لمانځه کې درېدونکي.

غَرَامًا: پیوست او ملګری.

سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا: بد اوناوړه استوګنځی.

لَمْ يُسْرِفُوا: اسراف اوله حده تېریدنه یې ونه کړه.

لَمْ يَقْتُرُوا: تنګي یې ونه کړه، بخل یې ونه کړ.

قَوَامًا: اعتدال د اسراف او بخل ترمنځ.

ژباړه

د رحمان ذات اصلي بندګان هغه دي چې پر ځمکه باندې آرام ځي او که جاهلان یې مخې ته راشي ، نو وایي تاسې ته سلام.

هغه کسان چې د خپل پروردګار په وړاندې په سجدو او قیام شپې تېروي.

هغه کسان چې دعاګانې کوي چې ای زموږ پروردګاره! موږ د دوزخ له عذابه وساته! بیشکه دهغه عذاب راپسې کېدونکی دی.

هغه ډېر ناکاره استوګنځی او ځای دی.

هغه کسان چې کله لګښت کوي، نو نه بې ځایه لګښت کوي اونه بخیلي کوي، بلکې دهغو لګښت د دغو دواړو سرحدونو په منځ کې په منځلاریتوب ولاړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه

کله چې پېغمبرﷺ مشرکان د رحمان خدایﷻ عبادت ته راوبلل، نو هغوی په انکار او جاهلانه توګه پوښتنه وکړه، رحمان څوک دی؟ الله تعالی په دې مبارکو آیتونو کې خپل خاص بندګان د« رحمان د بندګانو» په نامه وستایل او د دوی صفتونه یې وشمېرل، ترڅو د هغو په واسطه رحمان خدایﷻ ښه وپېژندل شي. په دې مبارکو آیتونو کې الله تعالی مؤمنانو ته، چې دوی یې خپل ځان ته منسوب کړل، د ﴿ عِبَادُ الرَّحْمَنِ ﴾ د عزت او غوره والي مقام وباښه.

دې مبارکو آیتونو د سورت تر پایه د الله ﷻ خاص بندګان په اتو مبارکو صفتونو ستایلي دي. د الله ﷻ د دې خاصو بندګانو صفتونه د دوی له نفسونوسره، د دوی له پروردګار سره، له ټولنې سره او د ټولنې له پاکۍ او پرمختګ سره چې دوی په کې ژوند کوي تړاو لري. په دې ترتیب ټول هغه صفتونه چې مبارکو آیتونو د رحمن ذات د خاصو بندګانو لپاره بیان کړي دي په څلورو محورونو کې خلاصه شوي دي.

ددې صفتونو یوه برخه په دیني او ایماني کمالاتو پورې اړه لري چې مؤمنان په دې کمالاتو ستایل شوي او په ﴿ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا ﴾ مبارک آیت کې لیدل کیږي.

دویمه برخه د مشرکانو او فاسقانو ناوړه او د ګمراهۍ صفتونه راښیي چې مؤمنان باید له هغو څخه ځان وژغوري او دا صفتونه په﴿وَالذِيْنَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللهِ إلهاً آخَر..﴾ اوپه نورو وروستیو آیتونوکې لیدل کیږي.

ددې صفتونو یوه بله برخه د اسلام له لارښوونو څخه عبارت ده چې رښتیني مؤمنان باید په هغو عمل وکړي او لازم یې وګڼي چې هغه: ﴿ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا﴾ او ﴿ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا﴾ او د سورت نور آیتونو دي.

د دې غوره او نیکو صفتونو بله برخه د ژوند د حالت سمون او ښه کول دي چې مؤمنان یې د الله ﷻ له درباره غواړي، ترڅو الله ﷻ یې وریېرزو کړي چې دا مبارک آیتونه ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾ یې رانغاړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خلکو سره ښه چال چلند

د رحمان ذات د خاصو بندګانو له صفتونو څخه دا دي چې کله د ځمکې پر مخ روان وي، نو په خاکسارۍ او تواضع سره ځي ﴿الذين يمشون على الأرض هوناً﴾. هدف دا چې د متکبرو، مغرورو، بدکارو او مفسدينو په څير په لاره نه درومي، بلکې په آرام، عزت او تواضع ګرځي، هو! په لاره تلل د انسان شخصيت څرګندوي، لکه: چې الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿وَلاَ تَمْشِ فِي الأرض مَرَحاً إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الأرض وَلَن تَبْلُغَ الجبال طُولاً﴾ [الإسراء: ۳۷] يعني: د ځمکې پر مخ په ناز، وياړ اونخرو مه ځه! يقيناً ته نه په خپل قدم ځمکه شکولی شې اونه په لوړوالي کې غرونوته رسيدای شې. البته پر لارې له درونده تګ څخه دا مطلب نه دی چې سړی د عجز او کمزورۍ او يا د تظاهر په ډول پر لاره لاړ شي، پيغمبرﷺ چې کله پر لاره تللو داسې به معلومېده چې ځمکه يې ترپښو لاندې کش کيږي. همدارنګه عمربن خطابؓ يوځوان وليد چې ډېر نرم او په مات زړه پر لاره روان دی، نوله هغه څخه يې پوښتنه وکړه: په تاڅه شوي دي؟ آيا ناروغ يې ؟ ځوان ووېل نه، نو دغه وخت حضرت عمرؓ هغه ځوان پر دُره وواهه او ده ته يې امر وکړ چې پر لاره ښه تکړه او جګ جګ ولاړشي(۱). اسلام دعزت او قوت دين دی اوعزت او قوت له تکبر سره توپير لري، لکه: څرنګه چې په غرور او تکبر پر لاره تلل حرام او ناوړه کار دی په همدې توګه په کمزورۍ، ستومانی او تظاهر تګ هم د اسلام له نظره بد او د منلو وړ نه دی.

همدارنګه دا د رحمان ذات بندګان چې کله په خپلو معاملو کې له ناپوهو او جاهلانو سره مخامخ کيږي له هغوی سره په بالمثل چال چلند معامله نه کوي او بدی ته په بدی ځواب نه ورکوي، بلکې د سلام په ويلو او حکيمانه خبرو د دوی له شر څخه ځان په امن کې ساتي، البته نه د بيوسۍ او ويرې له امله، بلکې له دې امله چې وخت ضايع نشي او هسې په بې ګټې کار بوخت نشي، نو د داسې خلکو په خبرو دې سترګې پټې او غوږونه کاڼه کړي.

فعاليت

پر لارې د تکبر او غرور او يا تظاهر له مخې تګ په اړه په خپلو کې خبرې اترې وکړئ او له خپل چاپېريال، ماحول او ټولنې څخه څو نمونې وړاندې کړئ.

۱- التفسيرالوسيط للطنطاوی، تفسير آيت ۶۳ سوره‌ء الفرقان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رحمان پروردګار عبادت

هغه څه چې وويل شول د الله تعالی د خاصو بندګانو صفتونه او په ورځنيو چارو کې د خلکو سره د هغوی د چلن په اړه وو، خو د شپې له خوا د الله ﷻ په دربار کې د دوی دنده د خپل پروردګار عبادت، دعا او هغه ذات ته زاری دي: ﴿وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَقِيَاماً﴾ د رحمان خدایﷻ خاص بندګان هغه کسان دي چې د شپې څه برخه د سجدو او قيام په حال کې د خپل پالونکي په حضور کې تېروي، ځکه شپه د خشوع ښه وخت او بنده په کې له ريا څخه خوندي وي. بيا مبارك آيت د رحمان «الله» د خاصو بندګانو له دعاګانو څخه يوه ګوښه بيانوي او فرمايي: ﴿والذين يَقُولُونَ رَبَّنَا اصرف عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ﴾ پروردګاره! د جهنم له عذاب څخه مو وساته چې سخت هلاکوونکی او دردوونکی عذاب دی. دا خشوع، زاری او وېره د الله ﷻ د رښتينو بندګانو د ژور ايمان او تصديق ثمره ده.

په انفاق کې اعتدال او ميانه روي

د رحمان خدایﷻ د خاصو بندګانو بل صفت، اعتدال او ميانه روي ده چې له اسراف او بخل دواړو څخه پرهيز کوي او په منځنۍ لاره درومي: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾. ځکه چې اسراف او بخل دواړه ناوړه خويونه دي او دواړه خويونه د وګړو او ټولنې د فساد لامل ګرځي. اسراف د افرادو او ټولنې د نفسونو او مالونو فاسدوونکی دی. همدا راز بخل او سختي د ټولنې د آبادۍ او سوکالۍ په لاره کې له مال څخه د ګټې د نه اخيستلو لامل ګرځي چې په دې توګه دواړه ناوړه صفتونه دي او په ټولنه کې د زيان او ستونزو د رامنځته کېدو لامل ګرځي. په مال لګولو کې اعتدال اوميانه روي د هوښيارانو له ځانګړتياوو او د ايمان له صفتونو څخه شمېرل کېږي چې ټولنې ته نيکمرغي، سوکالي او آرامي راولي.

دا يوه برخه د رحمان خدایﷻ د خاصو بندګانو ځينې صفتونه دي چې قرآنکريم په پورتنيو مبارکو آيتونو او د دې سورت په وروستيو آيتونو کې ذکر کړي دي او د همدې نيکو صفتونو په خاطر قرآنکريم د الله ﷻ خاصو بندګانو ته د جنت د ډېرو لوړو درجو او تل پاتې نعمتونو زيری ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست گټې او لارښوونې

په دې لوست کې گټې او لارښوونې په لاندې ډول دي:

❖د رحمان خدایﷻ د خاصو بندگانو د صفتونو بیان چې د دوی د صفتونو د پېژندنې په وسیله د رحمان پروردگار پېژندنه لازیاته حاصلېږي.

❖په تگ کې د وقار، اطمینان او آرامۍ فضیلت.

❖په نیکۍ سره د بدۍ د ځواب ورکولو فضیلت.

❖په عبادت سره د شپې په ویښه تېرولو او د دوزخ له اوره د وېرې فضیلت.

❖د اللهﷻ په لاره کې په اعتدال اومیانه روۍ سره د مال لگولو فضیلت او د اسراف او بخل دواړو ناوړو خویونو څخه ځان ساتل.

پوښتنې

۱- دلاندې کلمو او لغاتو معناوې څرگندې کړئ:

(هَوْنًا- قَالُوا سَلَامًا- غَرَامًا- سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا- لَمْ يُسْرِفُوا- لَمْ يَقْتُرُوا- قَوَامًا)

۱.د لوست د آیتونو د نزول سبب او مناسبت شرحه کړئ؟

۲.دا چې په آیت کې د بندگانو نسبت رحمان ذات ته شوی، څه مفهوم افاده کوي؟

۳.په مبارک آیت کې په وقار او آرامۍ سره له تگ څخه مطلب څه دی؟ واضح یې کړئ.

٤.په ورځ او شپه کې د اللهﷻ د خاصو بندگانو صفت د مبارک آیت په رڼا کې شرحه کړئ.

٥.د اللهﷻ د خاصو بندگانو صفت په صدقه او نفقه کې څرنگه دی وضاحت ورکړئ.

کورنۍ دنده

د(الفرقان) سورت د وروستیو آیتونو په رڼاکې د اللهﷻ د خاصو بندگانو د صفتونو او اعمالو د نتیجې په هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسم لوست

د ټولنې په تهذيب کې د مؤمنانو ونډه

قـال الله تعـالى: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۞ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ۳۰-۳۱]

د ځینو کلمو معناوې

يَغُضُّواْ: ټیټې کړي، ځان وساتي.

أزكى لَهُمْ: ډېره پاکه کړنلاره ده دوی ته.

وَلاَ يُبْدِينَ: نه دې ښکاره کوي.

زِينَتَهُنَّ: خپل ښايست.

بِخُمُرِهِنَّ: خمر د خمار جمع ده، هغې جامې ته ويل کيږي چې ښځې پرې خپل سر او گريوان پټوي(پړونی).

جُيُوبِهِنَّ: جيوب د جيب جمع ده، جيب گرېوان ته ويل کيږي.

ژباړه

ای پیغمبره! مؤمنانو ته ووايه چې خپلې سترگې ټيټې او د شرم ځايونه پټ وساتي. دا د هغوی لپاره ډېره پاکه کړنلاره ده. هغوی چې څه کوي الله ﷻ پرې خبريږي.

مؤمنو ښځو ته ووايه چې خپلې سترگې ټيټې وساتي او د خپلو شرم ځايونو ساتنه دې وکړي او خپل ښايست او سينگار (دزينت ځايونه) دې نه ښکاره کوي، مگر هغه چې په خپله څرگند شي او په خپلو گريوانونو دې خپل پوړني واچوي، هغوی دې خپل زينت او سينگار نه ښکاره کوي، مگر خپلو مېړونو، پلرونو، د مېړونو پلرونو، خپلو زامنو، د مېړونو زامنو(بنزيانو)، ورونو، وريرونو، خوريونو، مؤمنو ښځو، خپلو مريانو، خپلو هغو ترلاس لاندې نارينه وو ته چې ښځو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته حاجت ونه لري او هغه ماشومانو ته چې لا تراوسه پوره د ښځو له پټو خبرو سره اشنا شوي نه دي اوهغوی دې په ځمکه باندې په زوره په داسې شان تګ نه کوي چې دهغوی د پټ کړي سینګار خلکو ته معلومات وشي. ای مؤمنانو! تاسې ټول په ګډه الله ﷻ ته توبه وباسئ ښایي چې برى درپه برخه شي.

تفسیر

نامحرمو ته له کتلو څخه ډډه کول

د النور مبارک سورت له اخلاقي بې لاریو او ټولنیزو مفاسدو څخه د فرد، کورنی او ټولنې د ژغورنې په موخه ډېر احکام لري. الله ﷻ د النور سورت په لومړیو آیتونو کې زنا حرامه ګرځولې او د زنا مرتکب ته یې درنه جزا ټاکلې ده. په دې مبارکو آیتونو کې الله تعالی د وقایوي درملو په توګه سړیو اوښځو ته د سترګو په ټیټولو او نامحرمو ته په نه کتلو امر کړى دى چې د ګناهونو کندې ته له لویدلو څخه خوندي شي. اسلامي ټولنه له اخلاقي مفاسدو وژغورل شي او د تهذیب او پرمختګ په لاره ګامونه واخلي.

لکه: چې پوهېږو انسانان ګڼ خواس لري، چې د دې حواسو په وسیله مختلف شیان درک کوي، مثلا په غوږونو اوري، په پوزه شیان بویوي، په ژبه خبرې کوي او مزه څکي، خو تر ټولو مهم حس چې انسان جنسي خواهشاتو اوغرایزو ته ورکاږي، هغه د باصرې او لیدلو حس دى. له همدې امله الله پاک د وقایوي درمل په توګه سړي او ښځې مخاطب کړي، نارینه مؤمنانو ته یې د سترګو ښکته اچولو او مؤمنو ښځو ته یې د نه کتلو او د خپل ښایست د نه ځرګندولو امر کړى دى.

په مبارک آیت کې د سترګو په ښکته اچولو او د اندامونو د ساتلو په منځ کې جمع راغلې ده، ځکه کتل د فحشا یا زنا لامل کیږي، نو ځکه الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته امر وکړ مومنانو ته ووایي، چې پردیو ښځو ته ونه ګوري او همدارنګه خپل اندامونه په حرامو کې له واقع کېدو څخه وساتي. دا د ایمان د کمال دلیل دى او د زړونو او نفسونو د پاکۍ او د دنیا او آخرت د کامیابۍ او نیکمرغۍ سبب دى.

بیا الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته امر کړى مؤمنو ښځو ته ووایي، چې دوى هم پردیو سړیو ته ونه ګوري او خپل ښایست ښکاره نه کړي، مګر هغه څه چې عادتا له نا چارۍ ښکاره کیږي.

مفسرین وایي: که څه هم ښځې په غالبه توګه مؤمنانو ته په امر کې شاملې دي، خو بیا هم د ټینګار لپاره ښځې جلا مخاطبې شوې دي چې سترګې ښکته واچوي او خپل اندامونه پټ کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا مبارک آیت مؤمنو او مسلمانو ښځو ته امر کړی چې خپل سرونه، غاړې او سینې په خپلو جامو پټې کړي، ترڅو پردیو سړیو ته ښکاره نشي او د دوی د زینت اوښایست ځایونو ته ونه ګوري. علماوو ویلي دي: د جاهلیت په زمانه کې ښځو خپل څادرونه د سر (تندي) له خوا شا ته اچول، چې په دې توګه به یې غاړې او غاړکی ښکاریدې، نو ځکه الله تعالی مؤمنې ښځې له دې طریقې څخه منع کړې. البته له زینت څخه په مبارک آیت کې هغه زینت مراد دی، چې باید پټ وساتل شي، لکه: ویښته، متې او پنډۍ.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په خپل چاپېریال کې د سترګو ښکته نه اچولو څو نمونې تربحث لاندې ونیسي او منفي اړخونه دې څرګند کړي.

د ښځو د زینت لیدنه کومو کسانوته جواز لري؟

مؤمنو ښځو ته روا نه ده چې خپل پوښلی زینت خلکو ته ښکاره کړي، مګر هغه کسانو ته چې مبارک آیت استثنا کړه دي او هغه دولس ډلې دي. لومړي کسان چې د مؤمنو ښځو د زینت لیدل یې ورته روا کړي، مېړونه دي. مېړونو ته د ښځو هر ډول زینت لیدل روا دي، بلکې د مؤمنو ښځو زینت اصلا د مېړونو لپاره دی، نو د مېړونو لپاره د خپلو ښځو زینت او عورت لیدنه کوم ممانعت نه لري. همدارنګه مؤمنې ښځې د خپل عزت او وقار په رعایتولو کولای شي خپل زینت پرته له مېړونو څخه خپلو پلرونو، خسر، زامنو، بن زیو، ورونو، وریرونو او خوریونو ته ښکاره کړي. البته دا ذکر شوي اووه ډوله خلک له مېړه څخه وروسته هغه محارم دي چې مؤمنه ښځه ور سره نکاح نشي کولای او مؤمنې ښځې د ناچارۍ له وجې له دوی سره مجلسونه او ناسته پاسته لري او عادتا له فتنې څخه خوندي وي. بیا کاکا ګان، ماماګان او رضاعي محارم هم له دوی سره په حکم کې یو ځای کېږي. همدارنګه مؤمنې ښځې کولای شي خپل زینت مسلمانو ښځو او وینځو ته ښکاره کړي. همدارنګه هغو سړو ته یې هم ښکاره کولای شي چې د کورنۍ اتباع دي او د بوډاتوب یا نورو عواملو له وجې ښځو ته رغبت نه لري اود دوی په خدمت مشغولې دي یا هغه ماشومان چې د ښځو په عورتونو او محارمو خبر نه دي. هغو ته هم خپل زینت او ښایست ښکاره کولی شي. دا دولس ډوله خلک مجاز دي، ځکه د فتنې احتما ل پکې نشته، نوکه دوی د ښځو پوښلی زینت، لکه: سر، غاړې، پنډۍ او متو ته وګوري، باک نه لري.

د زینت ښکاره کوونکو حرکتونو ممانعت

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستی مبارک آیت مؤمني اومسلماني ښځې له هغوحرکتونو څخه چې پوښلی زینت ښکاره کوي، منع کړي دي. دوی ته یې امر کړی چې له کور څخه د وتلو په وخت کې خپل عزت، وقار، اسلامي آداب او اخلاق رعایت کړي، ترڅو د نورو نظر ځانته را جلب نه کړي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایي: ﴿وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ یعنې پښه دې داسې په ځمکه نه وهي چې د پښو پټ زیورات یې معلوم شي. د دې مبارک آیت مراد دا دی چې مؤمنه ښځه باید پر لارې د تګ په وخت کې داسې حرکت یا عمل ونه کړي چې د نورو د پام را اړولو او د جنسی او شهواني غرایزو د تحریک سبب شي، لکه: پر لاره د ځان ښودنې تګ یا د عطرو استعمالول چې د نورو پام خپل لوري ته راواړوي او یا نور داسې حالتونه چې د خلکو د جنسي غریزو د تحریک سبب ګرځي.

مبارک آیت په پای کې ټول مؤمنان خدایﷻ ته رجوع او توبې ته رابللي او امر ورته کوي: ﴿وتوبوا إِلَى الله جَمِيعاً أَيُّهَ المؤمنون لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ یعنې: ای مؤمنو او مسلمانو سړیو او ښځو! پرتاسې لازم دي چې ټول اللهﷻ ته توبه وباسئ، ترڅو کامیاب شئ.

په دې مبارکو آیتونو کې چې د حجاب او وقار ساتلو په اړه کومې خبرې یادې شوې، دا هغه وقایوي ګامونه دي چې مسلمانه ټولنه له اخلاقي بې لارۍ څخه ژغوري. د شرعې له نظره ښځه او سړی دواړه مکلف دي چې د حیا او وقار مخالفو کارونو څخه ډډه وکړي. همدا راز سړي هم حق نه لري چې په ناسمو جامو کې د خلکو په منځ کې ښکاره شي، خو څرنګه چې حکیم خدای په ښځه کې زیاته ښکلا او جاذبه پیدا کړې، چې د مخالف جنس یعنې سړو پام زیات ځان ته را اړوي، ځکه د ستر او پردې په اړه د ښځو مسؤولیت زیات دی او الله پاک په دې آیتونو کې پر ښځو پرده کول فرض کړي دي.

اسلام د فطرت د دین په توګه د ځینو منحرفو ادیانو په څېر د انسان جنسي غریزه وژلې نه ده او نه انسان ته په رهبانیت امر کوي، له همدې امله یې خلک واده کولو ته هڅولي او یوازې واده یې د جنسي غریزې د اشباع کولو او د انساني نسل د بقا وسیله بللې ده.

هغه خلک چې له اخلاقو، حیا او پاکۍ څخه په خالي ټولنو کې د جسمي او روحي ناروغتیاوو او اخلاقي بې لاریو د خپرېدو څخه خبر دي، ښه پوهېږي چې د حجاب په فرضیت کې د ټولنې لپاره څومره سترې ګټې نغښتې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت زده کوونکي دې د یوې مسلمانې ښځې د لباس اغوستلو او پر لاره تللو د مسؤولیت په هکله بحث او څېړنه وکړي او د حجاب د نه مرعاتولو پروخت دې د هغو منفي اغیزې دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

ګټې او لارښوونې

دغه آیتونه ډېر احکام، آداب او لارښوونې لري، خو څینې یې دا دي:

❖ د سترګو د نظر ښکته والی او له هر ډول حرامو څخه د اندامونو ساتنه، څکه اسلام د یوې پاکې او شریفې ټولنې د رامنځ ته کیدو بلنه ورکړې ده او د انسان ټول غړي مسؤل ګڼې: ﴿إِنَّ السمع والبصر والفؤاد كُلُّ أولئك كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً﴾.

❖ مؤمنې ښځې ته روا نه دي چې خپل زینت پردیو ته ښکاره کړي مګر هغه چې ښکاره وي، لکه: مخ، لاسونه او جامې.

❖ د هغې ډلې محارمو بیان، چې مؤمنه ښځه کولای شي خپل زینت ورته څرګند کړي.

❖ د مسلمانو ښځو د ښایست ښکاره کولو جواز د کورنی بوډاګانو، کم عقلو ساده ګانو او وړوهلکانو ته چې د زینت او عورت د تشخیص مرحلې ته نه وي رسیدلي.

❖ د سینګار ښکاره کولو په قصد پر ځمکه د پښو وهلو حرمت.

❖ د دنیا اوآخرت د کامیابی لپاره د توبې او د الله ﷻ دربار ته د رجوع واجبوالی.

پوښتنې

١. لاندې کلمې معنا کړئ:

(يَغُضُّواْ– أزكى لَهُمْ– وَلاَ يُبْدِينَ– بِخُمُرِهِنَّ– جُيُوبِهِنَّ:)

١. د الله ﷻ د دې امر حکمت څه شی دی، چې مؤمنو سړیو او ښځو ته یې کړی چې خپل نظر او سترګې ښکته واچوي؟

٢. په قرآني خطاب کې مؤمن سړي او مؤمنې ښځې د کومو کارونو په سرته رسولو مامور شوي دي؟

٣. پردیو خلکو ته د ښځو د زینت له څرګندولو څخه مراد څه شی دی؟

٤. مبارک آیت کوم کسان د مؤمنو ښځو د زینت له لیدلو څخه استثنا کړي دي؟

٥. کومو هلکانو ته جواز شته چې د مؤمنو ښځو پوښلي زینت ته نظر وکړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦.د دې مبارك آيت ﴿وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ مقصد څه دی؟ له مثال سره يې څرګند کړئ؟

کورنۍ دنده

مؤمنو اومسلمانوسړيو او ښځو د کتلو د آدابو او د ټولنې پر اخلاقو او تهذيب د هغې د اغېزو په اړه يوه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نولسم لوست

په اسلام کې د معیوبو او فقیرو مؤمنانو مرتبه

قـال الله تعـالى: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى۞ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ۞ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى۞ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى۞ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى ۞ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى ۞ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّى۞ وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى۞ وَهُوَ يَخْشَى ۞ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى۞ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۞ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ۞ فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ۞ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ۞ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ۞ كِرَامٍ بَرَرَةٍ﴾ [عبس: ١-١٦]

د ځينو کلمو معناوې

عَبَسَ: تندی يې تريو کړ.

تَوَلَّى: مخ يې وګرځاوه.

يَزَّكَّى: له ګناهونو پاک شي.

يَذَّكَّر: پند واخلي. نصيحت واوري.

اسْتَغْنَى: بې پروا شو، له ايمان، دين اوعلم څخه يې مخ وګرځاوه.

تَصَدَّى: توجه کوې.

تَلَهَّى: په بل څه مشغولېږې.

كَلَّا: داسې نه ده، بيا دې کار ته مه را ګرځه.

ژباړه

تندی يې تر يو شو او مخ يې وګرځاوه، په دې خبره چې هغه ړوند ورتـه راغـی. تـه څـه خبريې. کېدای شي چې هغه پاک شي. يا نصيحت ته ځير شـي او نـصيحت هغه تـه ګټـه ورسوي. مګر کوم سړي چې بې پروايي غوره کړه. دهغه لوري تـه خـو تـا پاملرنـه وکـړه. په داسې حال کې چې که هغه پاک نشي، نو پرتا يې څه ضمانت دی؟ او څوک چې پـه خپله تاته په منډه راغی اوهغه ويرېده. له هغـه سـره تـا بـې پروايـي وکـړه. هېڅکلـه نـه، دا خويو نصيحت دی. د چا زړه چې غواړي هغه دې ومني. دا پـه داسـې صـحيفوکې نغښتی دی چې مبارکې دي. لوړه مرتبه لرونکې دي، پاکې دي. د عزتمندو پرښتو په لاسونو کـې دي. د غوره او نيکو ليکونکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نازلېدلو سبب

مفسرينو د مبارکو آيتونو د نزول په هکله څه روايتونه نقل کړي چې لنډيز يې په لاندې ډول دی: يوه ورځ رسول الله ﷺ د قريشو له يوې ډلې مشرانو، لکه: عتبه بن ربيعه، ابوجهل، عباس بن عبد المطلب، ابی بن خلف، شيبه بن ربيعه او وليد بن مغيره سره ناست و او دوی يې اسلام ته رابلل او د اسلام د مقدس دين لارښوونې يې دوی ته شرحه کولې. په دې وخت کې عبدالله بن ام مکتوم رضي الله عنه چې يو نابينا(ړوند) صحابي و او د اسلام د پيغمبر ﷺ د مجلس په حالت نه پوهېد، مجلس ته راغی او ويې ويل: ای د الله رسوله! له هغه څه چې الله درښودلي ماته يې وښيه اوماته تعليم راکړه. عبدالله بن ام مکتوم خپله غوښتنه څو،څو ځله تکرار کړه. رسول الله ﷺ ورڅخه مخ واړاوه او د قريشو د مشرانو په دعوت او بلنه مشغول و او د دې نابينا صحابي خبروته يې پاملرنه ونه کړه. په دې وخت کې مبارك آيتونه نازل شول او الله تعالی خپل پيغمبر د ملامتيا مورد وګرځاوه.

عبدالله ابن ام مکتوم څوک و؟

اصلي نوم يې عمرو بن قيس او ام مکتوم يې کنيه او لقب و، مور يې عاتکه بنت عبدالله مخزومي وه. عبد الله ابن ام مکتوم د رسول الله ﷺ د مېرمنې بي بي خديجې بنت خويلد د ماما زوی و.

هغه له لومړنيو مهاجرو څخه دی. عبد الله ابن ام مکتوم او بلال د رسول الله ﷺ له مؤذنانو څخه وو. رسول الله ﷺ ته ډېر ګران و او ديارلس ځله يې په مدينه منوره کې د خپل ځان خليفه ټاکلی دی. دا جليل القدر صحابي، سره له دې چې ړوند و، په غزاګانو کې يې برخه اخيستې ده. روايت شوی چې دی د عمربن الخطاب رضي الله عنه په خلافت کې د قادسيې په جنګ کې د مدائن د فتحې په مهال د شهادت لوړې درجې ته ورسيد.

تفسير

اسماني او ځمکني معيارونه

د العبس سورت په لومړيو مبارکو آيتونو کې الله تعالی د يوې شخصي پېښې په بڼه يوه لويه لارښوونه، يو مهم اصل او مبدأ بيان کړې چې دا اصل په خپل ذات کې نه يوازې د اسلام حقيقت، بلکې د اسلام يوه لويه معجزه راښيي. يوه داسې معجزه چې انسانان په ديني اسماني معيارونو او ارزښتونو ارزول کيږي، نه په ځمکنيو بشري تلو او معيارونو. داسې حقيقت چې الله تعالی حتی خپل غوره کړای شوی محبوب او دوست د دې حقيقت په هکله تر ملامتيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې ونیو او د ده ستر شخصیت تـه یـې لاربـښوونه وکـړه. دا الهـي حقیقـت یـوازې د تقـوی پـه اساس د انسانانو د ارزولو او تللو معیـار دی چـې لـه ځمکنیـو او انـساني ارزولـو سـره بـشپړ تـوپیر لري﴿إن أکرمکم عند الله أتقاکم﴾.

په اسلام کې د فقیرانو اوبېوزلانو مرتبه

د سورت په پیل کې د حکایت په ژبه او پـه غایبـه صـیغه د موضـوع مطـرح کـول پـه دې دلالـت کوي چې الله تعالی په خپل رسول باندې مهرباني، لطف او مرحمـت درلـود، نـودی یـې مخاطـب نه کړ، لکه: څرنګه چې د عبد الله ابن ام مکتوم ذکـر د ړانـده {الأعمی} پـه صـیغه د ده د شـان د کمـې لپـاره نـه دی بلکـې د ده د پېژنـدنې او همدارنګـه د ده د معـذور ګڼلـو لپـاره دی چـې د رسول الله ﷺ حالت اومشغولتیا یې نه وه درک کړې. کلـه چـې دا ړونـد صـحابي د رسـول الله ﷺ حضور ته راغی او په تکـرار یـې لـه ده څخـه د لاربـښوونې غوښـتنه وکـړه، رسـول الله ﷺ پـه تریـو تنـدي لـه ده څخـه مـخ واړاوه او د قریـشو د مـشرانو پـه بلنـه مـشغول شـو، نـو پـه دې توګـه د الله تعالی د ملامتیا مورد وګرځید، چې نه ښایي د بېوزلۍ او فقـر او یـا د نـه لیـدو پـه خـاطر لـه ده څخه مخ وګرځول شي، ځکـه هغـه پـه پـاک او ویښ زړه دعلـم او پـوهې پـه لټـه کـې و، ترڅـو خپل نفس پاک کړي.

خو دوی (د قریشو سرداران) چې د ایمـان او نبـوي لاربـښوونو څخـه بـې پروایـې کـوي تـه دوی ته پاملرنه کوې او د دوی د هدایت لپاره زیار باسې. حـال داچـې پـه کفـر او ګمراهـۍ کـې پـاتې کېدل د همدوی په ضرر دي او تـه پـرې مـسؤول نـه یـې. سـتا دنـده یـوازې رسَـول(بـلاغ) دي او د دوی ستنیدنه او حساب پرموږ دی او هدایت یې د الله ﷻ په لاس کـې دی: **قـال تعـالی:** ﴿إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ ولكن الله يَهْدِي مَن يَشَآءُ﴾. [القصص: ٥٦]ترجمـه: «ای پیغمبـره! تـه چـې چاتـه وغـواړې او خـوښ دې وي هغـه تـه هـدایت نـشې ورکـولای، مګـر الله ﷻ چـې چاتـه وغـواړي هدایت کوي.»

بیا وروسته د آیتونو د عتاب او ملامتیا لهجه سخته شوې او پیغمبرﷺ تـه یـې داسـې خطـاب کـړی: خو هغه کس چې له ړوندوالي او ستونزو سره په اخـلاص، محبـت او د الله ﷻ لـه ویـرې سـتا لوري ته په منډه راځي، ترڅو علم اوپوهـه حاصـله کـړي او خپـل دیـن کامـل کـړي، تـه لـه هغـه څخـه مـخ اړوې او خپلـه توجـه پاملرنـه د قریـشو مـشرانو تـه را اړوې چـې ایمـان راوړي. ای زمـا ګرانه استازیه ! داسې کار وړ او مناسب نه دی، بلکې دا قرآنـي آیتونـه د پنـد او عبـرت لپـاره دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هرڅوک وغواړي پند ترې اخلي. الهي آيتونه په عزتمنو صحيفو کې ليکل شوي دي چې د ا صحيفې ډېرې پاکې او لوړې مرتبې لري او د مقربو عالي رتبه پرښتو په لاسونو کې دي چې د درناوي څخه برخمنې او د هرمغرض او ناشکره له ضرر څخه خوندي دي.

د فضيلت اوغوره والي معيار

مبارکو آيتونو د انسانانو ترمنځ د بهترۍ او غوره والي معيار ايمان اوتقوا ګڼلې، سره له دې چې رسول الله ﷺ اسلام ته د قريشو د مشرانو د بلنې له امله، چې هغه مهال د دعوت د لارې خنډ وو، د عبدالله بن ام مکتوم پوښتنو ته پاملرنه ونه کړه، په دې هيله چې د قريشو مشران د اسلام دين ته را وګرځي. بياهم الله تعالی خپل رسول د عتاب مورد ګرځوي چې د خدایﷻ په وړاندې مقبول ارزښتونه دين، ايمان او تقوی ده، نه هغه مادي ارزښتونه چې د انسانانو په وړاندې پيژندل شوي دي.

له همدې امله د اسلام خوږ پيغمبرﷺ د دې آيتونو له نازلېدو وروسته هميشه د عبد الله بن ام مکتوم عزت او درناوی کاوه او هرکله به چې له هغه سره مخامخ کيده خپل څادر به يې ده ته د کيناستو لپاره غوړاوه او فرمايل به يې: "مرحبا بمن عاتبنی فيه ربی»

يعني: ښه راغلاست دې وي هغه چا ته چې د هغه په سبب الله تعالی زه ملامت کړی يم. په دې توګه د الله پيغمبرﷺ ټول دنيوي معيارونه يو په بل پسې له منځه يوړل او د ژوند په ټولو چارو کې يې فضيلت اوتقوی دغوره والي معيار وګرځاوه. په داسې توګه چې له هجرت څخه وروسته يې د مسلمانانو ترمنځ "مواخات" يعنې ورورګلوي قايمه کړه او خپل تره، حضرت حمزه بن عبدالمطلب اوخپل آزاد شوی غلام، زيدبن حارثه يې وروڼه وګرځول، لکه: څرنګه چې يې د خالدبن رويحه خثعمي او حبشي بلال ترمنځ ورورګلوي قايمه کړه. زيد بن حارثه آزاد شوی غلام يې د "مؤته" په جنګ کې په داسې حا ل کې د درې زريز لښکر قوماندان وټاکه چې د خالدبن وليد په شمول د مهاجرينو او انصارو يو زيات شمېر مشران د ده تر قيادت لاندې وو. په دې جنګ کې زيد بن حارثه د امير په توګه وټاکل شو. بيا د ده له شهادت څخه وروسته جعفر بن ابي طالب او بيا عبد الله بن رواحه انصاری په ترتيب سره د لښکرقوماندانۍ په غاړه واخيسته. همدارنګه د اسلام خوږ پيغمبرﷺ د ژوند په وروستيو ورځوکې اسامه د زيد بن حارثه اتلس کلن ځوان زوی رضي الله عنهما له روميانو سره په جنګ کې د اسلام د لښکر قوماندان وټاکه او لوی لوی شخصيتونه، لکه: ابوبکر صديق، عمرفاروق، سعد بن ابي وقاص اوداسې نورو په دې لښکر کې حضور درلود. همدارنګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام پیغمبرﷺ د سلمان فارسي په هکله اعلان وکړ: "**سلمان منا أهل البیت**" یعنې سلمان زما د اهل بیت څخه دی.

دا او لسګونې نورې واقعې د مسلمانانو د برابرۍ او د ایمان او تقوی له مخې د ارزښت او غوره والي نمونې دي، چې د اسلام پیغمبر او راشدو خلفاوو او اصحابو کرامو پلې کړې دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د فضیلت اوغوره والي اساس او معیار ایما ن او تقوی ده.

❖ په دې آیتونو کې د پروردګار په نزد د نبي کریمﷺ مقام اومرتبه بیان شوې ده او الله تعالی په خپل غوره شوي رسول د غایب په صیغه ملامتیا ویلې ده.

❖ د نبوت د عالي ادب بیان، له دې واقعې وروسته به چې کله عبد الله بن ام مکتوم د رسول اللهﷺ حضورته تشریف راوړ، هغه به ورته ځای چمتو کاوه او خپل مبارك څادر به یې د هغه د کیناستلو لپاره غوړولو او د هغه درناوی به یې کاوه.

❖ پیغمبرﷺ د الهي وحي د تبلیغ امین و. ام المومنین عایشې رضی الله عنها فرمایلي دي: که چېرې د الله رسول له وحې څخه څه پټولی ، نو پرڅان به یې الهي ملامتیا د العبس په سورت کې پټه کړې وای.

پوښتنې

۱. د لاندې کلمو معنا واضحه کړئ:
(عَبَسَ- تَوَلَّى- يَزَّكَّى- يَذَّكَّر- اسْتَغْنَى- تَصَدَّى- تَلَهَّى)

۲. د العبس سورت د لومړنیو آیتونو د نزول لامل په لنډه توګه واضح کړئ.

۳. عبدالله بن ام مکتوم څوك و؟

٤. پیغمبرﷺ د عبد الله بن ام مکتوم پوښتنو ته ولې ځواب ور نه کړ او له ده څخه یې مخ وګرځاوه؟

٥. له دې واقعې وروسته پیغمبرﷺ له عبدالله بن ام مکتوم سره څرنګه چلن کاوه او څه به یې ورته ویل؟

٦. د عبس سورت د آیتونو د نازلیدو واقعه د اسلام په مقدس دین کې کوم اصل ثابتوي؟

۷. د مسلمانانو ترمنځ مساوات او د غوره والي معیار د تقوا پر اساس دی، د دې اصل د پلي کیدو څو نمونې د اسلام له تاریخ څخه بیان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مؤمنانو یووالی

قال الله تعالي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ ۞ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَى عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ۞ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۞ وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۞ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [آل عمران: ۱۰۰-۱۰۵]

د ځینو کلمو معناوي

فَرِيقًا: طايفه، ډله

يَرُدُّوكُمْ: بېرته گرځوي تاسي.

يَعْتَصِمْ: په قوت سره منگولې نښلوي

حَقَّ تُقَاتِهِ: حقيقي تقوا، د الله ﷻ په اوامرو اونواهيو کې خپل وس لگوي.

بِحَبْلِ اللَّهِ: د خدای ﷻ په رسۍ يعنې قرآن او اسلام.

شَفَا حُفْرَةٍ: د ژور ځای (کندې) غاړه او څنډه چې سړی په لږ غفلت کولو سره پکې لوېږي.

ژباړه

ای مؤمنانو، که تاسې ددې اهل کتابو ديوې ډلې خبره ومنئ، نو دوی به تاسې له ايمان نه بېرته دکفر لورې ته واړوي، ستاسې لپاره دکفر لورې ته دراتگ اوس څه ځای پاتې دی چې تاسې ته د الله ﷻ آيتونه لوستل کيږي اوستاسې په منځ کې دهغه رسول ﷺ موجود دی؟ څوک چې د الله ددين لمنه کلکه ونيسي، هغه به هرومرو سمه لار ومومي.

ای مؤمنانو له الله ﷻ نه داسې ووېرېږئ، لکه: څرنگه چې له هغه څخه د وېرېدو حق دی، تاسې ته دې مرگ رانشي مگر په داسې حال کې چې مسلمان اوسئ.

ټول يوځای د الله ﷻ رسۍ کلکه ونيسئ او تيت پرک کيږئ مه، د الله ﷻ هغه پېرزوينه درياده کړئ چې تاسې يو بل دښمنان وئ، هغه ستاسې په زړونو کې مينه واچوله او د هغه په مهرباني

(c) ketabton.com: The Digital Library

او لورينه تاسي سره ورونه شوئ، تاسي يوې له اوره ډکې کندې پر غاړه ولاړ وئ، الله تاسي ور څخه وژغورلئ، په دغه شان الله ﷻ خپلې نښانې تاسي ته څرګندوي چې په سمه لاره شئ.

په تاسي کې بايد څه خلک هرومرو داسې وي چې د نيکۍ لوري ته بلنه، په ښو امر او له بدو منع وکړي. کوم خلک چې دا کار کوي همدوی بريالي دي.

او تاسي د هغو خلکو غوندې نشئ چې په ډلو ووېشل شول او له روښانه او څرګندو لارښوونو ميندلو نه وروسته په شخړو کې اخته شول او د همدوی لپاره ستر عذاب دی.

د نازلېدلو سبب

مفسرينو کرامو ويلي دي چې ذکر شوي مبارک آيتونه د دوو تنو مسلمانو انصارو په باره کې نازل شوي دي چې يو يې اوس بن قيظی د اوس له قبيلې څخه او بل يې جبار بن صخر د خزرج له قبيلې څخه و. د دوی د واقعې لنډيز داسې دی: يوه ورځ د اوس او خزرج د انصارو مسلمانانو يوه ډله خلک په مدينه منوره کې د مينې او محبت په فضا کې په خبرو مشغول وو. په دې وخت کې د يهودو يو بوډا سړی د شاس بن قيس په نامه پردوی تېرېده. شاس چې د اسلام او مسلمانانو په نسبت يې ډېره بدبيني او کرکه درلوده، نو د دې ډلې مسلمانانو ترمنځ مينې او محبت لا ډېر کرکجن او غوسه کړ او داسې انګېرله چې که دا مينه او محبت د مسلمانانو ترمنځ دوام ومومي، نو زموږ سوکالي به له خطر سره مخ شي. په دې وجه ده يوه ځوان يهودي ته امر وکړ چې د مسلمانانو ډلې ته ورشي او د اوس او خزرج ترمنځ د پخوانيو جنګونو خبرې رامنځ ته کړي او د بعاث له جنګه څو شعرونه زمزمه کړي. ځوان يهودي د ده د امر موافق عمل وکړ او وتوانېده چې د انصارو د محبت او مينې ډک مجلس د عصبيت او تربګنۍ او د اوس او خزرج ترمنځ په فخر او وياړنو او يو په بل ځان غوره ګڼلو بدل کړي. په نتيجه کې دواړو قومونو توري راواېستې او جګړې ته چمتو شول. په دې وخت کې د اسلام پيغمبر ﷺ ته خبر ورسيد. هغه له يوې ډلې مهاجرو صحابه وو سره راغی او دوی ته يې داسې خطاب وکړ: ای د مسلمانانو ټوليه! له الله ﷻ څخه ووېرېږئ! آيا په داسې حال کې چې زه ستاسو په منځ کې موجود يم، تاسو د جاهليت شعارونو ته مخه کوئ؟ وروسته له دې چې الله ﷻ تاسي ته د اسلام هدايت در په برخه کړ او په هغه سره يې تاسو ته عزت درکړ او جهالت يې درڅخه لرې کړ، له کفر څخه يې وژغورلئ او ستاسو ترمنځ يې مينه او محبت پيدا کړ. ددې اغېزناکو خبرو په اورېدو ټولو وسله پر ځمکه وغورځوله، په ژړا او زاريو يې يو بل په غېږ کې ونيول او له پيغمبر ﷺ سره خپلو کورونو ته ولاړل. په دې توګه يې د الله ﷻ د دښمن شاس فتنه او دسيسه شنډه کړه او دا مبارک آيتونه نازل شول چې دا ورځ په (بدترين پيل او بهترين پای) ونومول شوه[۱].

۱- التفسير الوسيط للطنطاوی ، تفسيرآيت ۱۰۲ سوره‌ء آل عمران.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د دښمن له دسیسو او تدبیرونو څخه خبرتیا

په دې مبارکو آیتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کوي چې هرکله تاسې د اهل کتابو ځینو خبرو او غوښتنو ته غوږ ونیسئ او هغو ته تسلیم شئ، نونه یوازې ستاسې ترمنځ تفرقه او دښمني پیدا کوي بلکې زیار باسي چې تاسې له ایمان څخه بېرته کفر ته وګرځوي.

بیا قرآن کریم بیانوي چې اصلا د مؤمن لپاره معقوله او ښه خبره نه ده چې له داسې ډلو ټپلو څخه پیروي وکړي، یا دا چې پس له ایمانه کافر شي او له یووالي وروسته اختلافاتو او بې اتفاقیو ته لمن ووهي. مبارکو آیتونو د انکار په صیغه بیان کړی چې څرنګه ممکنه ده تاسو مؤمنان داسې کارته اقدام وکړئ؟ په داسې حال کې چې د الله ﷻ آیتونه نوي او تازه تاسو ته نازلیږي او د الله ﷻ رسول ستاسو په منځ کې شتون لري چې که چیرې په غلطه لاره ولاړ شئ د حق لارې ته مو راګرځوي او ستاسو شکونه او شبهې له منځه وړي.

وروستیو آیتونو لارښوونه کړې چې د پیغمبر ﷺ له رحلت څخه وروسته د یهودو او نورو دښمنانو له مکرونو او چلونو څخه د ځان ژغورنې یوازنۍ وسیله الله تعالی ته ستنیدنه، په هغه توکل او د هغه په دین منګولې لګول دي چې انحراف او کوږوالی پکې نشته ﴿وَمَن يَعْتَصِم بِاللهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾. په دې مبارک آیت کې دې ته اشاره ده کومو مؤمنانو چې پیغمبر ﷺ نه وي لیدلی، هر کله چې د الله ﷻ په دین او کتاب منګولې ولګوي او په هغه ځان ملزم وګڼي، نو د دښمنانو له چلونو او غولونو څخه به په امن کې وي. له دې امله الله تعالی بیاهم مؤمنانو ته امر کوي چې خاص له الله تعالی څخه وویریږي او د اسلام د دین پابند واوسي او ترمرګه د اسلام له دین او ملت څخه پرته بل دین او ملت ته مخه ونه کړي.

د خلاصون او کامیابۍ رسۍ

وروسته له دې چې قرآني آیتونو مؤمنانو ته د تقوا او د الله ﷻ د ویرې او د الله ﷻ د امر منلو او پیروۍ کې د ژوند تېرولو امر وکړ، دوی یې په اسلام او قرآن باندې التزام کولو او په هغه باندې منګولو ښخولو ته راوبلل، فرمايي: ﴿واعتصموا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعاً وَلاَ تَفَرَّقُواْ﴾ یعنې ټول د الله ﷻ په رسۍ منګولې ښخې کړئ او په خورو ورو لارو مه درومئ. د حبل(رسۍ) کلمه هغه وسیله ده چې د هغې ټینګ نیول د پورته کېدو او ښکته کېدو، له غرقېدو څخه د ژغورنې او نورو موخو د لاس ته راوړلو لپاره کارول کیږي.

دلته د الله ﷻ له رسۍ څخه مراد د الله ﷻ دین، د الله ﷻ ژمنه او د الله ﷻ کتاب دی چې په هر یوه منګولې ټینګول انسان خلاصون او بریا ته رسوي. په دې مبارک آیت کې د مؤمنانو یووالی او د الله ﷻ په دین او کتاب باندې منګولې لګول د هغې ډلې سره تشبیه شوي دي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوې قوي او ټینګه رسۍ پې منګولې لګولې وي او له هر ډول خطر، غورځېدو، غرقیدو او هلاکت څخه خوندي او په امن کې وي.

امام فخرالدین رازي ددې آیت په تفسیر کې فرمايي: که څوك په یوه نرۍ لار حرکت کوي اوله ښوېدو او غورځېدو څخه وېرېږي، نو د ناچارۍ له وجې په يوه داسې رسۍ منګولې نښلوي چې له دواړو خواوو څخه ټینګه تړل شوې وي، ترڅو خپل ځان خوندي وساتي. د حق لاره نرۍ او باریکه ده او ډېر خلك ورڅخه پښې ښوییږي، نو هر چا چې د الله ﷻ په نښو او لارښوونو منګولې ټینګې کړې، ځان يې د ښوېدو او غورځېدو له خطر څخه خوندي کړ[1].

بیا قرآني آیتونو مؤمنانو ته د یووالي، مینې، محبت، او ایماني وروړګلوۍ د نعمت په یادولو امر کړی چې تاسو مخکې له اسلامه یو د بل دښمنان وئ او یو د بل په له منځه وړلو بوخت وئ، خو د الله تعالی فضل او مهرباني پرتاسو وشوه او په تاسوکې يې اسلامي وروروليې، مینه، محبت، دوستي او مرسته پیدا کړه، نو باید د دې لوی نعمت شکر په ځای کړئ.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د مخکیني لوست په آیتونوکې الله تعالی پیغمبرﷺ ته امر وکړ چې یهودو ته خطاب وکړي خو په دې آیتونو کې يې مؤمنان په خپله مخاطب کړل چې دا کار د مؤمنانو په قدر او عزت دلالت کوي.

❖ په مبارك آیت کې يې د مسلمانانو ترمنځ په تفرقه او دسیسه پیدا کولو کې د اهل کتابو یوه ډله یاده کړه، ترڅو ټول اهل کتاب په دې کار کې شامل نشي. دا کار په خپله د قرآن کریم د آیتونو په حقانیت او انصاف دلالت کوي.

❖ مبارك آیتونه د مؤمنانو په قدر او درناوي او د فتنه اچوونکو یهودو په نا امېدۍ دلالت کوي او دايي واضحه کړې چې، ترڅو د الله ﷻ کتاب او د هغه پیغمبرﷺ د مسلمانانو په منځ کې موجود وي، دوی نشي کولای خپلو ناوړو غوښتنو ته ورسیږي.

❖ د یهودو او نصاراوو پیروي او امر منښه او د دوی د مشرانو په پلانونو عمل کول مسلمانان کفر ته راکاږي، نو مسلمانان باید ځان د دوی له دسیسو څخه وساتي.

❖ خلاصون او کامیابي د الله ﷻ په کتاب او د رسولﷺ په سنتو باندې په منګولو لګولو او پابندۍ کې نغښتې ده، نوهرڅوك چې پرهغو منګولې ټینګې کړي له ګمراهۍ او هلاکت څخه نجات مومي.

❖ د اسلام په دین منګولې ټینګول او ځان د هغه په احکامو پابند ګڼل واجب او اختلاف او تفرق حرام دی.

۱- تفسیر مفاتیح الغیب (تفسیر کبیر) ج۸ /۱۷۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د شرك او ګناهونو ارتكاب انسان د جهنم كندې ته غورځوي، كه څوك په دې حالت كې ومري د الله ﷻ په حكم او فيصله حتماً جهنم ته داخليږي.

❖ له اسلامي امت څخه د يوې داسې ډلې شتون چې نور خلك او ملتونه اسلام ته راوبولي او د اسلام د دښمنانو په وړاندې د الله ﷻ د دين له حريم څخه دفاع وكړي او د امربالمعروف او نهى عن المنكر فريضه ادا كړي، يوه اړينه خبره ده.

پوښتنې

١- د لاندې كلمو معناوې ووایاست:

(يَعْتَصِمْ- حَقَّ تُقَاتِهِ- بِحَبْلِ اللَّهِ- شَفَا- حُفْرَةٍ)

٢- ددې مبارك آيت ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ﴾ د نزول لامل په لنډه توګه ووایاست؟

٣- د اوس او خزرج قبيلو څېرته ژوند درلود؟ له اسلام نه مخكې او وروسته له اسلامه، د دوى د اړيكو په هكله لنډ معلومات راكړئ.

٤- په مبارك آيت كې له رسۍ څخه مراد څه دى او څرنګه په هغې منګولې ټينګول د خلاصون او بريا سبب كيږي؟

٥- د اهل كتابو د مشرانو پيروي څه حكم لري او د مسلمان برخليك كوم ځاى ته رسوي؟

٦- مبارك آيت ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ...﴾ په څه دلالت كوي؟

كورنۍ دنده

(په اوسني وخت كې د اسلامي امت يووالي ته اړتيا) تر سرليك لاندې دوه مخه مقاله وليكئ.

وصلى الله تعالى على خير خلقه محمد وعلى آله و أصحابه أجمعين، و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library